

Työpaperi: Kulttuurisesta nuoruudesta yrittävään nuoruuteen

Nuorten väkivallan yhteisöulottuvuuksien
tarkastelua kolmella kaupunkialueella

Malin Fransberg
Antti Kivijärvi
Emmiina Kulmala

24.2.2026

Sisällysluettelo

Johdanto	3
Väkivallan yhteisöulottuvuudet	4
Aineisto ja menetelmät	6
Kolme asuinalueita tutkimuksen kohteena	7
Kulttuuristen selitysmallien kritiikki	10
Pohjoismainen gangsta-rap nuorisokulttuurina	10
Roadmanit 2020-luvun ”koviksina”	13
Jengiytyminen	15
Tiivistyslaatikko: kulttuuristen selitysmallien kritiikki	20
Uusia ja vanhoja selityksiä: raha ja ryhmäsuhteet	21
Sooloyrittäjyys.....	21
Aluekunnia	25
Ryhmät ja eriytyminen.....	28
Tiivistyslaatikko: raha ja ryhmäsuhteet	32
Esimerkki sooloyrittäjyydestä: vapekauppa	33
Sähkösavukkeiden sääntely.....	33
Käytön yleisyys	34
Vapettaminen nuorten sosiaalisena toimintana	35
Vapekauppa ja some	38
Vapekaupan riskit	39
Tiivistyslaatikko: vapekauppa sooloyrittäjyytenä.....	42
Alueellinen nuorisotyö ja väkivallan ennaltaehkäisy	43
Ammatillistuminen ja avoimuus	43
Tilatyö ja alueellinen ote.....	47
Pysyvyys ja vaihtuvuus	49
Tiivistyslaatikko: alueellinen nuorisotyö ja väkivallan ennaltaehkäisy	52
Päätössanat	53
Lähteet	54

Johdanto

Julkisessa keskustelussa ja erityisesti poliisin ulostuloissa on toistunut näkemys, jonka mukaan nuorten väkivaltarikollisuuden taustalla on 2020-luvulla uudenlaisia ilmiöitä. Yläkouluikäisten ja tätä nuorempien osalta kyse on ajateltu olevan nuorisokulttuureista, joihin liittyy rikollisuuden ja jengielämän ihannointi, tietyt merkkivaatteet ja jopa rap-musiikki. Nuorten aikuisten kohdalla poliisi on puolestaan puhunut organisoituneista ”katujengeistä” ja niiden tekemistä vakavista väkivaltarikoksista.

Tutkijoiden on ollut vaikea ottaa kantaa poliisin esittämiin näkemyksiin, koska käytettävissä oleva tieto on rajoittunut mediakeskusteluihin ja tilastollisiin tarkasteluihin. Nuorten arjen näkökulmasta tuotettua laadullista tietoa ei ole ollut käytettävissä. Tässä työpaperissa pyrimme vastaamaan tietotarpeeseen ja tarkastelemme väkivaltaa erityisesti nuorten, mutta myös nuorisotyön näkökulmasta. Vastaamme alla seuraaviin tutkimustehtäviin:

1. Minkälaisia tekijöitä ja ilmiöitä voi tunnistaa nuorten väkivallan ja nuorisoriikollisuuden taustalla?
2. Miten kunnallisessa nuorisotyössä voi ehkäistä nykyistä paremmin väkivaltaa ja nuorisoriikollisuutta?

Tilastotieto antaa yleiskuvan nuorten rikoskäyttäytymisestä ja sitä koskevista muutoksista (esim. Kivijärvi & Manner 2024), mutta numerot eivät anna vastauksia kysymyksiin siitä, miksi nuoret syyllistyvät rikoksiin ja mikä niiden ennaltaehkäisyssä olisi tärkeää. Nuoret ovat yhä moninaisempien kriminaalipoliittisten toimenpiteiden kohteina, mutta samaan aikaan vähälle huomiolle ovat jääneet nuorten omat näkökulmat ryhmäsuhteista tai nuorisokulttuurien merkityksistä rikosten taustalla.

Tässä tutkimuksessa tarkastelemme nuorten väkivaltaa nuorisotutkimuksen ja kriminologian leikkauspisteestä käsin (ks. Fransberg & Kivijärvi 2024). Keskitymme selittämään nuorten väkivaltaa niin sanotuilla meso-, eli yhteisötason tekijöillä. Mesotaso voidaan erottaa mikro- ja makrotasosta. Jos mikrotasolla rikollisuutta selitetään yksilöllisten ominaisuuksien ja rutiinien, perhesuhteiden sekä tilannekohtaisten tekijöiden kautta, lähestytään makrotasolla rikollisuutta esimerkiksi oikeusjärjestelmän ja taloudellisten eriarvoisuuksien näkökulmista. Mesotasolla tarkoitamme nuorten ikätoveri- ja ryhmäsuhteita, nuorisokulttuurisia ilmiöitä ja asuinalueiden tekijöitä. Nuorisotyössä toimitaan ensisijaisesti mesotasolla, sillä nuorisotyöntekijöiden erityisosaaminen liittyy nuorten ryhmäprosessien ja ikätoverisuhteiden tukemiseen (esim. Kauppinen & Kiilakoski 2024).

Tutkimuksemme on osa laajempaa hankekokonaisuutta nimeltä *Nuorten väkivallan yhteisöulottuvuudet. Monimenetelmäinen tutkimus kolmella kaupunkialueella*. Hanke koostuu neljästä osatutkimuksesta. Laadimme kaikista hankkeen osatutkimuksista erillisen työpaperin. Ensimmäinen työpaperi oli tilastokatsaus, jossa tarkasteltiin sekä poliisin tietoon tullutta että itse ilmoitettua väkivaltarikollisuutta niin valtakunnallisesti kuin paikallisestikin (Kivijärvi & Manner 2024). Toinen työpaperi oli muodoltaan kirjallisuuskatsaus pohjoisessa Euroopassa

vuosina 2010–2024 toteutetuista tutkimuksista, joissa nuorten väkivaltaa tarkasteltiin yhteisöulottuvuuksien näkökulmasta (Fransberg & Kivijärvi 2024). Nyt käsillä on kolmas ja etnografiseen kenttätöyöhön perustuva työpaperi, jonka toteutimme ennalta valituilla asuinalueilla Oulussa, Tampereella ja Vantaalla. Neljännessä osatutkimuksessa tarkastelemme nuorten väkivaltarikoksia samoissa kaupungeissa kärkeäjäoikeuksien asiakirjojen valossa. Asiakirja-aineistoon perustuva työpaperi julkaistaan keväällä 2026.

Olemme rakentaneet tämän työpaperin siten, että johdatamme lukijan ensiksi käsitteellisten lähestymistapojemme äärelle ja esittelemme kenttätöyön aikana karttuneen aineiston sekä tapamme analysoida sitä. Johdattelevien osioiden jälkeen tarkastelemme kriittisesti julkisessa keskustelussa tarjottuja nuorisokulttuurisia selityksiä nuorten tekemälle väkivallalle. Kritiikin jälkeen esitämme oman tulkintamme keskeisimmistä yhteisöulottuvuuksista, jotka ovat nuorten väkivallan taustalla. Lopulta pohdimme nuorisotyön kehittämistä väkivallan ehkäisyn näkökulmista. Työpaperin päätössanoissa palaamme aivan alkuun ja pääotsikkoon. Tarkoituksemme on ollut kirjoittaa työpaperin luvut niin, että niitä voi lukea erillisinä kokonaisuuksina. Kiireisimmille olemme laatineet lukukohtaisia tiivistelmiä puristaen keskeisimmät havaintomme yhdelle sivulle.

Väkivallan yhteisöulottuvuudet

Tarkastelemme nuorten väkivaltaa yhteisöulottuvuuksien näkökulmasta nojautuen sekä nuorisotutkimukseen että kriminologisiin keskusteluihin (Honkatukia & Kivivuori 2006; Muncie 2015). Osassa kriminologisia tutkimuksia rikollisuutta selitetään sosiaalisen ympäristön ominaisuuksilla. Nuorisotutkimuksessa kulloistakin tutkimuskohdetta pyritään tarkastelemaan nuorten omista lähtökohdista käsin ja osana nuoruutta yhteiskunnallisena asiana. Katsomme, että kaksi tutkimusalaa nivoutuvat luontevasti valitsemaamme näkökulmaan, jossa väkivaltaa tarkastellaan yhteisöulottuvuuksien näkökulmasta. Käytännössä tarkoitamme yhteisöulottuvuuksilla nuorten keskinäistä ja omaehtoista vapaa-aikaa, jota vietetään tyypillisesti omilla asuinalueilla. Tällöin olennaisia asioita ovat ikätoveri- ja ryhmäsuhteet, nuorisokulttuuriset kysymykset sekä asuinalueiden mahdollisuudet.

Katseemme kiinnittyy niin sanotusti mesotasolle, mikro- ja makrotasojen välissä. Näin ollen emme analysoi väkivaltaa ja nuorten rikollisuutta yksilöominaisuuksien, tilannesidonnaisuuden tai yksittäisten vuorovaikutussuhteiden kautta (mikrotaso). Tällaiset lähestymistavat ovat olleet erityisesti viime aikoina kriminologian valtavirtaa. Nuorten rikollisuutta selitetään tyypillisesti yksilöllisten riskitekijöiden kautta esimerkiksi niin, että alhainen itsekontrolli, riskinottoalttius, vanhempien puutteellinen kontrolli ja alttius viettää katuorientoitunutta vapaa-aikaa johtavat helposti rikolliseen käyttäytymiseen. Tämänkaltaiset selitysmallit antavat kuitenkin niukasti eväitä nuorisotyön kehittämiseksi.

Erottaudumme paljolti myös rakenteellisista, kuten esimerkiksi eriarvoistumiskehitykseen ja talous- tai oikeusjärjestelmään liittyvistä näkökulmista (makrotaso). Rakenteellisilla selityksillä on kuitenkin paikkansa myös nuorisotyössä. Kuten pyrimme myöhemmin osoittamaan, nuorten väkivallan taustalla voi olla laajoja kulttuurisia muutoksia tai taloudellisia

eriarvoisuuksia. Lisäksi nuorten väkivallan ehkäisy kytkeytyy rakenteellisiin kysymyksiin esimerkiksi moniammatillisen yhteistyön organisoinnin tai nuorisotyön trendien muodoissa.

Nuorten väkivallan ja rikollisuuden yhteisöulottuvuuksissa sekä mesotason tarkasteluissa on useita erityispiirteitä, jotka on syytä pitää mielessä tätä työpaperia lukiessa:

- 1) *Nuoruus kulttuurisena ja rikosaktiivisena elämänvaiheena.* Nuoruuteen liittyy irtaantuminen lapsuuden kodin piiristä ja suuntautuminen kohti itsenäistä elämää (Hoikkala 1989). Samalla vapaa-aika ikätovereiden kanssa lisääntyy merkittävästi (Laine ym. 2024). Elämänvaiheeseen kuuluu joskus aikuisyhteiskunnan normien haastaminen (Muncie 2015). Tilastollisesti nuoruutta onkin pidetty elämänkaaren rikosaktiivisimpana aikana (Kaakinen & Näsi 2021). Nuorten tekemät rikokset tapahtuvat verrattain usein julkisissa tiloissa ja ne tehdään usein toisten nuorten kanssa (Gerstner & Oberwittler 2018). Tähän on historian saatossa liitetty nuorten erilaiset alakulttuurit, joiden kautta on aika ajoin haastettu käsityksiä hyväksytyistä itseilmaisumuodoista ja kaupunkitilan käyttötavoista (esim. Fransberg 2021).
- 2) *Nuorten tekemien rikosten ryhmäperustaisuus.* Mitä nuoremista henkilöistä on kyse, sitä todennäköisempää on, että nuorten rikokset liittyvät ryhmäkäyttäytymiseen (Salmi 2006, 199). Julkisessa keskustelussa kaduilla aikaa viettäviä nuorten ryhmiä on nimetty esimerkiksi ”jengeiksi”, ”porukoiksi” ja ”huligaaneiksi” (Salasuo & Seuri 2024). Nuorisotutkimuksen historiassa kyse on ollut nuorisokulttuuristen ryhmittymien nimeämisistä. Esimerkiksi 1980-luvulla puhuttiin hevareista (Hoikkala 1989) ja myöhemmin 1990- ja 2000-luvuilla skineistä (esim. Perho 2010) ja hoppareista (esim. Lähteenmaa 2000). Nuorisokulttuureilla tai erilaisten nuorisokulttuuristen ryhmien vastakkainasetteluilla nähtiin kytköksensä myös väkivaltaan. Kriminaalipoliittisessa keskustelussa kaupunkitiloissa näkyvät ryhmät on tavattu nähdä etupäässä riskeinä järjestyksenpidon kannalta (Harrikari 2008). Rikoksantorjunnassa on toisinaan painotettu ryhmittymien järjestäytyneisyyttä. Esimerkiksi vuodesta 2021 alkaen poliisi on käyttänyt ”katujengin” käsitettä selittäessään erityisesti ei-valkoisten nuorten miesten rikollisuutta (Forss 2023). Lisäksi poliisi on hyödyntänyt nuorisokulttuurisia selitysmalleja teini-ikäisten nuorten väkivaltarikollisuuden tulkitsemisessa puhumalla roadman-kulttuurista, jonka ajatellaan liittyvän rikollisen elämäntavan ja materialismin ihannointiin.
- 3) *Etäisyys rikosten torjuntaan liittyvästä eetoksesta.* Nykyisen valtavirtakriminologian lähtökohta on etsiä tehokkaimpia tapoja torjua rikollisuutta, ei niinkään ymmärtää sitä (Young 2011). Tällöin painotetaan yksilötason selityksiä ja esimerkiksi itsekontrolliteoriaa, arjen rutiinotoimintoja tai tilannetoimintateoriaa (ks. esim. Honkatukia & Kivivuori 2006; Muncie 2015; Kivivuori ym. 2018). Erityisesti tilannetoiminta-ajattelu dominoi tämän päivän kriminologista tutkimusta, jolloin nuorten väkivaltaa selitetään sosiaalisen kontrollin puutteella ja ohjaamattomalla vapaa-ajalla (esim. Bernasco ym. 2013; Gerstner & Oberwittler 2018; Svensson & Oberwittler 2021). Nuorisotutkimuksen tehtävänä ei kuitenkaan ole tuottaa insinöörimäistä tietoa tehokkaimmista kontrollimenetelmistä, vaan ymmärtää nuoruutta ja tässä tapauksessa nuorten väkivallan taustalla olevia yhteisöllisiä ja kulttuurisia seikkoja. Mitä siis tapahtuu, kun empiirinen nuorisotutkimus asetetaan vuoropuheluun kriminologisten lähestymistapojen kanssa? Vastaus kysymykseen selviää seuraavien lukujen aikana.

Aineisto ja menetelmät

Olemme tässä tutkimuksessa hyödyntäneet kolmella asuinalueella kerättyä laadullista aineistoa. Metodologinen lähestymistapamme on monipaikkainen etnografia (ks. esim. O'Reilly 2009, 144; Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014). Aineisto on tuotettu havainnoiden ja haastatellen kolmella asuinalueella Tampereella, Vantaalla ja Oulussa. Nuoret kertoivat meille kokemuksistaan ja näkemyksistään koskien väkivaltaa, rikollisuutta ja päihteiden käyttöä. Olemme siksi peittäneet nuorten ja nuorisotyöntekijöiden nimien lisäksi kaikki asuinalueisiin viittaavat nimet. Emme myöskään yhdistä yhtä asuinalueita kaupunkeihin. Kuvaamme kuitenkin paikoin kaupunkikohtaisia eroja.

Kenttätyömme alkoi syyskuussa 2024 ja päättyi kesäkuuhun 2025. Kenttätyöjakson aikana kohtasimme satoja 13–18-vuotiaita nuoria nuorisotiloilla, koulussa ja kaupunkitiloissa. Tapasimme kymmeniä nuoria useamman kerran ja kävimme heidän kanssaan lukuisia keskusteluja. Äänitimme yhteensä 52 nuoren haastattelut¹. Haastatellut nuoret olivat iältään 13–16-vuotiaita. Haastattelut olivat puolistrukturoituja- ja etnografisia haastatteluja (ks. esim. Tolonen & Palmu 2007). Tämä tarkoittaa sitä, että käyttämämme haastattelurunko kytkeytyi ennalta määritettyihin teemoihin, mutta myös havaitsemiimme ilmiöihin ja tapahtumiin. Nuorten haastattelut olivat yksilö-, pari- tai enintään neljän nuoren ryhmähaastatteluja. Lisäksi haastattelimme 17 nuorisotyöntekijää pääosin ryhmä- mutta myös yksilöhaastatteluin. Haastattelimme nuorisotyöntekijöitä niin paikallisen nuoruuden kuin nuorisotyönkin asiantuntijoina.

Haastattelujen lisäksi pidimme kenttäpäiväkirjaa. Etnografisissa tutkimuksissa kenttäpäiväkirjan kirjoittaminen on usein tutkijan tärkein työkalu, erityisesti silloin kun pyrkimyksenä on ymmärtää paikallisia ilmiöitä ja yhteisöjä. Muistiinpanot havaituista tilanteista ja spontaanisti syntyneistä keskusteluista ilmentävät usein jotakin, jota on vaikea tavoittaa haastattelutilanteissa. Esimerkiksi nuorten elekieli, pukeutumistyyli, liikkuminen sekä ryhmäsuhteet voivat avata tutkijalle uusia näkökulmia. Kenttäpäiväkirja onkin usein avain koko aineiston analyysiin, sillä havaitut ilmiöt virittävät tutkijan analyttistä katsetta. Lisäksi kentällä ”hengailu” vahvistaa luottamusta tutkijan ja tutkittavien välillä, jolloin haastattelujen onnistumisen todennäköisyys kasvaa.

Kenttäpäiväkirjat sisältävät kuvauksia havainnoistamme asuinalueilla ja nuorisotiloilla sekä muistiinpanoja keskusteluistamme nuorten ja nuorisotyöntekijöiden kanssa. Lisäksi olemme kirjanneet havaintojamme sosiaalisen median sisällöistä, jotka ovat koskettaneet tutkimuksen kohteena olleiden asuinalueiden nuoria. Ajoittain tämä on tapahtunut siten, että nuoret ovat tuoneet esille jonkin sosiaalisen median ilmiön kasvokkaisissa kohtaamisissa. Toisinaan olemme seuranneet asuinalueisiin liittyviä kanavia esimerkiksi TikTokissa, Facebookissa ja Telegramissa, sekä katselleet paikallisten räppäreiden musiikkivideoita YouTube-kanavilla.

¹ Osan Vantaan ja Tampereen haastatteluista toteutti korkeakoulujen opinnäytetöiden tekijät. Haluamme osoittaa kiitoksemme Santra Hujaselle, Tuuli Seppälälle ja Sofia Bernoullille erinomaisesta työstä.

Analysoimme haastatteluaineistoa ja kirjoittamiimme kenttäpäiväkirjoja limittäin. Erittelemme nuorten ja nuorisohjaajien näkemyksiä paikallisyhteisöissä havaitsemistamme ja väkivaltaan liittyvistä ilmiöistä. Aineistossamme kuvataan niukasti sellaisia väkivaltilanteita, joissa olisimme itse olleet paikalla, tai tilanteita, jotka olisivat hiljattain tapahtuneet haastateltaville itselleen muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Ylipäätään fyysinen väkivalta, kuten pahoinpitelyt tai ryöstäminen olivat haastattelemillemme nuorille harvinaisia kokemuksia. Monet keskustelut nuorten väkivallasta perustuivat ennemminkin ilmiötason keskusteluille erotuksena omakohtaisista ja viimeaikaisista kokemuksista.

Taulukko1. Haastattelu- ja havainnointiaineistot kolmella asuinalueella

	Nuorten haastattelut	Nuorisotyöntekijöiden haastattelut	Havainnointi
Oulu*	2 yksilöhaastattelua 3 parihaastattelua 1 ryhmähaastattelu = 10 nuorta	1 ryhmähaastattelu = 4 nuorisolan ammattilaista	2 tutkijan kenttäpäiväkirjat
Tampere	4 parihaastattelua 4 ryhmähaastattelua = 24 nuorta	1 ryhmähaastattelu 1 yksilöhaastattelu = 5 nuorisolan ammattilaista	2 tutkijan kenttäpäiväkirjat 1 opiskelijan kenttäpäiväkirja
Vantaa	5 yksilöhaastattelua 6 parihaastattelua = 17 nuorta	1 ryhmähaastattelu 2 yksilöhaastattelua = 9 nuorisolan ammattilaista	2 tutkijan kenttäpäiväkirjat 1 opiskelijan kenttäpäiväkirja
Yhteensä	52 nuorta	18 nuorisolan ammattilaista	8 alueellista havainnointipäiväkirjaa

* Oulun vähäisempää haastattelujen määrää selittää se, että Tampereella ja Vantaalla haastatteluja tehtiin myös opiskelijoiden toimesta osana korkeakoulujen opinnäytetöitä.

Kolme asuinalueita tutkimuksen kohteena

Etelätasanko rajautuu kahden valtatie väliin. Keskustan ulkopuolella sijaitsevan kerrostalovaltaisen alueen rakennuttaminen alkoi 1960-luvulla. Rivi- ja omakotitaloalue sijaitsee Etelätasangon luoteisreunalla. Luonnonläheistä ja väljästi rakennettua asutuskantaa on luonnehdittu funktionaaliseksi ”metsälähiöksi”. Alueen kerrostalo- ja vuokratalovaltainen asuntorakenne ilmentää tyypillistä työläisyhdyskuntamaista asumalähiötä (Kortteinen 1982). Kaupunki on 2010-luvulta lähtien pyrkinyt uudistamaan aluetta ja asutuskantaa on peruskorjattu. Suurin uudistus on vanhan ostoskeskuksen purkaminen. Vanhaan ostoskeskukseen kuului ravintolakeskittymä ja nuorisotila. Puretun ostoskeskuksen tilalle on rakennettu tilat ruokakaupalle ja apteekille. Kaupallisten palveluiden valikoima on

silmiinpistävän niukka. Nuorisotila ja kirjasto sijaitsee uudistetun koulurakennuksen yhteydessä.

Asukasmäärältään Etelätasanko (n. 7000) on pienin kolmesta tutkimastamme asuinalueista.² Vuonna 2023 Etelätasangon asukkaista noin kymmenen prosenttia oli 13–19-vuotiaita. Nuoria, 20–29-vuotiaita aikuisia oli noin 20 prosenttia. Alueella on ammattiopisto, joka voi vaikuttaa alueella asuvien nuorten määrään. Etelätasankolaisten keski-ikä oli 42 vuotta, kun koko maassa luku oli 44 vuotta. Etelätasangon työllisyysaste (37 %) oli matalampi kuin Savivuonossa (47 %) ja Karhuvaarassa (42 %). Myös talouksien vuosittainen mediaanitulo oli verrattain matala, n. 25 500 €. Savivuonossa ja Karhuvaarassa mediaanitulotaso oli verrattain korkeammalla tasolla, molemmissa n. 33 000 €.

Savivuono sijaitsee noin seitsemän kilometriä kaupungin keskustasta ja on asukasluvultaan ja pinta-alaltaan suurempi kuin Etelätasanko. Vuonna 2023 alueella oli noin 11 000 asukasta. Asutuksen lisäksi alueella on teollisuutta ja useita kaupallisia tiloja. Vesistö ja ohitse kulkeva valtatie tekee alueesta takarajaisen. Asuinaluetta on viimeisten vuosien aikana kehitetty paljon ja vanhan teollisuusalueen reunamille on rakennettu lisää kerrostalovaltaisia asuinrakennuksia 2010-luvulta alkaen. Vuonna 2025 alueelle johtavaa julkista liikennettä on vahvistettu.

Alueen nuorisotila sijaitsi Etelätasangon tapaan vanhan ostoskeskuksen vieressä, mutta nykyään nuorisotila sijaitsee Savivuonon koulun yhteydessä. Savivuonon asukkaista noin kahdeksan prosenttia oli 13–19-vuotiaita vuonna 2023. Nuoria, 20–29-vuotiaita aikuisia oli 19 prosenttia. Alueen keski-ikä oli kaikista kolmesta asuinalueesta matalin, 40 vuotta.

Karhuvaara on kolmesta asuinalueesta asukasluvultaan suurin (n. 18 000). Asuinalue on seudun keskus, jossa sijaitsee runsaasti julkisia ja kaupallisia palveluja sekä vapaa-ajan mahdollisuuksia. Vuonna 2023 Karhuvaaran asukkaista noin seitsemän prosenttia oli iältään 13–19-vuotiaita, kun taas 20–29-vuotiaita oli noin 15 prosenttia. Alueella asui siis suhteessa vähemmän nuoria kuin Etelätasangossa tai Savivuonossa. Myös alueen keski-ikä oli verrattain korkea, 43 vuotta. Karhuvaaran väestörakenne erosi kahdesta muusta asuinalueesta erityisesti siten, että sen väestöstä merkittävä osa oli ulkomaalaistaustaisia³. Sekä Etelätasangon ja Savivuonon asukkaista hieman alle 10 % olivat ulkomaalaistaustaisia, mikä mukaillee koko Suomen keskimääriästä lukemaa.

² Luvut asukasmääristä, ikärakenteista ja toimeentulosta on pyöristetty häivyttääksemme tunnistettavuutta. Luvut koskevat vuoden 2023 tietoja ja ne on haettu Tilastokeskuksen Paavo-tietokannasta ja postinumeroalueen perusteella.

³ Kategoriaan kuuluvat kaikki ne henkilöt, joiden molemmat vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla.

Taulukko 2. Tutkimuksen asuinalueiden väestörakenteet vuoden 2023 tietojen mukaan.

	Etelätasanko	Savivuono	Karhuvaara
Asukasmäärä	n. 7000	n. 11 000	n. 18 000
Nuoria 13–19 v.	10 %	8 %	7 %
Nuoria aikuisia 20–29 v.	20 %	19 %	15 %
Työlliset	37 %	47 %	42 %
Opiskelijat	11 %	8 %	11 %
Työttömät	11 %	6 %	7 %
Eläkeläiset	25 %	21 %	24 %
Mediaanitulo	n. 25 000 €	n. 33 000 €	n. 32 000 €

Lähde: Tilastokeskuksen Paavo-tietokanta.

Kulttuuristen selitysmallien kritiikki

Kaveriporukkaan kuulumista ja julkisessa tilassa oleskelua voidaan pitää tyypillisenä toimintana nuorten keskuudessa (Hoikkala 1989; Kauppinen, ym. 2024). Nuorten vertaisryhmät ovat usein muuttuvia ja yhdessäolon tavat vaihtelevat nopeasti, ja siksi niiden tulkinta voi olla vaikeaa. Sama nuori voi sukkuloida monen ryhmän välillä (Lähteenmaa 2000). Julkisessa keskustelussa on kuitenkin ollut tyypillistä nuorten muodostamien jengien esittäminen toisistaan erottuvina ryhmämuodostelmina. Poliisi on esimerkiksi tiedottanut, että Tampereella on tunnistettu ”kolme jengiytymiselle otollista ryhmittymää”, jotka kytkeytyvät Hervannan, Härmälän ja Tesoman alueisiin. Sisä-Suomen poliisi on pyrkinyt seuraamaan nuorten ryhmittymien mahdollisia graffiteja, tageja, postinumeroiden kirjoittelua tai muita asuinalueeseen viittaavia merkkejä (YLE <https://yle.fi/a/74-20123660>).

Nuorten katuorientoituneisuutta on pidetty rikollisten tekojen ja jengiytymisen todennäköisyyttä kohottavana riskinä. Tutkimuksissa katuorientoituneisuutta ja nuorisojengiin kuulumista on määritelty niin kutsutun Eurogang-määritelmään viitaten (Esbensen & Maxson 2012). Määritelmän mukaan jengi on sosiaalinen ryhmä, joka pysyy koossa tietyn ajan, viettää vapaa-aikaa kaupunkitilassa ilman aikuisten valvontaa ja koostuu enimmäkseen nuorista. Ryhmän toimintaan kuuluu myös rikosten hyväksyminen ja näiden yhteinen toteuttaminen (Weerman & Decker 2024). Määritelmä on eurooppalainen vastine yhdysvaltalaiselle ”gang”-käsitteelle. Yhdysvalloissa jengien tekemää vakavaa väkivaltaa ja alueellista, esimerkiksi huumeiden myyntiin liittyvää hallintaa on ollut enemmän kuin Euroopassa (Klein, Weerman & Thornberry 2006). Lisäksi Euroopassa vastaavia ilmiöitä on aiempina vuosikymmeninä tarkasteltu alakulttuuritutkimuksen näkökulmasta (Campbell & Muncer 1989), jossa painottuu rikollisuuden sijaan nuorten tyyli, symboliikka ja kielelliset näkökulmat – eli nuorisokulttuuriset piirteet.

Tässä luvussa keskitymme nuorten ja nuoriso-ohjaajien kuvauksiin sellaisista nuorten ryhmistä ja kulttuureista, jotka on varsinkin julkisuudessa liitetty väkivaltaan ja rikollisuuteen. Kenttätyön aikana havaitsimme julkisista keskusteluista tuttuja nuorten tyyliä ja kulttuureita, kuten ”roadman” -tyylistä pukeutumista tai drill-vaikutteisen rap-musiikin kuuntelemista. Havaitsimme nuorten erilaisia tapoja hahmottaa ”jengiytymistä” ja ”katujengejä”. Rikollisuutta popularisoivan musiikin kuuntelu, ryhmissä liikkuminen tai tietynlainen vaatetustyyli ei kuitenkaan lähtökohtaisesti tarkoittanut rikollista elämäntapaa, väkivallan ihannointia tai irtaantumista valtakulttuurin normeista.

Pohjoismainen gangsta-rap nuorisokulttuurina

Kenttätyön aikana törmäsimme moneen kertaan tilanteeseen, jossa nuoret kuuntelivat gangsta rapin uuden aallon genrejä, eli trap, grime ja drill -musiikkia. Esimerkiksi UK-vaikutteiselle drill-musiikille on tyypillistä yksinkertainen sointurakenne, autenttisiin väkivaltatilanteisiin liittyvät lyriikat, artistien verrattain nuori ikä, sekä omakustanteisuus (Ilan 2020). Rikollisesta estetiikasta ammentavat musiikkityylit ovat herättäneet jälleen keskustelua siitä, onko musiikin kuuntelemisessa, tekemisessä ja tuottamisessa kyse myös rikollisen

elämäntavan ihannoinnista (Åberg & Tyvelä 2023). Nuoria artisteja on julkisuudessa syytetty katujengiyhteyksistä ja rap artistien tuotantoja on analysoitu oikeudenkäynneissä todistusaineistona. Osa suomalaisista radiokanavista on kieltäytynyt soittamasta rikoksiin yhdistettyjen rap-artistien musiikkia (YLE 30.08.2023). Artistit puolestaan ovat todenneet, ettei rikoksista räppäämisessä ole kyse niiden hyväksymisestä, vaan todellisuuden kuvaamisesta (myös Stuart 2020).⁴ Radiosoittokieltoja ja poliisikiinnostusta on paikoin kuvattu ruskeiden ja työväenluokkaisten nuorten (miesten) symboliseksi kriminalisoinniksi (Ilan 2020; Fatsi 2025).

Radion sijaan nuoret kuuntelevat musiikkia pääsääntöisesti suoratoistopalvelujen kautta. Digitaalinen murros onkin mahdollistanut valtavirrasta poikkeavan musiikin levitystä. Nuorilta ”kielletyn” musiikin kuuntelu voi samalla toimia sopivan turvallisena kapinoinnin ilmaisukeinona.

Ohjaaja on välillä käynyt takavarikoimassa kaiuttimen, mutta joku kävi hakemassa sen takaisin. Poikaporukka on vallannut pelihuoneen ja he kuuntelevat suomenkielistä räppiä. Tunnistan monet: ST, Kerza ja muita nuoria räppäreitä. Aiemmin haastateltavani ollut venäläistaustainen pitelee kaiutinta sylissään ja näppäilee puhelimestaan porukan ehdottamia biisejä. ”Moncler takki!” huutaa yksi pojista. Kaiuttimesta jytisee basso: ”Pau, pau, pau! Was poppin fäm!”. Pojat imitoivat käsillään ampumista ja huutavat yhteen ääneen säkeistön: ”Moncler takki - tush keissi - uudet air maxit - tush keissi - älä ota mallii – tush keissi – jos se on kallis – tush keissi!” (Etelätasanko, tutkijan kenttäpäiväkirja).

Yllä oleva kenttäpäiväkirjaote kuvaa marraskuista perjantai-iltaa nuorisotilalla. Kenttäpäiväkirjan ote kuvaa hetkeä, jossa ryhmä poikia karnevalisoi Milan Jaffin musiikin säestämänä tilannetta, jossa heitä oltiin ”*heittämissä ulos*” nuorisotilan sulkeutumisaikaan. Nuorisotyöntekijä yritti korvatulpat korvissaan takavarikoida kaiuttimen uudelleen ja ohjata kymmenhenkisen, noin 15–16-vuotiaista pojista koostuvan porukan ulos. Samaan aikaan pojat hoilasivat musiikin säestämänä ”*bad bad bitches, ne sanoo mulle beibi!*”. Kokonaisuudessaan tilannetta leimasi koomisuus, joka oli siinä hetkessä poikien oivallinen tapa kapinoida tilan sulkeutumista vastaan.

Tush keissi -kappaleen lyriikat viittaavat nuorten keskuudessa tunnetuksi tulleeseen tapahtumaan, jossa sosiaalisen median vaikuttaja ja rap-artisti Milan Jaff varasti Instagramin suorassa lähetyksessä yli tuhannen euron hintaisen takin Helsingin Stockmannin tavaratalosta. Sittemmin Jaffia on syytetty katujengin johtamisesta, tuomittu väkivaltarikoksista ja lopulta karkotettu Suomesta. Valtamedian kuvaama rikollinen hahmo esiintyy kuitenkin paikoin ristiriitaisena sekä humoristisena henkilönä omilla sosiaalisen median alustoilla. Jaffin videot sisältävät huomiota herättäviä tempauksia ja puheita, joissa käsitellään ajankohtaisia aiheita, kuten perussuomalaisten kannatuksen laskua, suomalaista oikeusjärjestelmää ja katujengikeskusteluja. Tunnettavuudestaan huolimatta, eräässä nuorten ryhmähaastattelussa Milan Jaffin mainetta ja hänen musiikkiaan kuvattiin ”huonoiksi”, sillä hänestä esiintyi sosiaalisen median alustoilla paljon sellaista sisältöä, joka ei näyttäytynyt

⁴ Hyvin samankaltaisia julkisia keskusteluja käytiin Yhdysvalloissa 1980- ja 1990-luvuilla.

nuorten mielestä artistin eduksi. Myös kentällä havaittu tilanne, jossa nuoret kuuntelivat Jaffin musiikkia, näytti tapahtuvan ennemminkin ”läpän heiton” ja ”pelleilyn” merkeissä, kuin Jaffin fanittamisena tai rikollisen elämäntavan ihannoitina.

Huumorilla ja esimerkiksi sopimattomana pidetyllä musiikilla on nähty olevan nuorten vertaisryhmissä keskeinen merkitys, jolla on mahdollista erottautua aikuisväestöstä ja sen määrittelemistä normeista (Hokkanen 2018). Myös keholliset esitykset, kuten kuvitteellisella käsiaseella ampuminen tai käsimerkkien esittäminen voivat tulla virheellisesti tulkituksi väkivaltaisina eleinä. Musta huumori voi kuitenkin tehdä näkyväksi nuorille merkityksellisiä asioita, nuorisokulttuurisia ilmiöitä ja heidän tulkintojaan maailman tapahtumista (Hokkanen 2014). Tämänkaltaisen huumori on ennen kaikkea turvallinen tapa haastaa konventionalisia normeja ja testata aikuisten luomia käyttäytymissääntöjä (emt., 7).

Provokatiivisesta ja väkivaltaisesta estetiikastaan huolimatta, gangsta rap on ilmiönä globaali nuorisokulttuuri, joka tuo kuulijoilleen positiivisia tunteita, yhteenkuuluvuutta ja mahdollisuuden nähdä oman kokemusmaailman ulkopuolelle (Stuart 2020; Malm ym. 2023, 237). Nuorten rap-artistien omakustanteisesti tuotetut musiikkivideot kierrättävät samankaltaista kuvastoa paikallisista ja usein nuorille tärkeistä julkisista tiloista, kuten parkkihallit, kerrostalot ja juna-asemat (Stuart 2020; Malm, ym. 2023; Åberg & Tyvelä 2023). Oman asuinalueen samankaltaisuus voikin vahvistaa nuorten samaistumista audiovisuaaliseen kokemukseen ja toiseen paikallisuuteen – riippumatta siitä, millä kielellä, mihin maahan tai kaupunkiin musiikkivideo sijoittuu.

Nuorten monipaikkaista samaistumista korostava havainto kenttätyömme aikana oli joidenkin nuorten innostus ruotsalaisia drill-artistejä kohtaan. Erään nuoriso-ohjaajan mukaan ruotsalainen drill-musiikki on tyyllisesti suomalaista rap-skeneä edellä, mikä saattoi selittää nuorten kiinnostusta ruotsalaisartisteja kohtaan. Ruotsalaiset drill-artistit olivat yhdistäneet hitaampaa elektronista ja hiphop-tyyppistä musiikkia, joka nuoriso-ohjaajan mukaan oli Suomessa vielä melko marginaalinen tyyli. Havaintojemme mukaan nuoret osasivat nimetä ruotsalaisia artisteja ja laulaa mukana kappaleiden sanoituksissa, joiden kieli-ilmaisua on kuvattu *ortensvenskaksi* (vrt. lähiöruotsi). *Orten-* tai niin kutsuttu *rinkebysvenska* on tutkimuksissa määritelty monietnisten asuinalueiden nuorten kieleksi ja eräänlaiseksi sosiaalisiksi resurssiksi, jolla osoitetaan monikielistä kompetenssia ja katu-uskottavuutta (Kotsinas 2000). Suomessa on samaan tapaan osoitettu, miten itähelsinkiläisille nuorille kielellinen tyylivalinta voi toimia keinona rakentaa yhteisyyttä niiden välillä, jotka jakavat kokemuksen suomen kielen oppimisesta ja ulkopuolisuudesta (Lehtonen 2015). Havaintojemme mukaan erityisesti monikieliset nuoret olivatkin rohkeita puhumaan ruotsia ja esittelivät mielellään ruotsin kielen taitojaan tutkijoille.

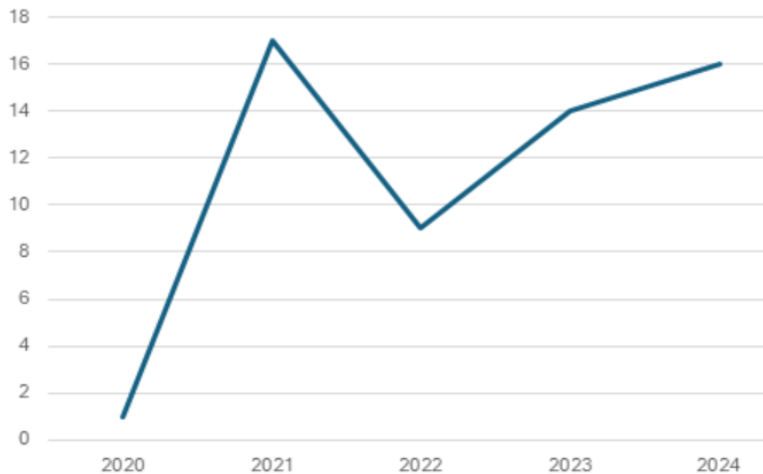
Katselemme, kun yksi poika oletettu laulaa mukana ruotsinkielisissä sanoituksissa. Artisti kertoo, kuinka istuu autossa ja ottaa kaksi ilmaisua ilokaasua. Poika näyttölee, kuinka imaisee jotakin kuvitteellisesta pullosta. Repeämme nauramaan, viereisellä sohvalla istuvat tytöt pyörittelevät silmiään. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, Karhuvaara).

Suomalaisen ja ruotsalaisen rap-kulttuurin yhdistyminen voi nuorten näkökulmasta vahvistaa Pohjoismaita monien kielten ja kulttuurien alueena, eräänlaisena vaihtoehtona nationalistiselle ajatukselle kansallisvaltioista, joissa on yksi kansa, kulttuuri ja kieli (Åberg & Tyvelä 2023). Samalla sillä on mahdollista osoittaa kritiikkiä pohjoismaisten hyvinvointijärjestelmien rapautumista kohtaan, joissa esimerkiksi asuinalueiden eriytyminen voi olla nuorille konkreettinen osoitus hyvinvoinnin epätasa-arvoisesta jakaantumisesta (Åberg & Tyvelä 2023). Tutkimuksessamme tutkitut kolme asuinalueita olivat luonteeltaan erilaisia, mutta niitä kaikkia yhdisti sijoittuminen suuren kaupungin keskusta-alueen ulkopuolelle. Nuori yhdellä asuinalueella voikin musiikin välityksellä tunnistaa ”lähiöelämän” lähtökohtia toisessa maassa tai kaupungissa, samastuen yhteiseen kokemukseen eletystä arjesta. Kenttätyön aikana tekemämme havainnot ja aikaisempi tutkimustieto toisin sanoen haastavat julkisuudessa toistettua kuvausta asuinalueeseen kiinnittyvistä ja ryppyotsaisesti väkivaltakuvastoa ilmentävään rap-musiikkiin suhtautuvista ”nuorisojengeistä”.

Roadmanit 2020-luvun ”koviksina”

Nykyisessä yhteiskunnassa joillakin nuorilla on vaikeuksia kiinnittyä yhteiskuntaan. He eivät ole koulutuksessa, eivät töissä, eivätkä heillä ole toimivia siteitä ympäröivään yhteiskuntaan. Tästä huolimatta he luonnollisesti haluavat ‘pärlätä’ yhteiskunnassa, haluavat statusta ja kunnioitusta. Tässä yhtälössä polku rikolliseen elämään voi olla hyvinkin lyhyt. Tarjolla voi olla rutkasti käteistä rahaa, hienoja merkkivaatteita, kimaltelevat korut ja kellot sekä edustavat autot. Kun tähän liitetään tietynlainen musiikkityyli, pukeutumistyyli, naisten arvoa alentava käyttäytymismalli ja rikollista elämäntyyliä ihannoiva asenne, voidaankin pian puhua nk. roadman-ilmiöstä. (Mika Jylhä, Pohjanmaan poliisilaitos, [Pohjanmaan poliisilaitos ja Pohjanmaan hyvinvointialue järjestävät kaksipäiväisen seminaarin roadman-ilmiöstä - Poliisi](#))

Suomalaiseen julkiseen keskusteluun on viime vuosina pulpahtanut uusi nuorisokulttuurinen identiteetti: Roadman. Erityisesti poliisi on selittänyt nuorten väkivaltarikollisuutta roadman-kulttuurilla. Tekemämme media-analyysin mukaan (kuvio 2) ennen loppusyksyä 2020 termiä roadman ei käytetty lainkaan isojen valtakunnan medioiden (YLE, HS, MTV3) verkkouutisissa. Tämän jälkeen roadman-mainintoja oli vuositason 9–17 eli karkeasti ottaen kuukausittain. Julkaistuja mediatekstejä hallitsi odotetusti poliisinäkökulma, jossa ”roadman-ilmiö” määritetään uudelleen nuorisokulttuuriksi, johon liittyy rikollisen elämäntavan ihannointi, väkivaltaan yllyttävä rap-musiikki ja tietynlainen pukeutuminen. Tästä näkökulmasta roadman-kulttuuri olisi jengiytymisen esiaste. Mediatekstit sisälsivät kuitenkin myös vastapuhetta poliisinäkökulmalle, jolloin esimerkiksi nuorisotyöntekijät puhuivat lähinnä nuorten pukeutumistyyleistä, ei niinkään rikollisuudesta.

Kuvio 1. Roadman-mainintojen määrä Ylen, Helsingin Sanomien ja MTV Uutisten verkkouutisissa vuosina 2020–2024.

Julkisesta keskustelusta huolimatta Roadman-kulttuuri ei näytä olevan merkityksellinen samastumiskohde nuorille. Vuoden 2024 Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksessa (Happonen & Kivijärvi 2024, 54–55) neljä prosenttia 10–29-vuotiaista nuorista ja nuorista aikuisista ilmaisi olevansa ”paljon” tai ”vähän” kiinnostunut roadman-kulttuurista. Paljon kiinnostuneita oli alle prosentti. Valtaosa kiinnostuneista oli alle 17-vuotiaita, mutta muilta osin heitä yhdistäviä tekijöitä oli vähän. Kiinnostuneet olivat yhtä todennäköisesti tyttöjä tai poikia, kaupungeista tai maaseudulta ja kuuntelivat samankaltaista musiikkia sekä käyttivät samankaltaisia somealustoja kuin ikätoverinsa.

Kenttätyömme aikana nuoret puhuivat roadman-kulttuurista aiemmista tutkimuksista (ks. Malm ym. 2023) tutuilla tavoilla: Roadmaneiksi luokiteltiin sellaisia nuoria, joiden ajateltiin käyttävän päihteitä ja tekevän rikoksia. Toisin sanoen syy-seuraus -suhteet näyttävät kääntyvän poliisin järkeilyyn verrattaessa toisinpäin. Havaitusta tai oletetusta käyttäytymisestä seuraa roadmaniksi leimaaminen, kun taas poliisin määritelmässä roadman-identiteetin omaksuminen ja rikollisuuden ihannoiti johtaa toimintaan.

Tääl ehkä asuu niinku nuorempaa, niinku just nuorempia mitä ite on, vähän ni yläasteikänen on ehkä vähän niin sanotusti sellasta roadman-tyyppistä porukkaa, että vähän uhotaan ja muuta. [...] Vähän on semmosta just toimintaa, et miten sen selittäis, ehkä luullaan itsestään vähän liikoja. (tyttö, yksilöhaastattelu)

Hyvin tyyppillistä oli, että roadmaneiksi nimettiin itseä nuoremmat, usein alakouluikäiset pojat. Tällä tavoin roadman-kulttuuria ei nähty todellisena uhkana, vaan ennemminkin lasten hölmöilynä ja paikan hakemisena osana paikallisia poikaporukoita. Eräässä haastattelussa puhuttiinkin ”roadmineistä” roadmanien sijaan.

K: Roadminnit?

V: Joo. Se kutosluokkalainen suomalainen poika, joka pukeutuu Niken tracksuitiin, pitää housuja puolessa perseessä ja huutelee jotain mummoille. (poika, yksilöhaastattelu)

Ei oo mitään roadman-kulttuuria. Ne on vaan pikkulapset, mitkä pukeutuu tällasiin vaatteisiin, eikä nää vaatteet merkkää mitään. Ulkoiluhousut tai tuulihousut. Ei oo mitään roadman-kulttuuria olemassa Karhuvaarassa. (poika, parihaastattelu)

Lopulta roadman-nimitys näyttää nuorten puheessa rinnastuvan vanhaan ”koviksen” hahmoon. Kyse ei ole nuorisokulttuurisesta identiteetistä, vaan moralisoivasta luokituksesta. Vastaavia nimeämiä voi löytää jo varhaisesta nuorisotutkimuksesta. Esimerkiksi 1980-luvun ruotsalaisessa mediakeskustelussa käytettiin ”pahiksen” (*värsting*) käsitettä nimeämään rikollisen elämäntavan omaksuneet nuoret (Hydén 1993; ks. myös Honkatukia, Nyqvist & Pösö 2006, 212). Tommi Hoikkala (1989) puolestaan kirjoitti 1980-luvun suomalaisista ”asfalttisankareista”, rokkareista tai hevareista, joiden identiteetti perustui katuviisauteen ja kovaan maskuliinisuuteen.

Roadmanit, pahikset ja asfalttisankarit ovat keinoja poikien luokitteluksi. Hieman vastaavana, joskin tyttöjä koskevana luokituksena voidaan pitää 2000-luvun alun ”pissistä”, jolla viitattiin äänekkyyteen, päihteiden liikakäyttöön ja paljastavaan pukeutumiseen. Kyse ei tuolloinkaan ollut niinkään nuorisokulttuurisesta identiteetistä, vaan ennemminkin paheksunnasta ja tyttöjen kontrollipyrkimyksistä (ks. esim. Paumo 2012).

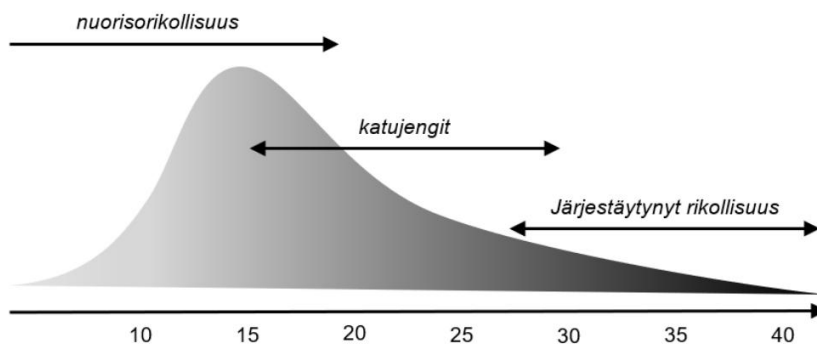
Kokoavasti voi todeta, ettei roadman-nimistä nuorisokulttuuria ole syntynyt ainakaan kovin laajamittaisesti. Kyse on ennemminkin vanhasta ilmiöstä, jolla on uusi nimi ja kenties uudenlaisia tunnusmerkistöjä. Samalla kyse on myös kansallisesta ilmiöstä. Suomen ulkopuolella, esimerkiksi Ruotsissa tai roadman-kulttuurin lähtöalueeksi nimetyssä Isossa-Britanniassa vastaavia julkisia keskusteluja ei ole käyty (ks. kuitenkin Gunter 2008; 2017). Niinpä ei todennäköisesti ole tarvetta poliisilaitosten tai nuorisopalvelujen Roadman-koordinaattoreille, saati uusille kehittämishankkeille. Rikoksia tekevien nuorten nimeäminen roadmaneiksi sivuuttaa nuorten omat kokemukset ja toiminnalle annetut merkitykset sekä tuottaa todennäköisesti kielteisiä seurauksia nuorten myöhempään elämänselämään (Deakin, Fox & Matos 2022).

Jengiytyminen

Nuorten väkivalta on julkisuudessa yhdistetty ”jengiytymiseen” ja riskiin ”katujengien” muodostumisesta. Keskustelu kytkeytyy usein Ruotsin vakavaan jengiväkivaltaan ja pelkoon ilmiön leviämisestä Suomeen. Vuodesta 2021 lähtien erityisesti poliisin keskushallinto on esittänyt näkemyksen, jonka mukaan Suomessa olisi noin kymmenen huumausaine- ja väkivaltarikollisuuteen syyllistyvää katujengiä. Yhtäältä poliisi on yhdistänyt katujengit tiettyihin pääkaupunkiseudun kaupunginosiin ja vahvoin alueidentiteetteihin, toisaalta korostanut niiden verkostomaista ja aluerajat ylittävää toimintaa. Lisäksi poliisi on toistuvasti varoittanut ”katujengi-ilmiön” leviämisestä muihin kaupunkeihin.

Poliisin mukaan katujengeihin kuuluu tällä hetkellä noin 150 henkilöä – pääosin ulkomaalaistaustaisia nuoria miehiä. (<https://poliisi.fi/katujengien-rikollisuus>). Virkavallan mukaan

katujengien vaikutuspiirissä on myös pieni joukko alaikäisiä nuoria. Samalla poliisi on esittänyt, että nuorisorikollisuus ja nuorten jengiytyminen, katujengit ja vakavampi järjestäytynyt rikollisuus ovat erillisiä ilmiöitä, mutta ”sijoittuvat samalle jatkumolle” ja voivat siten ”päätyä ruokkimaan toisiaan”. Poliisin mukaan katujengi-ilmiön suitsemiseksi olisi tehokasta ”keskittyä niihin nuoriin, jotka liikkuvat jengien ympärillä ja joita rikollinen elämäntapa houkuttaa” (<https://poliisi.fi/katujengien-rikollisuus>).

Kuvio 2. Poliisin havainnekuva nuorisorikollisuuden, katujengien ja järjestäytyneen rikollisuuden yhteyksistä ikään ja rikoskäyttäytymisen yleisyyteen. Lähde: Poliisihallitus, ”Poliisihallituksen päiväpäätäjille” 18.9.2025

Kuten johdannossa totesimme, on ”jengi” sekä nuorisotutkimuksessa että kriminologiassa kiistanalainen ja paikoin leimaavaksi katsottu käsite. Englanninkielistä tutkimuskirjallisuutta rikoksia tekevien nuorten ryhmistä määrittää paitsi käsitteiden kirjo (esim. ”youth gangs”, ”troublesome youth groups” ja ”street gangs”, ks. Weerman & Decker 2024), myös päällekkäisyys suomenkielisen katujengi-käsitteen kanssa. Poliisin esittämä määritelmä katujengistä poikkeaa tutkimuskirjallisuudessa esiintyvistä kuvauksista, vaikka käsitteenä on sama ”street gang”. Nuorten parissa tehtävän työn näkökulmasta monin paikoin epämääräiset ja toisinaan salattuun viranomaistietoon perustuvat määritelmät ovat omiaan vaikeuttamaan ratkaisujen löytämistä. Mistä oikeastaan puhutaan, kun nuoret tai nuoriso-ohjaajat puhuvat nuorten ryhmistä, jengeistä ja katujengeistä? Kenellä on valta antaa käsitteille sisältö ja lopulta määrittää ratkaisukeinot?

Vaikka katujengin määritelmää on pyritty rajaamaan poliisin toimesta, myös nuorten ja nuorisotyöntekijöiden puhetta leimasi monitulkintaisuus (ks. myös Kantola ym. 2024; Malm ym. 2024). Eräs nuorisotyöntekijä kommentoi katujengikeskustelun ja käsitteen sekaannusta seuraavasti:

Katujengikeskustelu on vähän siitä hauskaa, että me aikuiset [nuoriso-ohjaajat] puhutaan katujengeistä niin kun niistä on puhuttu ehkä yhdeksänkymmentäluvulla, että mitä kaikkea ja poliisin määritelmä jengeistä on tietynlainen, että pitää olla tietyt tunnuksat ja niin kun tietynlaista hierarkiaa ja toimintaa. Ja sitten nuorille ne on porukoita. Ne on sen asuinalueen porukoita. Ja sitten ei ehkä nää kuvaukset kohtaa

aina. Nuoristakin on hauskaa niinku hakee sellaista katujengistatusta, vaikka ne ei välttämättä aina tiedä mitä se tarkoittaa. (nuorisotyöntekijä, yksilöhaastattelu)

Poliisin ja kontrolliviranomaisten näkökulmasta katujengi pitää olla nimettävissä ja tunnistettavissa: *"pitää olla tietyt tunnukset"* ja *"tietyntaista hierarkiaa ja toimintaa"*. Nuorisotyöntekijällä on muistikuva omasta nuoruudesta, joka asettaa keskustelun historialliseen kontekstiin. Muistojen kautta piirtyy kuva kaupunginosien välille syntyneistä nuorten joukkotappeluista ja lehdistön luomasta pelosta (ks. esim. Kivivuori 1991). Nuorille kyse on puolestaan kaveriporukoista ja ehkä myös statuksen hakemisesta.

Kentällä käymiemme keskustelujen perusteella olikin selvää, että niin nuoret kuin ohjaajatkin olivat tietoisia poliisivetoisista jengikeskusteluista. Poliisin määritelmiä ei kuitenkaan allekirjoitettu sellaisenaan. Erityisesti Karhuvaarassa katujengejä ja niiden tunnuksia pidettiin nuorten mutta myös nuorisotyöntekijöiden puheessa asuinalueiden kutsumaniminä tai paikallisidentiteetteinä, ei rikollisina jengeinä. Paikalliset jengit olivat vakiintuneet osaksi joidenkin nuorten puhekieltä, mutta sillä viitattiin ennen kaikkea paikallisuutta ilmentävänä "juttuna", ei rikoksia tekevään ryhmään.

...sellasia [katujengejä] periaattees ei oo olemas, et olis sellanen jengi, se on vaan alue. Mut ne [nuoret] näyttää sitä somessa, et se olis jengi. (--). Täs on yks jengi. Tai tää Y-Gang-juttu, ei sellastakaan oo täällä, mut ku lapset koko ajan puhuu siitä, ni tulee semmonen ajatus, et sellast oikeest olis. (poika, parihaastattelu)

Tai, kuten eräs nuorisotyöntekijä totesi asuinalueen toiseen kutsumanimen viitaten:

Sielläkin on tää ML-juttu. Sekin on vähän sillai, et siit puhuttiin sillon uutisis, et se ois jengi. Periaatteeshan se on vaan lyhenne sanast Mäntyluoto, tai jotkut sano, et se (--), se on vähän enemmän se paikka, se on miten ne brändätään missäkin ne sanat. (nuorisotyöntekijä, ryhmähaastattelu).

Nuoret, jotka *"reppasivat"* omaa asuinalueitaan, haastoivat julkisuudessa kuvattua katujengien määritelmää rikollisena ryhmänä ottamalla asuinalueisiin viittaavat nimitykset omaan, alueellisia identiteettejä ilmentävään käyttöön. Moni haastatelluista nuorista suhtautui kriittisesti poliisin esittämään väitteeseen katujengien olemassaolosta: *"Suomes ei oo. Ei oo lähelläkään katujengiä, en oo viel nähny sellasta"*. Tutkijoiden kysyessä, miksi poliisi on alkanut puhumaan katujengeistä, eräs 14-vuotias poika vastasi seuraavalla tavalla: *"Mä en osaa sanoo itse asias. Noi musiikkivideot, kaikki räppärit, tollaset. Esim joku kaveriporukka keksii itellensä nimi, ni sit ne luulee, et se on joku jengi."* Sama nuori totesi, *"Me ollaan vaan perusnuorii, kaveriporukat hengataan tälle. Sit jos joku tekee jotain tyhmää, sit ei kaikki siihen liity. Se on sen oma idea."*

Osa nuorista piti hyvin ongelmallisena sitä, että yksittäisen kaverin rikokset liitetään koko kaveriporukan toimintaan tai että tietty pukeutumis- tai räppäily aiheuttaa ennakkoluuloja ja koko ryhmän leimaamista *"katujengijutuks"*. Monet nuoret penäsivät leimaamisen sijaan

poliisilta ja aikuisilta sosiaalisen median lukutaitoa, sillä esimerkiksi pilailumielessä esitetyt katujengijutut olivat ”lasten keksimiä juttuja” joita ei tulisi sekoittaa vakavaan rikollisuuteen. Eräs 16-vuotias Karhuvaaralainen tyttö kuvasi vanhempien rikollisjengien ja nuorempien jengien eroja näin:

Katujengi, no, ainaki on joitain, mitkä oikeesti on, ketä oikeesti kantaa aseita ja tälle. Mut ne on yleensä niit vanhempii, ne on oikeesti paljon vanhempii. Mut sitten nää katujengit, mitä TikTokis tai näis tappeluis pyörii, ne on vaan pikkulapsii, rehellisesti. Jos jotkut, ne ois oikeesti katujengit muka, ni must tuntuu ne aattelis paljon viisaammin, kosk ei ne haluis jäädäkään kii asioist. Ja yleensä katujengiläiset, nehän myy huumeit ja kaikkee. Nää pikkulapset myy vapee ja tämmöst.

Nuorten katujengejä koskevassa keskustelussa tuli esiin kaupunkien välisiä eroja erityisesti pääkaupunkiseudun ja pohjoisemman Suomen välillä. Vantaalla pohdintaa katujengeistä käytiin aineistoissamme hieman Tampereetta ja Oulua enemmän. Erityisesti Oulussa puhetta jengeistä ja katujengeistä oli niukasti. Tampereen ja Oulun nuorten näkökulmasta rikoksia tekevät nuorten ryhmät ja väkivaltaiset katujengit saattoivat olla todellisuutta Helsingissä ja pääkaupunkiseudulla, mutta eivät heidän kotikulmillaan.

K: Mitä te aattelette siitä, ku poliisi jossain vaihees sano, että [asuinalue A] ja [asuinalue B] ois tämmösii jengei, jotka tekee säännöllisesti rikoksii? Pitääks se teidän mielestä paikkansa?

V3: Se ei liity katujengistä, vaan siitä ihmisistä.

K: Mut tunnistatteks te, et semmosii ryhmii on olemassa?

V4: Ei semmosia oo olemassa. [...]

V3: Emmä usko, et on olemassa. Noi ite keksi omii.

(poikien ryhmähaastattelu)

V1: Se on, jos kattoo vaikka Helsinginki tilannetta, niin se on vaan... Emmä nyt sanos ehkä, että se on katujengi, mutta kaveriporukat eri kaupunginosissa vähän niin ku, että tietyllä puolella on tietyt ja sitte toisella puolella on tietyt.

[...]

V2: Se voi olla vähän sammaa ku siinä vaikka jenkeissä on east (side) ja west (side), ni vähän tommonen asetelma siinä ollu.

K: Onko Oulussa mitään tollasta asuinalueiden välistä biiffiä?

V2: Ei mun mielestä. En oo ainakaan [kohdannut].

V1: Ei, mutta tiettyjen henkilöitten välillä saattaa olla aina välillä.

(poikien parihaastattelu)

Tiivistyksenä voidaan todeta, että aineistosta voi löytää katujengin käsitteelle kolme näkökulmaa, jotka voidaan jakaa poliisin, nuorisotyön ja nuorten määritelmiin. Näkökulmien sekoittuminen oli tyyppillistä. Erityisen herkästi sekoittuivat katujengit ja nuorten alueelliset kaveriverkostot. Riskinä on nähdä normaalit nuorisoilmiöt, kuten asuinaluetta ”reppaavat” ja roadman -tyyppisille katutyyleille uskolliset nuoret vakavan rikoskäyttäytymisen esiasteina. Nuorisokulttuurisissa ilmiöissä kotiseurakauden osoittaminen ja oman asuinalueen

edustaminen on yleistä. Tästä esimerkkinä alueellisten rap-genrejen kehitys (esim. Espoon Olari-räppi) tai paikallisten graffitijengien ominaiset tyylit (Fransberg 2021). Ongelman sijaan nuorten asuinalueylpeyttä voi pitää paikallisyhteisöjä vahvistavana tekijänä. Nuorisotyössä lieneekin syytä etsiä nuorten ryhmistä ja verkostoista myös myönteisiä ja tuettavia ulottuvuuksia.

Tiivistyslaatikko: kulttuuristen selitysmallien kritiikki

Lähtökohta: Tämän päivän julkisissa keskusteluissa nuorten väkivaltaa selitetään usein rap-musiikin, roadman-kulttuurin ja jengiytymisen näkökulmista.

Havainnot

- Rap-musiikki ja sen väkivaltaan liitetyt alalajit olivat suosittuja monien nuorten keskuudessa. Kohtaamillamme nuorille musiikin merkitykset liittyivät huumorin ohella sekä paikallisiin että kansallisiin rajat ylittäviin identiteetteihin.
- Yksikään kohtaamamme nuori ei identifioitunut roadmaniksi. Osa nuorista nimesi roadmaneiksi päihteitä käyttäviä ja epäasialliseen käyttäytymiseen tai rikollisuuteen syyllistyneitä nuoria. Roadman on yhtä kuin kovis tai pahis. Lisäksi osa nuorista nimesi roadmaneiksi tai ”roadmineiksi” itseään nuorempia ja huonosti käyttäytyviä lapsia.
- Poliisin, nuorisotyöntekijöiden ja nuorten käsitykset jengeistä sekä niiden olemassaolosta eroavat toisistaan. Nuoret eivät tunnista poliisin kuvaamia katujengejä. Toisaalta nuorten jengikeskustelussa yhdistyi alueidentiteetit, kaveriporukat ja kypsytön uhoaminen sosiaalisessa mediassa.

Käytäntö

- Nuorten väkivallan tulkitseminen rap-musiikin, roadman-kulttuurin tai katujengikehysten näkökulmista sisältää ainakin kaksi riskiä.
 1. Yhtäältä kyse on väärin tunnistamisesta. Nuorten omat tulkinnat ja kokemukset jäävät kuulematta ja väkivallan taustalla olevat tekijät tunnistamatta. Tämä on omiaan vaikeuttamaan väkivallan ennaltaehkäisyä.
 2. Toisaalta kyse voi olla leimaamisesta, jolla on kielteisiä ja väkivallan riskiä lisääviä seurauksia. On mahdollista, että roadman-tyyliä mukailevia nuoria epäillään perusteetta väkivallan tekijöiksi, tai että rikoksia tekevät kaveriporukat alkavat tavoittelemaan katujengistatusta.

Uusia ja vanhoja selityksiä: raha ja ryhmäsuhteet

Edellä kritisoimme aineistomme valossa niin sanottuja kulttuurisia ja populaareja nuorten väkivallan selitysmalleja. Seuraavassa jatkamme aineistoon syventymistä löytääksemme parempia selityksiä. Päädyimme lopulta kolmeen selitysmalliin: 1) *sooloyrittäjäys*, 2) *aluekunnia* sekä 3) *ryhmäsuhteet ja eriytyminen*. Yhdistämme empiiriset havaintomme sekä kriminologisiin että nuorisotutkimuksellisiin keskusteluihin, jotta nuorten väkivallan taustatekijät avautuisivat lukijalle myös käsitteellisillä tasoilla.

Sooloyrittäjäys

Radolla on Hugo Bossin takki ja kaverit tivaavat takin arvoa “mitä sun outfit maksaa!”. Kuulemma 180 €. Kaverit epäilevät ja Allan googlettelee takin arvoa. Hän riemastuu, kun löytää takin halvempaan hintaan “se maksaa 80 €!”. Kaverit ryntäävät katsomaan ruudusta, onko takki tosiaan niin edullinen ja toistavat halvempaa hintaa osoittaen Radon hugo boss takkia. Rado hermostuu ja toistaa huutaen “mä maksoin siitä 180 €, wallah!”. Kun hinnan vannottaminen ei onnistu, Rado sanoo “no sun liivi on ostettu Temusta!” (Tutkijan kenttäpäiväkirja, Karhuvaara).

Yllä olevassa kenttäpäiväkirjaotteessa yläkouluikäiset pojat käyvät niin kutsuttua ”paljon sun outfit maksaa?” -keskustelua, jossa arvuutellaan päällä olevien vaatteiden hintaa. Keskustelu muuttui riitelyksi, kun markkinoiden alhaisin hinta ei vastannut takin omistajan käsitystä sen arvosta. Ympäriällä olevat kaverit osallistuivat keskusteluun kailottamalla takin alennushintaa ja toisen nuorten päällä olleen toppaliivin noloa alkuperää. Tilanne raukesi, kun nuorisotyöntekijä puuttui peliin: “*Nyt riittää! Kielenkäyttö, hei!*”.

”Paljon sun outfit maksaa?” -keskustelu viittaa vuonna 2019 MolyBros YouTube-kanavan julkaisemaan videoon, jossa kysytään nuorten asujen hintoja. Video nousi yhdeksi suomalaisnuorten vuoden 2019 katsotummaksi YouTube-videoksi. Kulutustutkijat ovat esittäneet, että nuorten kulutustottumukset ovat muuttuneet sosiaalisen median ansiosta (Wilska, Holkkola & Tuominen 2023). Suomalaisnuoret kasvavat yhä vahvemmin osaksi kaupallista kulttuuria, jossa kuluttaminen on keskeinen osa sosiaalista kanssakäymistä ja itseilmaisua (Salo & Sallamaa 2020; Heiniö ym. 2024).

Havaintomme mukaan nuoret – ja erityisesti pojat – keskustelivat usein merkkipaateista ja tyylietoisesta pukeutumisesta. Kellojen, kaulahuivien, vöiden ja päähineiden arvoja esiteltiin mielellään ja paikoin ylpeillen. Nuorisotilaan saatettiin esimerkiksi tulla rannetta heilutellen, kun uusi kello oli saapunut postista. Toisinaan isoveljen ostaman Gucci-lippiksen hintaa arvuuteltiin kavereiden edessä. Suosiossa olevien brändituotteiden omistaminen saattaa nostaa statusta vertaisryhmissä ja niiden aitoutta pidettiin arvossaan. “*Kyllä se raha määrittää aika paljon, minkälainen tyyli sul on...*” totesivat eräät 15- ja 16-vuotiaat pojat, kun tutkija tiedusteli mitä raha merkitsee, sillä “*Se [tyyli] on osa identiteettiä.*”

Kenttähavaintojen perusteella osa tapaamistamme nuorista koki taloudellista painetta ”*outfitistään*”, mutta myös laajemmin tulevaisuudestaan. Rahan ja työn välistä arvoa pohdittiin usein tavanomaisten teemojen, kuten kesätöiden, koulutuspolkujen ja uravalintojen yhteydessä. Eri alojen palkkatasoista käytiin keskusteluja ja rahasta puhuttiin varsin suoraan. Myös tutkijoiden ja nuorisotyöntekijöiden tulotasoa tiedusteltiin avoimesti.

Nuorten tulevaisuuskuvien talouskeskeisyys ei liene yllättävä havainto, sillä Suomessa taloudellinen eriarvoisuus on kasvanut 1980-luvulta lähtien ja erityisesti 1990-luvun lopulla ja 2000-luvun alussa (esim. Paukkeri, Ravaska & Riihelä 2023). Samaan aikaan 2020-luvulla on nähty työelämän murroksia ja sosiaaliturvan ehtojen tiukentumisia (Helne & Hirvilampi 2021). Työmarkkinoiden muutokset ovat siirtäneet teollisuuden halpatyömaihin samalla kun korkean osaamisen tietotyö ja monipuolinen palvelusektori ovat korostuneet.

Työelämän muutokset ovat vaatineet nykynuorilta yhä epävarmempien työsuhteiden hyväksymistä. Yhteiskunnalliset ja nuoriin kohdistuvat vaatimukset ovat samalla perustuneet enenevässä määrin yrittäjämäiseen työntekijäkansalaisuuteen (Haikkola & Myllyniemi 2020; Ågren 2024). Helne ja Hirvilampi (2021) esittävätkin, että työelämämuutosten seurauksena yrittäjyyteen liitetyt itsehallinnan, vapauden ja taloudellisen riippumattomuuden ideaalit ovat vahvistuneet nuorten keskuudessa. Scharffin (2015) artikkeliin viitaten he kirjoittavat, että yrittäjämäiset nuoret asennoituvat itseensä kuin liikeyritykseen; on oltava aktiivinen, valmis ottamaan riskejä ja selviydyttävä vaikeuksista (Helne & Hirvilampi 2021, 26).

Tutkimuksemme aikana kiinnostavaksi havainnoksi osoittautuikin nuorten yrittäjyyshenki, joka ilmeni esimerkiksi rahan liittyvien keskustelujen yhteydessä. Nimeämme ilmiön *sooloyrittäjyydeksi*. Kuvaamme käsitteellä peruskoulun lopettamisen kynnyksellä olleiden nuorten kekseliäitä ”*bisneksiä*”, sijoittamisideoita ja luovuutta iskeä markkinarakoihin, joita he olivat havainneet ympäristössään. Voittoa tavoittelevaa kaupankäyntiä tehtiin eri tuotteilla, usein vapen, eli sähkötupakan myynnillä (ks. luku Esimerkki sooloyrittäjyydestä: vapekauppa), mutta myös omia kädentaitoja hyödyntämällä.

V3: Vapaa-ajal mä leikkaan hiuksii, kavereille. Mä teen oma bisnes.

K: Okei, sä tienaat sillä rahaa.

V3: Kyllä. Ei tarvi pyytää vanhemmilta rahaa.

K: Onks sulla paljon asiakkaita?

V3: On. Ens viikol mä teen semmonen, päättärin kunniaks leikkaan kaikil ilmatteeks.

K: Juhlat.

V3: Bensarahaa.

K: Mitäs, mihin sä käytät sen rahan, ku sä tienaat?

V1: (--)

V3: Vaatteisiin ja vähän ruokaan...

(Pojat, ryhmähaastattelu).

Toiminta on näkemyksemme mukaan pääosin yksinyrittäjyyttä erotuksena hierarkkisesta tai järjestäytyneestä toiminnasta, eikä se edes laittoman kaupankäynnin osalta liittynyt

jengiytymiseen. Luvattomien myyntituotteiden kohdalla moni nuori korosti toiminnan olevan ”yksittäisten ihmisten” tekemää. Hieman vastaavanlaisia havaintoja on tehty aiemmin myös maaseutumaisilla paikkakunnilla asuvien nuorten parissa (Kantonen, Lappalainen & Miettinen 2018, s. 175). Esimerkiksi vape-kaupan kohdalla todettiin seuraavasti:

Se menee tolee, että tapahtuu kyl paljon rikollisuutta, mut on yleensä yksittäisii ihmisiä, et ei tee sitä porukkana. Mut sit ku sitä tapahtuu paljon, poliisit miettii, et niin ku se olis joku joukko, ketkä tekee sitä, olis joku jengi siinä. Siit se ajatus tulee, et olis katujengi täällä. (Poika, parihaastattelu).

Nuorisotyöntekijöiden mukaan kyseessä on toiminta, joka on nuorten kohdalla rakentunut taloudellisten ja sosiaalisten paineiden seurauksena. Päädytään käyttämään laittomia tai harmaalla alueella olevia keinoja, kuten eräs nuorisotyöntekijä kuvasi:

Täällä myös monet lapset elää ihan tukien varassa, koko perhe elää tukien varassa. Niin sillon ei oo sitä pätäkkaa, mitä käyttää. Sit se helposti menee tohon, et ku sitä halutaan, ja täl hetkel maailmalla ku se trendi on vähän se, että ethän sä oo mitään, jos sul ei oo rahaa. Niin sit varsinki jos sä oot tuol jossain TikTokissa, sulla algoritmi on menny vähän liian toksiseks, niin sä voit kokee, et sä et oo mitään, jos sul ei oo sitä rahaa. Ja ainoo, mist sä saat rahaa, on se, et sä myyt. Ni sithän sä alat myymään. (Nuorisotyöntekijöiden ryhmähaastattelu).

Taloudellista painetta ja sen yllä kuvattuja seurauksia voidaan selittää klassisella paineteorialla (Merton 1938). Teorian mukaan yksilöt tekevät rikoksia, kun arvostetut päämäärät, kuten vaurastuminen, eivät ole saavutettavissa laillisin keinoin. Tästä seuraa turhautumista ja esimerkiksi vanhempien matala tulotaso sekä vaikeudet rakentaa identiteettiä kuluttamisen kautta voivat ajaa nuoren hankkimaan rahaa rikollisin keinoin (Kivivuori 2006). Paine saattaa lisääntyä, kun digitaaliset alustat vyöryttävät nuorten nähtävälle ylellisiä elämäntyyylejä ja kalliita kulutushyödykkeitä.

Kenttähavaintojemme perusteella monet nuoret olivat varsin neuvokkaita yrittäjiä, joista osa hyödynsi myös luvattomina pidettyjä keinoja. Yhdellä nuorella oli esimerkiksi visio oman yrityksen perustamisesta, mikä mahdollistaisi vapekaupalla tienattujen rahojen sijoittamisen tai pesemisen. Tämänkaltaisista tapauksista huolimatta katukaupalla tienattua ”helppoa rahaa” pidettiin haastateltavien keskuudessa enimmäkseen hetkellisenä kokeiluna tai väliaikaisena bisneksenä.

K: Onkse vapekauppa teille tuttu bisnes?

V1: No siis niinku, no on kaikki tollaset niinku ns. helpot rahat, on noi sillee tuttui mut ei noi niinku, mikää noist ei niinku, tuntuu et sä saat hetkellisesti hyvin rahaa, ja sit yhtäkkii se rahantulo tietsä loppuu.

V2: Helppo raha lähtee nopeesti.

(Pojat, parihaastattelu)

Eräs nuorisotyöntekijä kuvasi, kuinka moni nuori saattoi kokeilla onneaan todetakseen, ettei kadulla tienaaminen kantanut taloudellisesti pitkälle. Viikon tienestit kuluivat nopeasti, kun kavereille tarjottiin pikaruokaravintolassa hampurilaiset. Eräs vapekauppaa kokeillut nuori kuvasi, kuinka rahat ”*vain valuvat taskusta, enkä edes tiedä mihin*”. Toisen nuorisotyöntekijän mukaan nuorten yritteliäisyys liittyy ennen kaikkea kulutuskulttuurin ihanteisiin, ei rikollisuuden ihannointiin, sekä haluun saada mahdollisimman hyvä kate.

Joo ja kyllähän Tampereellakin varmaan niinku enenevissä määrin näkyy se että ne vaihtaa niihin replikoihin. Siis että myydään lompakoita ja vöitä ja kaikennäköisiä. En tiedä, että olisiko niissä parempi kate sitten vähän myös että. Ja varsinaisesti, käsittääkseni se ei oo ihan täysin laitonta (...) toisin kuin sitten vapekauppa kuitenkin on. (Nuorisotyöntekijän yksilöhaastattelu).

Myös omien havaintojemme mukaan nuorilla on sosiaalisen median alustoilla paljon merkivaatteiden jälleenmyyntiin liittyvää toimintaa. Tulkintamme mukaan nuoret toteuttavat sooloyrittäjyyden myötä aikamme kasvatuserityksiä, jossa vapaa-aika valjastetaan itsensä työllistämiseen sekä osaamisen ja työvalmiuksien kehittämiseen. Tutkijoiden mukaan koulutuspolitiikassa onkin tapahtunut käänne, joka tukee nuorten yritteliäisyyshenkeä ja menestyksen tavoittelua. Kasvatuksen tavoitteet ovat siirtyneet sivistyksen ja yhteisöllisyyden painottamisesta kohti yksilön vastuuta omasta taloudellisesta menestyksestään (Simola 2015). Tämä myös näkyi nuorisotyöntekijöiden mielestä nuorten puheissa.

Niin, se semmonen yleinen puhe nuorilla. Kyllähän melkein kaikilla on joku sillain, mitä ne halua tai mihin ne tähtää. Totta kai just riippuen, sit ku ollaan ala-asteel, ni kaikki pojat halua olla jalkapalloilijoita. Sit yläasteella yleensä alkaa semmonen, et mä tiedän pari, jotka halua perustaa oman ravintolan. Se on, mihin ne tähtää, (-) yrittäji. (Nuorisotyöntekijöiden ryhmähaastattelu)

Suomessa Brittiläisestä alakulttuuritutkimuksesta (esim. Hebdige 1979) vaikutteita ottaneet nuorisotutkijat selittivät 1990- ja 2000-luvuilla nuorten väkivaltaa nuorisokulttuuristen ryhmien vastakkainasetteluilla (Hoikkala 1989, Lähteenmaa 1991, Perho 2010). Havaintojemme mukaan nuorten väkivallassa ei tänä päivänä ole niinkään kyse nuorisokulttuurisista ryhmistä ja niiden välisistä vastakkainasetteluista, vaan taloudesta ja sooloyrittäjyydestä. Mahdollinen velaksi myyminen ja maksamatta jääneet tuotteet nostavat riskiä päätyä väkivaltaisen velanperinnän uhriksi. Eräs nuorisotyöntekijä esimerkiksi arveli tyttöjen välttävän katumyyntiä, sillä sen vaarana on ryöstetyksi tuleminen ja myyntituotteiden menettäminen. Lisäksi merkivaatteiden ja muiden esineiden päällään kantaminen on omiaan siirtämään ryöstörikollisuuden painopisteen nuorten keskinäisiin kohtaamisiin: raha on kioskien ja kauppojen kassakoneiden sijaan nuorten päällä ja taskuissa. Tämänkaltaisen väkivaltarikollisuudessa tapahtunut muutos on nähtävissä myös poliisin tilastoista (Heiskanen 2024, 15).

Nuorisokulttuurisen maiseman yksilöllistyminen on puhututtanut nuorisotutkijoita jo pitkään ja tässä mielessä emme ole uuden äärellä. Nuorisotutkimuksessa alakulttuurin käsite onkin

viimeisten vuosikymmenien aikana liudentunut puheeksi nuorten yksilöllistyneistä tyyleistä ilman vahvoja siteitä perhetaustoihin (esim. Salasuo 2006), tai oletuksia vastakkainasetteluista toisten nuorisoryhmien kanssa (Bennett & Kahn-Harris 2004). Yksilöllistymiskehityksestä huolimatta taloudellisilla suhteilla on merkityksensä kuvaamaamme nuorten sooloyrittäjyyteen. Kuka tahansa ei voi edustaa mitä tahansa tyyliä, sillä luokka, etnisyys ja sukupuoli yhdessä paikallisuuden kanssa määrittävät nuorten mahdollisuuksia edustaa erilaisia tyylejä (Tolonen 2010).

Aluekunnia

Jengikeskustelun myötä on kiinnitetty huomiota asuinalueiden merkityksiin väkivallanteoissa. Poliisi on esittänyt, että eri *asuinalueisiin itsensä profiloivat* nuorisojengit haastavat toisilleen riitaa sosiaalisessa mediassa aiheuttaen kahnauksia ja joukkotappeluita (YLE 17.12.2024). Tämänkaltaisiin havaintoihin on suhtauduttu vakavuudella ja riskiksi on nähty alueellisten ”katujengien” muodostuminen. Historiallinen tarkastelu osoittaa, etteivät asuinalueiden nuorisoryhmien väliset kahnaukset ole suinkaan uusi ilmiö. Jo 1900-luvun alussa Helsingin Sörnäisten alueella liikkuneet nuoret miehet, ”sakilaiset” syyllistyivät toistuvasti ilkivaltaan ja väkivaltaan (Koskela 2002). Suomalaisen jengikeskustelun ensimmäiseksi aalloksi kuvattu sanomalehtikeskustelu varoitti 1960-luvulla lukijoita kaupunkialueisiin liittyvistä ”nuorisogangstereista” ja ”jengiläisistä” (Salasuo & Seuri 2024, 28).

Julkisessa tilassa oleskelevien nuorten ryhmien ja asuinalueiden välistä suhdetta voidaan pitää klassisena kriminologisen tutkimuksen aiheena (esim. Trasher 1927). Nuorten asuinalueisiin liittyvää identifioitumista on kuitenkin tutkittu Suomessa verrattain vähän, eikä niinkään väkivallan näkökulmasta, vaan esimerkiksi tyylillisenä resurssina (Tolonen 2010) tai hyvinvoinnin osatekijänä (Turtiainen 2020; Paju 2004). Kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa on kiinnitetty enemmän huomiota nuorten väkivallan ja asuinalueiden yhteen kietoutuviin merkityksiin (Pickering, Kintrea & Bannister 2011; Visser, Bolt & van Kempen 2015). Näissä tutkimuksissa on esitetty, että esimerkiksi asuinalueen huonomainaisuudesta huolimatta nuorilla on usein omaa asuinaluetta kohtaan vahva kiinnittymisen kokemus.

Moni haastattelemamme nuori kuvasi asuinaluettaan kodiksi, vaikka alue oli julkisuudessa leimattu vaaralliseksi tai huono-osaiseksi. Näin oli erityisesti Etelätasangon ja Karhuvaaran nuorten mielestä. Molemmat asuinalueet ovat viimeisten vuosien aikana olleet uutisoinnin kohteena alueella tapahtuneiden henkirikosten vuoksi. Etelätasangossa löydettiin muutama vuosi sitten noin 20-vuotias mies surmattuna leikkipuistosta. Poliisi epäilee teon taustalla olleen pieleen menneen huumekaupan, johon liittyi uhrin lisäksi kaksi samanikäistä nuorta miestä. Karhuvaara on puolestaan myös esiintynyt uutisoinnissa poliisin esittämien korkeiden rikostilastojen vuoksi. Kielteisestä uutisoinnista huolimatta nuoret kuvasivat alueita itselleen turvalliseksi, mutta ulkopuolisille turvattomaksi:

Tääl on aika paljon ennakkoluuloja tätä kaupunginosaa kohtaan, tosi paljon ennakkoluuloja. Mutta mun mielest tää on nytte semirauhallinen mitä se vaikka on ennen

silleen ollu. Ku mun äitikin on asunut täällä joskus, nii tää oli ollu silloin ihan semmonen villi alue. Mut esim nyt ku mä oon ollut täällä, (--) iltasinkin, niin tääl ei oo silleen oikein paljon mitään, mitä ehkä luulee tai mitä vanhemmat esim varottaa. (Tyttö, parihaastattelu).

Kaikki tuntee kaikki. Ja on se gettoviba semmonen ihan omanlaisensa. Kyl mä, jos mä esim. [toinen asuinalue], joka on samanlainen gettomesta, mutta ei mulle tuttu, ni sehän on perseestä. Mut ku mä karhuvaaralaisena liikun Karhuvaaras, ni siin on se ihan oma fiilinki. Mä ymmärrän jos [toinen asuinalueen nuori] tulis Karhuvaaraan, ni sil ei hirveen kivaa tääl olis. Uskon, että jos sä tänne ihan illalla tuut nuorena, niin et lähe täältä ilman ainakaan mustelmaa. Mut karhuvaaralaisena tääl on ihan kiva olla. (Poika, yksilöhaastattelu).

Ruotsissa nuorisotutkijat ovat tutkineet nuorten ruohonjuuritason ”lähiöliikkeen” (*förortsrörelsen*) kehittymistä eräänlaisena vastarintana eriarvoisuuksista ja köyhyydestä kärsivien asuinalueiden vähättelylle (Dahlstedt & Ålund 2018; myös Hallin 2010). Epämuodollinen lähiöliike saa voimansa keskusta-alueiden ulkopuolella asuvien nuorten kuulumisen tarpeista ja paikallisidentiteeteistä. Huonosta maineesta huolimatta – tai ehkä juuri siitä johtuen – ylpeyttä omasta asuinalueesta ja kotiseuturakkautta rakennetaan nuorten keskinäisissä kulttuureissa, kuten vaikkapa paikallisessa rap-musiikissa (Dahlstedt & Ålund 2018, 184–185). Kodin tuntu syntyy myös siitä, että omalla asuinalueella nuoret voivat kokea ulkonäöstään ja taustastaan riippumatta tulevansa hyväksytyksi – toisin kuin muualla. Eräs näkyvään etniseen vähemmistöön kuuluva nuori kertoi kokeneensa kantakaupungin alueella kaupassa asioidessaan vartijan rasismia: ”*Sielt on just kysytty taskuja ja tollasta*.” Nuoren mukaan omalla asuinalueella hän ei kokenut samalla tavalla ennakkoluuloja. Myös toisen nuoren kuvauksessa oma monietninen asuinalue näyttäytyi turvallisena ja omana ”keskiasteena”, toisin kuin kantakaupungin keskusta-alue.

Joo, kosk tääl on, kaikki on lähellä. Me ollaan keskipisteenä. Jos sä haluat liikkuu, sit se on helppoo liikkuu kaikkialle. Sit kaikki tuntee kaikki, ni sit se on, nii. Se on vaan sillee. Sit ku me ollaan kaikki kasvettu yhes. Tai no mä en tiä muista, mut sit ku me somalit, ni meil on semmonen yks yhteisö tai koraanikoulus tai jotain, ni sit kaikki on kasvanu yhes ja tällee, ni sit kaikki tuntee toisensa. (Tyttö, yksilöhaastattelu).

Havainnointijaksolla Karhuvaaran asuinalueella tapahtui kahnauksia kahden eri alueen nuorten välillä. Aihe puhututti nuorisotyöntekijöitä ja useat nuoret mainitsivat tapahtuman myöhemmin haastatteluissa. Nuoret tekivät tapahtumaketjusta videokollaaseja, joita julkaistiin sosiaalisen median alustalle. TikTok -kanavalla julkaistulla videolla huppupäiset ja tummiin pukeutuneet nuoret juoksentelevat juna-asemalla, huutaen paikallisen ”jengin” nimeä. Videon taustamusiikkina soi paikallisen räppäriin musiikki. Myös moni kohtaamamme nuori oli nähnyt tilanteen omin silmin. Eräs 16-vuotias tyttö kertoi haastattelussa seuraavasti:

Eka mä olin vähän kiinnostunu, sillee, mikä meininki. Sit mä nään vaan ihmisii juoksee, kaikel oli mustaa pääl. Mä en nähny ketään, kenenkään naamaa. Sit mä vaan katoin, et

mitä ihmettä. Sit mä sain kuulla, et ne on jotain [asuinalueelta], tuli tänne tappelee. Sit mä näin jotain mun kavereit juoksee sinne. Sit mä olin vaan sillee, et hei mitä vitsii. Sit ne oli sillee, joo, meiän kavereit hakataan, meidän on pakko mennä sinne. (--) sillee vitsi te ootte noloja ja mä menin kotiin.

Kertomukset tappelun syistä vaihtelivat. Eräät 13-vuotiaat pojat kertoivat, että toisen alueen nuori oli tullut ryöstetyksi, kun joku ”*pressas siltä puhelimen*”. Kyse olisi toisin sanoen ollut kostosta. Eräs nuoriso-ohjaaja arveli, että juttu liittyi aluerajat ylittävään seurustelusuhteeseen. Moni ei kuitenkaan tunnistanut yhtä selkeää syytä tappelulle. Tyypillistä oli kuvata tappeluun osallistuneiden olleen ”*pikkupoikia*”, ”*150senttisiä*”, ”*kuutosluokkalaisia*” ja ”*noloja*”, sanoutuen samalla itse irti lapselliseksi nähdystä väkivallanteosta.

Ne on vaan jotain pikkulapsii, ketkä riehuu. Tai siis kutosluokkalaisii. Mäkin olin saman päivän ku jotain tappeluita oli, mä näin, ne oli kutosluokkalaisii. Sit (--) et muka katujengi (--) ei oo olemas mitään katujengii. Emmä ikin oo kuullu mitään tost. Ja mä oon asunu tätsä ikäni tääl. Ei oo mitään katujengii tai mikään Y-Gang tai jotain tollasta. (Pojat, parihaastattelu)

Monen nuoren mielestä alakoululaisten julkaisemat videot tappelusta olivat ensisijainen syy siihen, että poliisi oli myöhemmin puuttunut tilanteeseen ja tutkinut joukkotappelua, vaikka nuorten mielestä väkivalta oli lopulta ollut varsin lievää. Tapahtumasta näkemissämme TikTok-videoissa kierrätettiin samoja materiaaleja. Väkivaltasisällön kierrättäminen yhä uudelleen sosiaalisen median alustoilla voi luoda mielikuvaa nuorisojengin ”rikosaallosta” samaan tapaan kuin perinteisissä uutismedioissa: sama rikostapaus saatetaan uutisoida sen tultua ilmi, esitutinnan valmistuttua, oikeusistuntojen käynnistyttyä ja vielä kertaalleen tuomion jälkeen. Eräs 15-vuotias poika kertoi:

Ne kuvaa videon, ku ne huutaa Y-Gang, laittaa sen nettii johonki TikTokiin. Sit poliisit kattoo näit videoita, ja sit ne on sillee, ai Y-Gang-katujengi, sit ne luokittelee kaikki, ketkä pukeutuu tälle, katujengiläiseks.

Myös Etelätasangon nuoret totesivat, ettei heidän ikäistensä väkivalta ole lisääntynyt, vaikka alueella oli tapahtunut lähivuosien aikana nuorten aikuisten henkirikoksia. Kaksi etelätasankolaista nuorta totesi, että nuorten väkivallasta vain puhutaan enemmän koska nuorten kuvaamia tappeluvideoita voi nähdä sosiaalisen median alustoilla. Sosiaalisen median alustoilla näkyvät videot herättävät huomiota ja näkyvät myös perinteisessä mediassa.

K: Mutta okei, ootteko te... Mä tossa alussa sanoin siitä, että on puhuttu, että ois nuorten väkivalta lisääntynyt. Mitä te ite aattelette? Onko se jotenki teidän arjessa näkyvä?

V1: Ei mun mielestä nuorten väkivaltaa lisääntynyt, vaan sitä uutisoijaan vaan enemmän, koska siitä on tullu isompi ”ilmiö”.

V2: Varmaan just niitten videoitten ja tommosten.

V1: Niin, videoitten takia. Koska muut ei oo vaan sitten nähny sitä, esim ei ennen oo kuvattu sellasia. Nyt ne vaan uutisoi siitä enemmän samalla tavalla. Mutta ei se nyt mun mielestä, enemmän semmonen nuorten uhoaminen on ehkä, vois sopia paremmin titteliks.

(Pojat, parihaastattelu)

Nuorisotyö voi edistää myönteisen paikallisuusylpeyden muotoutumista vahvistamalla paikallista yhteisyyden tunnetta ja jopa lähidemokratiaa. Keskeistä lieneekin purkaa asuinalueeseen liitettyjä kielteisiä leimoja tekemällä näkyväksi nuorten omia ääniä, heidän vahvuuksiaan sekä paikallisen tason ylpeydenaiheita. Kun nuoret saavat tilaa määritellä itse oman alueensa merkityksiä, voi alueen kielteinen maine muuttua nuorille ylpeyttä tuottavaksi identiteetin osaksi, joka vahvistaa sekä yksilöllistä että yhteisöllistä hyvää.

Ryhmät ja eriytyminen

Nuorten rikollisuus on tyypillisesti ryhmäperustaista, eli rikokset tehdään aikuisväestöä useammin kaverin tai kavereiden kanssa. Tästä syystä kysyimme nuorilta heidän ryhmäsuhteistaan ja siitä, minkälaisia nuorten ryhmiä he omilla alueillaan tunnustivat. Ajoittain nimettyjen alueperustaisten ryhmien lisäksi nuorten oli hyvin vaikea nimetä muita ryhmiä tai ryhmäidentiteettejä. Kyse oli ennemminkin yksilöllisten kaveriverkostojen korostamisesta. Toisin sanoen nuoret eivät tässäkään yhteydessä vahvistaneet näkemyksiä jengiytymiskehityksestä (ks. alaluku Jengiytyminen). Näin asiasta kertoivat Savivuonossa ja Etelätasangolla haastatellut pojat.

K: Jos en kysy nyt sinusta enkä kenestäkään teistä, vaan että jos, yleisesti ottaen, et jos tulee nuorten välillä tappeluita tai vastaavaa, ni mistä se, mistä ne johtuu? Mitä siellä taustalla teidän mielestä yleensä on?

V4: Erimielisyys.

V2: ...haukkumisesta tai joku on haukkunut toista, niin sit riita.

V1: Haukkumisista ja puhuu selän takana.

V3: Tai sit jotain semmosii...

V4: Velat.

V3: ...huumeet liittyyii...

V1: Velat. [...]

K: Et ne liittyy, aattelet sä, et ne liittyy tämmösten yksilöiden välisiin asioihin tai riitoihin?

Eikä niinkään, että ois vaikka kaks ryhmää, jotka tappelee keskenään?

V3: Ei, ku sillee vaan tälle, yksittäisii.

(Pojat, ryhmähaastattelu, Savivuono).

K: Mistä ne riitatilanteet yleensä lähtee sit, et jos se johtaa väkivaltaan? Onko jotain tämmösii velkajuttuja vai mihinkä?

V1: Ei. Se on vaan yleensä, että [...] humalassa joku sanoo jotaki toiselle. Se on yleensä perus. V2: Se voi olla ykskin väärä sana, ni se on sitten.

(Pojat, ryhmähaastattelu, Etelätasanko).

Yksilöllisyyspuheesta huolimatta nuorten kaveriporukat eriytyivät havaintojemme mukaan kaikilla asuinalueilla iän, sukupuolen ja etnisyyden mukaan. Erityisesti etnisyyden osalta tämä tapahtui kaikilla kolmella asuinalueella jossain määrin eri tavoin. Havainnossa ei ole paljoakaan uutta (esim. Kivijärvi 2015; Mattila & Anglé 2017; Tolonen 2018), mutta

kaveriporukoiden jakautumisella on merkityksensä niin nuorten väkivallan kuin nuorisotyönkin näkökulmista.

Nuorisotyössä ja erityisesti nuorisotiloilla tehtävässä työssä nuoret luokitellaan iän mukaan varsin tarkkarajaisesti. Kaikilla kolmella alueella jako oli pääpiirteissään sama: alakoulua lopettelevat pääsivät nuorisotiloille iltapäivisin ja yläkouluikäiset iltaisin. Kun sama jako läpäisee myös koulutusjärjestelmän, ei ole ihme, että se näkyy nuorten kaverisuhteissa ja siten myös rikollisuudessa. Monet nuoret tekivät tätäkin tarkempia erotteluja syntymävuosien mukaan. Väkivaltaan ja päihteiden käyttöön taipuvaisiksi ja siten uhkaaviksi ikäluokiksi saatettiin nimetä vaikkapa ”nollaysit” tai ”nollakymmit”. Kronologisella iällä on joka tapauksessa huomattavia merkityksiä, ja ne saavat vahvistuksensa nuorille merkityksellisistä instituutioista. Ikäraajat saattavat kuitenkin menettää merkitystään instituutioiden ulkopuolella.

Mä veikkaan, että se on ehkä, siinä kiteytyy se yhteisöllisyys, tai siis se, että esimerkiksi just syksyllä kun avataan, niin sitten voi olla hiljasempaa meillä sisällä, ja katotaan, että oho, sisäpihalla, missä on koriskenttä, niin siellä voi ollakin, että siellä on alakouluikäisistä ihan parikymmppiin pelaamassa koripalloa. Eli se, että he ottaa niinku tavallansa, ja siellä on niinkun monesta taustasta olevaa. Että tavallansa, en tiedä, onko muissa, tai tavallansa se on semmonen sulatusuuni melkein tuo meidän piha, että siellä ei niinku katota, että sä oot liian pieni tai sä et kuulu meidän porukkaan. Et jotenkin sillein, ehkä se, et otetaan mukaan, tehdään. (Nuorisotyöntekijöiden ryhmähaastattelu).

Ikään liittyvien jakojen lisäksi nuorisotilatyö on historialtaan sukupuolittunutta. Menneisyys näkyy edelleen siinä, että pojat käyvät nuorisotiloilla hieman tyttöjä tyypillisemmin (Happonen & Kivijärvi 2025, 49). Nuorisotilatyössä on vuosikymmenten aikana tehty paljon sukupuolittuneisuuden haastamiseksi, mutta pitkän historian jäljet ovat nähtävissä vielä 2020-luvullakin.

V: Ku ne [pojat] pelaa siel [nuorisotilalla] vaan yleensä sitä Pleikkaa tai jotain. Ei ne tee siel mitään järkevää. Sitten meille ei siel oikeesti oo tekemist.

K: Ai niin ku tytöille vai?

V: Joo, ei siel oo tekemist.

(Tyttö, yksilöhaastattelu).

Ikään ja sukupuoleen perustuvien jakojen lisäksi etnisyyteen liittyvät eronteot ovat olennaisia. Karhuvaaran yleiskuva oli se, että nuoret muodostivat valtavan moninaisia kaveriporukoita, joissa valkoinen valtaväestö jäi marginaaliseen rooliin. Paikalliset nuorisotyöntekijät selittivät tätä varallisuuseroilla.

V5: Mullahan oli pari suomalaiskaveria. Sillon ku me tultiin tänne nuorisotalolle, niillähän omat harrastukset meneillään. Sit ku niil loppu, niin ne meni aina suoraan kotia päin.

V7: Tälleen jos sun ekonominen status on silleen, et sul on varaa mihin vaan, niin miksä tulisit tänne pelaileen Pleikka vitosta, ku sä pääset sun omas huoneessa kenties pelaamaan Pleikkaa sekä sun kavereitten kaa siin samaan aikaan. Miks tulla tänne?

V5: Sit kun harva näist nuorist, jotka käy tääl, harrastaa. Puhutaan maahanmuuttajataustasist nuorista, ni eihän ne harrasta paljon mitään.

(Nuorisotyöntekijöiden ryhmähaastattelu).

Savivuonossa ja Etelätasangolla maahanmuuttotaustaiset nuoret olivat määrällinen vähemmistö. Etnisyyteen liittyvistä erotteluista puhuttiin valtaväestön nuorten toimesta joko varovaisesti tai ei lainkaan: *"Ainakin nää ulkomaalaistaustaset henkilöt, ni niillä on se niitten oma porukka, että on siinä yhdessä porukassa."* Joissakin Savivuonossa toteutetuissa haastatteluissa saatettiin ainakin vihjailla, että maahanmuuttotaustaiset nuoret tekevät enemmän rikoksia tai sitten puhuttiin etnisesti kirjavampien asuinalueiden nuorista "ärsyttävänä" ja viitattiin kielteisiin kokemuksiin väkivallan uhasta. Etelätasangossa nuorisotyöntekijät tunnistivat alueen historiasta rasismiin liittyviä konflikteja, joilla oli kenties edelleen merkityksensä nuorten ryhmäsuhteissa. Historian lisäksi oltiin tietoisia hiljattaisista ja rasistisesti motivoituista väkivallanteoista.

Maahanmuuttotaustaiset tai ei-valkoisiksi luokitellut nuoret puhuivat etnisyyden ja rasismin merkityksistä suuremmin. Eräs hiljattain Suomeen muuttanut poika tunnsti eri lähtömaiden hierarkiat ja erityisesti ukrainalaisten nauttiman suuremman arvostuksen suomalaisnuorten keskuudessa: *"Meitä ei arvosteta niin ku jotain mamuja, että esimerkiksi jossain Afrikan maista tai jotain semmosta."* Osalle rasismi ja etnisyyteen perustuvat erottelut myös väkivaltaisten konfliktien yhteydessä olivat varsin arkiselta kuulostavia asioita.

K: Koettekste et täl alueel nuoret voi kohtaa rasismii?

V2: Todella paljo.

V1: Joo...

V2: Jopa kouluski.

K: Oikeesti, kertokaa vähä lisää, mil taval sitä voi joutuu kokee?

V2: No esim Irakilaisii kutsutaa pommittajiks.

K: Ketkä kutsuu?

V2: Emmä ees osaa sanoo. (...) Ja sit paljo tummaihosii haukuttaa n-sanal ja apinaks ja tällasiks.

(Pojat, parihaastattelu)

Kyl siin [väkivallan tekijöissä] on enimmäkseen poikia. Mutta kyl mä tiedän pari semmost tyttöä, jotka tekee paljon enemmän tyhmyyksiä kun jotkut pojat. Esim. tämä yks somalityttö, niin me oltiin hänen kans joukkotappelema yht valkost jätkää, joka oli, valkost mimmii, joka oli sanonu sitä n-sanalla.

(Poika, yksilöhaastattelu).

On siis niin, että nuorten ryhmät eriytyvät edelleen iän, sukupuolen, etnisyyden ja taloudellisten mahdollisuuksien mukaan. Samalla aiemman tutkimuksen perusteella on

tiedossa, että nuorten ryhmien eriytyminen sekä homogeeniset ja muuttumattomat kaveriporukat estävät elämässä eteenpäin auttavien verkostojen rakentumista ja voivat lisätä rikoksiin syyllistymisen riskiä ja (esim. Corr 2014; ks. myös Fransberg & Kivijärvi 2024). Nuoret muodostavat kaverisuhteita kaltaistensa kanssa koulusta ja nuorisotyöstä riippumatta. Tästä huolimatta – tai juuri tästä syystä – olisi syytä varmistaa, etteivät nuorisotyön käytännöt vahvista olemassa olevia ryhmärajoja, vaan mahdollistavat rajojen ylittelyn ja uusien kontaktien muodostumisen.

Ryhmärajojen ylittämiseksi tai uusien kontaktien mahdollistamiseksi ei ole taikatemppuja. Nuorisotiloilla tehtävän työn näkökulmasta kyse voi yhtäältä olla alueellisesta ja tilan seinien ulkopuolelle kurottavasta työtoteesta (ks. alaluku Tilatyö ja alueellinen ote) sekä toisaalta ikään ja sukupuoleen liittyvien käytäntöjen kriittisestä tarkastelusta. Ikään liittyvien rajojen ylittelyssä on usein ollut kyse vanhempien nuorten rekrytoimisesta apuohjaajiksi, mutta kenties ikärajoja voi murtaa radikaalimminkin. Onko esimerkiksi nuorisotilojen käyttöaikaisten jakaminen juuri ala- ja yläkoulujärjestelmää mukaillen paras mahdollinen ratkaisu? Sukupuolen osalta kyse on ainakin kahdesta, ja jo aiemmasta kirjallisuudesta tutusta seikasta. Ensinnäkin lienee edelleen syytä purkaa nuorisotilatoimintojen maskuliinista historiaa ja varmistaa, että myös muille kuin pojille raivataan tilaa olla ja tehdä. Toisekseen joidenkin tyttöjen kohdalla kyse voi olla vanhempien tiukemmasta sosiaalisesta kontrollista ja tarpeesta vakuuttaa heidät siitä, että nuorisopalveluja on turvallista käyttää. (esim. Honkasalo, Souto & Suurpää 2007.) Lopulta nuorisotyössä lienee edelleen syytä kehittää kykyä puuttua rasismiin sekä sen kielteisiin seurauksiin.

Tiivistyslaatikko: raha ja ryhmäsuhteet

Lähtökohta: Erottuvien nuorisokulttuurien tai jengien sijaan väkivallan taustalla oli materialismi, yrittäjyyskulttuuri ja nuorten ryhmäsuhteet. Nuorten väkivaltaa on selitetty aiemminkin esimerkiksi alueidentiteettien tai etnisyyden määrittämällä ryhmärajoilla, mutta yrittäjyyskulttuuri ja vaurastumisen tavoittelu on tuoreempi näkökulma aiheeseen.

Havainnot

- Osa erityisesti vähävaraisista lähtökohdista tulevista nuorista oli kehittänyt luovia yksinyrittämisen ja rahan ansaitsemisen keinoja. Päihdekauppaan liittyvä yrittäjyys voi olla tuottoisaa mutta altistaa väkivallan uhalle.
- Osa nuorista samastui vahvasti huonomaineisiin asuinalueisiin. Varsinkin alle 15-vuotiaiden nuorten osalta alueidentiteetit saattoivat ilmetä vastakkainasetteluina suhteessa toisten alueiden nuoriin. Yli 15-vuotiaat nuoret pitivät alueidentiteetteihin perustuvaa väkivaltaa pääsääntöisesti tuomittavana hölmöilynä.
- Nuorten kaveriporukat olivat edelleen iän, sukupuolen ja etnisyyden määrittämiä. Myös rasismi erotti eri taustoista tulevia nuoria ja kärjisti ryhmäsuhteita. Homogeeniset ja pysyvät nuorten ryhmät lisäävät vastakkainasettelujen ja väkivallan riskiä.

Käytäntö

- Nuorisotyössä on vaikea vaikuttaa vallitseviin arvostuksiin ja ihanteisiin. Nuorten yrittäjyyttä on kuitenkin mahdollista pyrkiä suuntaamaan laittomasta kaupankäynnistä lailliseen. Yhtä lailla tärkeää on käydä kriittisiä keskusteluja merkkituotteiden asemasta tämän päivän nuorisokulttuureissa.
- Nuorten alueidentiteetit eivät lähtökohtaisesti ole kielteinen asia ja niiden myönteistä ilmaisemista on syytä tukea. Erityisesti leimatuilla alueilla eläville nuorille muodostuu muita todennäköisemmin vahvoja alueidentiteettejä. On syytä pyrkiä varmistamaan, etteivät vahvat alueidentiteetit muodostu vihamieliseksi suhtautumiseksi muita alueita ja niiden nuoria kohtaan.
- Nuorisotyöllä on erinomaiset edellytykset vaikuttaa nuorten ryhmäsuhteisiin ja kaveriporukoiden välisiin rajoihin. Nuorisotilatoimintaa on mahdollista kehittää siten, että ikään, sukupuoleen ja etnisyyteen liittyvät rajat liudentuvat. Käytännössä kyse voi olla nuorisotilatoiminnan ikärajojen kriittisestä tarkastelusta, tyttöjä vielä nykyistäkin houkuttelevampien toimintamuotojen kehittämisestä ja rasisminvastaisen toiminnan jatkuvasta kehittämisestä.

Esimerkki sooloyrittäjyydestä: vapekauppa

Julkisuudessa on aika ajoin esitetty huolia nuorten lisääntyneestä sähkösavukkeiden, eli niin kutsuttujen vapen käytöstä ja siihen liittyvästä katukaupasta. Ainakin Länsi-Uudenmaan ja Sisä-Suomen poliisilaitokset ovat esittäneet, että vape-kauppa altistaa ryöstöille, varkauksille ja muille yhteenotoille, kun vape-kaupoista peritään syntyneitä velkoja (<https://yle.fi/a/74-20122809>; <https://yle.fi/a/74-20057841>). Poliisihallituksen Nuorisoriikollisuus -raportissa (Sutela 2024) nostettiin niin ikään esille vape-kauppaan liittyvä väkivallan uhka.

Erilaiset nikotiinilliset ja nikotiinittomat makunesteet ja värikkäät vapet ovatkin osoittautuneet nuorten keskuudessa suosituiksi, eikä niitä ole pidetty samalla tavalla terveydellisesti haitallisina kuin tupakan savua (Measham ym. 2016; Scheffels ym. 2023). Kouluterveyskyselyjen mukaan sähkösavukkeiden käyttö on ollut melko maltillista nuorten keskuudessa aina vuoteen 2023 asti, jolloin niiden käyttö lisääntyi merkittävästi ja erityisesti tyttöjen osalta. Toistaiseksi on kuitenkin niukasti tutkimustietoa siitä, minkälaisiin tekijöihin tai ilmiöihin nuorten vape-kauppa ja siihen mahdollisesti kytkeytyvä väkivalta liittyy. Kyselytutkimustieto kertoo sähkösavukkeiden käytön yleisyydestä, mutta laadullinen tieto käytön ja myynnin merkityksistä sekä nuorten ikätoverisuhteiden näkökulmista puuttuu.

Sähkösavukkeiden sääntely

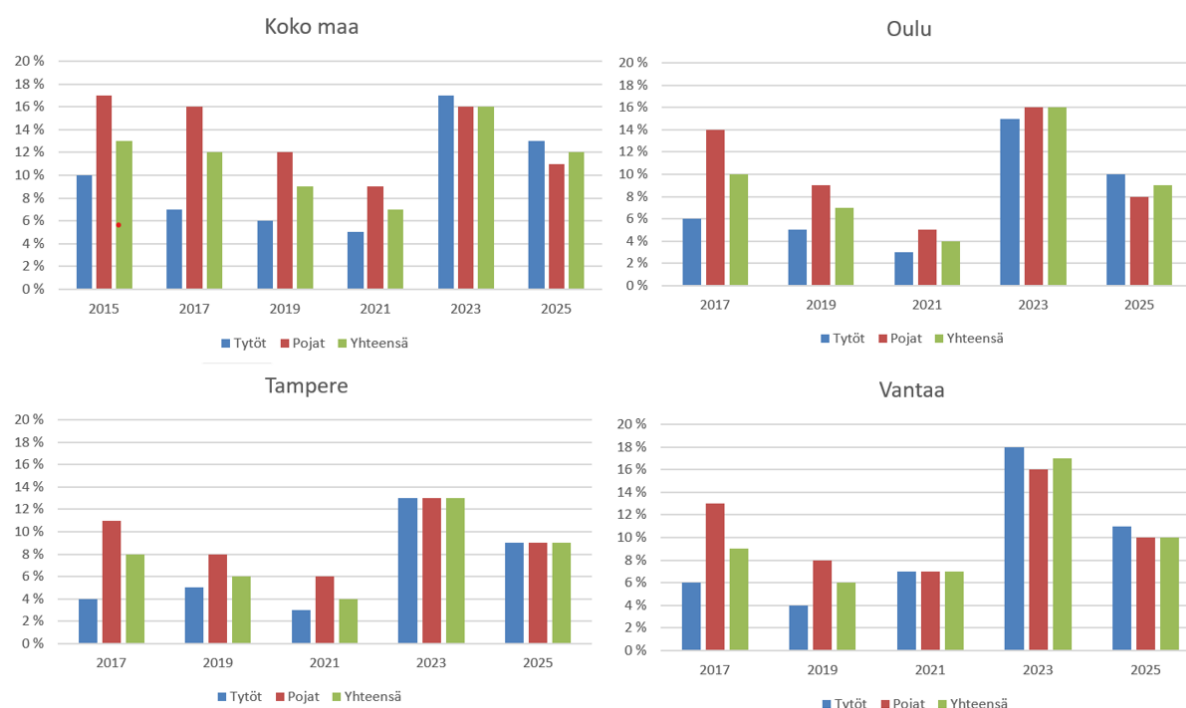
Suomen markkinoilla on noin kahdenkymmenen vuoden ajan ollut saatavilla sähkösavukkeita, joilla höyrystetään erilaisia nikotiini- tai makunesteitä. Sähkösavukkeiden saapuminen markkinoille tapahtui samaan aikaan, kun tupakoinnin vähentämiseen tähtäävät lakimuutokset kiristyivät voimakkaasti 2000-luvulla. Tupakkateollisuus on markkinoinut sähkösavukkeita terveelliseksi vaihtoehdoksi ja ne kehitettiin alun perin tupakoinnin lopettamisen avuksi (Thirlway 2023). Sähkösavukkeiden käyttö ja siihen liitetyt sosiaaliset ja kulttuuriset merkitykset ovat sittemmin muotoutuneet uudelleen erityisesti nuorten keskuudessa (Tokle & Pedersen 2019; Scheffels, ym. 2023).

Tupakkalain (549/2016) päämäärä on tupakkatuotteiden käytön alasajo Suomessa. Tavoitteena on, että vuonna 2030 alle viisi prosenttia väestöstä käyttää tupakkatuotteita päivittäin (Jääskeläinen & Kovanen 2023). Sähkösavukkeiden vähittäismyynti on Suomessa sallittua, mutta nikotiinillisten ja nikotiinittomien makunesteiden valikoimaa sekä kertakäyttöisten sähkösavukkeiden myyntiä on rajoitettu. Sähkösavukkeiden, nikotiinipussien ja muiden vastaavien tuotteiden myyminen alaikäisille on niin ikään kiellettyä. Tästä huolimatta vape-laitteen hallussapito on tällä hetkellä alaikäisille sallittua, joskin tähänkin luultavasti puututaan uudessa lainsäädännössä. Uusittu tupakkalaki kiristäisi sääntelyä niin, että myös nikotiinittomien makunesteellisten sähkösavukkeiden ja nikotiinipussien hallussapito kiellettäisiin alaikäisiltä. Tämä antaisi laajemmat keinot esimerkiksi oppilaitoksille puuttua vapen käyttöön.

Käytön yleisyys

Vapen myynti on tosi yleistä. Jos mä nyt avaisin Snapin, ni mä saisin heti, tai jos mä nyt menisin koulun käytävälle, ni kyl mä saisin sen heti. Mut mä en tiä, miks se on yleistä. Siit saa helpoo rahaa, nopeet rahaa. Ja emmä tiä. (Tyttö, yksilohaastattelu).

Väestötasoista tietoa sähkösavukkeiden käytöstä löytyy sekä Kouluterveyskyselystä (kuvio 2) että eurooppalaisesta ESPAD-tutkimuksesta (*European School Survey Project on Alcohol and other Drugs*). Kouluterveyskyselyssä aiheesta on kysytty vuodesta 2015 alkaen. Sähkösavukkeiden käyttö oli vähäistä nuorten keskuudessa aina vuoteen 2021 saakka. Vuosina 2015–2021 koko maan yläkouluikäisistä tytöistä pienenevä joukko kertoi käyttäneensä sähkösavukkeita kyselyn vastaushetkellä. Vuonna 2015 käyttäjiä oli kymmenen prosenttia ja vuonna 2021 enää viisi prosenttia. Vastaavalla aikavälillä myös poikien raportoima sähkösavukkeiden käyttö laski 17 prosentista yhdeksään prosenttiin. Vuoteen 2023 tultaessa sähkösavukkeiden käyttö oli kuitenkin kääntynyt nousuun erityisesti tytöillä. Yläkoulujen 8. ja 9. luokan tytöistä sähkösavukkeiden käytöstä kertoi 17 ja pojista 16 prosenttia. Uusimmassa, vuoden 2025 kyselyssä yläkouluikäisten raportoima sähkösavukkeiden käyttö oli jälleen kääntynyt laskuun. Tytöistä 13 ja pojista 11 prosenttia kertoi käytöstään. Samassa kyselyssä sähkötupakkaa kertoi kokeilleensa 35 prosenttia yläkouluikäisistä. Samaan aikaan nuorten tupakointi on ollut laskussa 2000-luvulta lähtien ja on huomattavasti sähkötupakan käyttöä harvinaisempaa.

Kuvio 3. Sähkösavukkeita vastaushetkellä käyttäneiden 8. ja 9. luokkalaisten osuus sukupuolen mukaan koko maassa ja hankekaupungeissa. Lähde: THL, Kouluterveyskysely.

ESPAD-tutkimuksen tulokset (Raitasalo 2024) sähkötupakoinnin osalta ovat samansuuntaiset. Kyselyyn vastaavat ainoastaan perusopetuksen yhdeksäsluokkalaiset, mikä selittää kyselymenetelmien ohella hienoisia eroja tuloksissa. Viimeisimmän, vuoden

2024 ESPAD-tutkimuksen mukaan tytöt käyttivät vapea poikia yleisemmin. Tytöistä 41 prosenttia kertoi käyttäneensä joskus ja 13 prosenttia päivittäin vapea. Poikien osalta vastaavat lukemat olivat 39 ja 9 prosenttia.

Kouluterveyskyselyn kuntakohtainen tarkastelu (kuvio 2) paljastaa hyvin samankaltaisia ja valtakunnallisia trendejä mukailevia havaintoja sähkö tupakan osalta Oulussa, Tampereella ja Vantaalla. Tytöt ovat nousseet poikien rinnalle tai jopa ohi vapekäyttäjinä kaikissa hankekaupungeissa 2020-luvun aikana. Vuoden 2025 Kouluterveyskyselyn mukaan noin kymmenen prosenttia yläkouluikäisistä nuorista lukeutui vapekäyttäjiin.

Kenttätyöhömme nojaten voi arvella, että vapekäytön yleisyys vaihtelee alueellisesti. Havaintojemme ja haastattelemiemme nuorten mukaan vapekäyttö oli Savivuonossa ja Karhuvaarassa kyselytuloksia yleisempää. Esimerkiksi Savivuonon nuoret esittivät arvioita, joiden mukaan kolmannes tai jopa puolet lähialueen yläkouluikäisistä – tai ainakin kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista – lukeutuisivat vapea melko säännöllisesti käyttävien joukkoon.

Vapettaminen nuorten sosiaalisena toimintana

Nuorten luvattomasta sähkösavukkeiden kaupankäynnistä ja siihen liitetystä väkivallasta on niukasti tutkimuksia. Sen sijaan kysymyksiin nuorten lisääntyneestä vapekäytöstä ja käytön sosiaalisista merkityksistä on tarjolla joitakin vastauksia. Vapetus voi merkitä nuorille ryhmään kuulumista ja toimia erontekona muihin, sekä sopivan luvattomana toimintana (Yule & Tinson, 2017; Tokle 2020; Blank & Hoek 2023; Scheffels ym. 2023). Eräässä norjalaistutkimuksessa nuoret kuvasivat, miten varhaisnuoruudessa vape-laitteisiin oli suhtauduttu leikkimielisesti, rinnastaen ne stressiä lievittäviin fidget spinnereihin. Muutaman vuoden päästä tämänkaltaiset esineet olivat nuorten näkökulmasta menettäneet uutuuden viehätöksensä ja linkittyivät ennemminkin kypsymättömyyteen (Tokle 2020).

Omissa aineistoissamme vapekäyttöä pohdittiin sekä nuorten että nuorisotyöntekijöiden toimesta erityisesti Karhuvaarassa ja Savivuonossa. Etelätasangossa nuorisotilalla vapen käyttöä tai sen kauppaamista ei ollut havaittavissa samassa määrin, eivätkä nuorisotyöntekijät puhuneet siitä ajankohtaisena ilmiönä. Kuvaavaa oli, että asiaa ei mainittu lainkaan Etelätasangon nuorisotyöntekijöiden ryhmähaastattelussa. Kysyttäessä aiheesta kenttätyön yhteydessä oli seurauksena yllättyneisyys.

Kysyn ohjaajalta “onko täällä [nuorten] vapekaupaa?”. “Ai, näitkö jollain vapea!?” hän kuiskaa. En nähnyt, en nimenomaan nähnyt ollenkaan. Siksi kysynkin, kun en ole nähnyt. En juuri edes näe “ulos ramppaamista”, nuorten liikehdintää ulos ja sisään. (...) Ohjaaja muistaa, että joku viereisen yläkoulun oppilaista oli jäänyt kiinni vapen käytöstä. Onhan sitä, mutta ei laajempaa ilmiötä. (Kenttäpäiväkirja, Etelätasanko).

Etelätasankolaisten nuorten näkökulmista vapettamista ja muiden nikotiinituotteiden käyttöä ja myyntiä kyllä tapahtui, mutta se pysyi piilossa eikä ollut siten aikuiskatseelle näkyvää toimintaa. Eräs tyttö totesi haastattelussa: *“Kyllä on varmast (-) myydään vaikka vapea toisille*

ja käytetään kaikkia päihteitä ja tämmöstä. Toi on ihan yleistä nykyään.” Toisen nuoren mukaan vapetus ”buumina” oli asuinalueella vähenemään päin:

K: Niin sä sanoit, et ei oo näkyny kauheesti vapea?

V: Ne on ehkä nyt vähän niiku niin sanotusti vähentyny, se ei oo ehkä niin isoo mitä se oli aikasemmin, mutta kyllä niitä silti on hyvin paljon. Tai sitten toisaalta taas ehkä osataan, se ei oo ehkä niin, et mul on tämmönen ja näytellään, mutta se ehkä on piilommassa enemmän, mutta on se kyllä vähentynytkin.

(Tyttö, yksilöhaastattelu).

Vapen näkymättömyydestä huolimatta etelätasankolaisten nuorten kanssa käytiin myös seuraava keskustelu:

K: Onks täällä vapekauppaa tai vapen käyttöä ylipäätensä?

V1: Vapen käyttöä joo.

K: Tai muita nikotiinituotteita?

V2: On kai niitä.

V1: On kai niitä kauppaa ja vaikka minkänäköstä.

K: Onko ne, toimiiks se Telegramin kautta vai minkä kautta, se bisnes pyörii?

V1: Riippuu ihan myyjästä. Joka paikasta.

K: Mikä on se semmonen tavallisin alusta, minkä kautta...?

V1: Snapchat.

K: Snäppi, okei.

V2: (--) myös helpoin.

(Pojat, parihaastattelu).

Sosiologisissa tutkimuksissa on tunnistettu erilaisia vapen käyttäjiä. Erottelut ovat liittyneet käyttäjien ikään ja ajallisiin muutoksiin nikotiinituotteiden käytössä (Thirlway 2016; Farrimod 2017; Tokle & Pedersen 2019; McCausland ym. 2020; ks. myös Puuronen 2017, 50–55). *Korvaajat* ('substitutes') ovat vanhempiin ikäluokkiin kuuluvia käyttäjiä, joille vape tarkoittaa vähemmän haitallista vaihtoehtoa tupakanpoltolle ja irrottautumista tupakanpoltoon liitetystä häpeästä (Farrimod 2017; McCausland ym. 2020). Nuoremmat käyttäjät, niin kutsutut *pilven metsästäjät* (*cloud chasers*) liittyvät vapettamiseen tyylillistä ja alakulttuurista pääomaa (Tokle & Pedersen 2019; McCausland ym. 2020). He yhdistävät sähkösavukkeiden käyttöön yhteisöllisyyden ja vapaa-ajan vieton (Farrimod 2017). Nuoret esimerkiksi kuvasivat 'höyrytemppeja' ja jakoivat vapettamiseen keskittyvää sisältöä sosiaalisen median alustoilla (Tokle & Pedersen 2019). Nuoret vapen käyttäjät eivät välttämättä ole olleet muiden tupakkatuotteiden käyttäjiä. Heidän päämääränsä ei ole nikotiinituotteen käytön lopettaminen – eikä välttämättä edes aloittaminen, sillä myös nikotiinittomien makunesteiden höyryttely on ollut suosittua nuorten keskuudessa (Scheffle ym. 2023). Myös jotkut haastattemistamme nuorisotyöntekijöistä puhuivat sukupolvisista eroista sähkösavukkeen käytössä.

Koska he puhuvat niistä vain vapeina. Niin mieltääkö osa nuorista sähkösavukkeen myös sellaiseksi, mitä esimerkiksi jonkun vanhemmat käyttää. Semmoinen mikä itse ladataan

ja täytetään niillä vanhoilla nesteillä. Koska silloin kun sähkötupakat on aikanaan tullut, niin ne oli hyvin erilaisia kuin mitä nämä vapet nyt on.

Nuorisotyöntekijöiden lisäksi myös osa varsinkin niistä nuorista, jotka eivät itse tunnustautuneet käyttäjiksi, tunnistivat vapekäytön nuorisokulttuuriset merkitykset. Paikoin vapettaminen nähtiinkin yhtenä kovuuden tai väkivaltaisuuden (ks. luku Roadmanit 2020-luvun ”koviksina”) tunnusmerkkinä, jonka kautta voi osoittaa kuuluvansa tiettyyn porukkaan tai ainakin pyrkiä kohottamaan statustaan joidenkin nuorten silmissä. Näin eräässä haastattelussa tyttöjen ”vapetusryhmiä” kuvattiin maineiltaan vaarallisina:

K: Mitkä asiat tai tilanteet on sun mielestä johtaneet siihen että tytöt yleisesti päätyy käyttää väkivaltaa?

H3: Selän takana puhuminen, selän takana haukkuminen. Nii tosi usein just jossai tollasis vapettajaryhmis, tollasis vaarallisis ryhmis. Nii jos ne heti kuulee ‘toi on haukkunu sua’ nii ne heti päättää et ‘mitä vitsii mä hakkaan ton’.

(Tyttö, ryhmähaastattelu)

On esitetty, että vapen käyttö ei palvele samalla tavalla ryhmäytymistä ja yhteisöllisyyden rakentumista kuin tupakanpoltto (Lucherini ym. 2018). Tupakanpolttajien on siirryttävä säästä riippumatta ulos sauhuttelemaan, mahdollisesti sille osoitettuun rajattuun tilaan. Samalla tulen pyytäminen ja tupakan sytyttäminen on sosiaalinen rituaali. Havaintojemme mukaan myös vapen käyttö oli monin paikoin seurallista. Vapen höyryttäminen ei ole tupakanpolton tapaan tilaan sidottu tai samalla tavalla hajuongelmia aiheuttava toimenpide, mikä avaa sekä uusia käyttömahdollisuuksia että tuottaa tarvetta toisenlaiselle kontrollille. Yleisradio (24.11.2023) uutisoi Lahtelaiskoulun oppilaiden sopivan puhelimitse vapetustreffejä vessoihin. Ahvenaisen (2024) ja Larmon (2024) opinnäytetöissäänkin todetaan, että kouluissa on pyritty sääntelemään oppilaiden vessakäyntejä vapettamisen estämiseksi. Joillakin nuorisotiloilla vapetus tapahtuu melko perinteiseen tyyliin lähtemällä porukalla ulos.

Sohvien luona näen, kun Kake ja muutama muu poika lähtee ulos. ”Te meette ulos?”. ”Joo” ja pientä naureskelua. ”Mikä maku tänään?” Niko huikkaa perään. ”Vapee?” kysyn. No mitäpä muuta, kun ulos ramppaavat toteamme yhteisesti. (Tutkijan kenttäpäiväkirja).

Sitten poika sanoo ”mennään ulos, mä tarjoon ilmat”. Pojat pomppaavat ylös ja lähtevät saman tien ulos. (Tutkijan kenttäpäiväkirja).

Nuorisotiloilla pyrittiin huolehtimaan siitä, että mitään päihteitä ei käytetä sisätiloissa. Nuorisotyöntekijät saattoivat esimerkiksi kehottaa nuoria käymään vessassa ainoastaan yksin. Ulkotilojen valvonta vapekäytön osalta oli kuitenkin vaikeampaa erityisesti vilkkaina iltoina tai sellaisissa tiloissa, jossa katutasolle ei ole näköyhteyttä. Tiloista ja valvonnasta riippumatta nuoret todennäköisesti löytävät ajan ja paikan vapettamiselle.

Rappukäytävässä noin kymmenen hengen poikaporukka on pakkautunut tiiviisti "kuolleeseen kulmaan" [valvontakamereiden ulotta]. Kaikilla tummat paksut talvitakit. Minulla kiire, juoksen ohi ja sanon vain "moi, miten menee?". Kuin yhdestä suusta: "KAIKKI HYVIN!". Yllätän kaverit vapettamasta. (Tutkijan kenttäpäiväkirja).

Vapekauppa ja some

Vaikka hienoinen enemmistö vapekäyttäjistä on tyttöjä, vaikuttaa kaupankäynti olevan poikien hallitsema bisnes. Muut tupakkatuotteet eivät todennäköisesti ole synnyttäneet samankaltaisia nuorten vertaismarkkinoita. Vapettamiseen liittyvät välineet muotoiluineen ja väreineen sekä höyrystyvät makuvaihtoehdot ovat suoraan nuorille kohdennettuja. Suomessa laillisesti myytävien makujen valikoima on hyvin rajallinen, mutta muualla tilanne voi olla toinen. Kohtaamiemme nuorten mukaan esimerkiksi Latvian tai Kiinan kautta voi tilata valtavan määrän erilaisia makuja varsin pienellä riskillä.

Nuoria houkuttelevat tuotteet, kansainvälisesti vaihteleva sääntely ja tulliviranomaisten voimattomuus ovat tulkintamme mukaan luoneet otolliset olosuhteet harmaiden vapemarkkinoiden syntymiselle. Yritteliäille ja rahan tarpeessa oleville nuorille tilanne on houkutteleva. Haastattelemiemme nuorten mukaan ulkomailta tilattavan vapelaatikon voi myydä karkeasti ottaen kaksinkertaisella hinnalla vertaismarkkinoilla.

K: Mitäs sitte, jos on vaikka sitä vapekauppaa, ni kuin paljon sil voi tienata viikossa?

V2: Riippuu kuin paljon sä myyt viikossa.

V1: Jos sä oot myyny pitkään, niin sä myisit viikos varmaan jonku kymmenen boksii.

V2: Kymmenen kertaa kymmenen kertaa kakskyt.

(Pojat, ryhmähaastattelu)

K: Onks, kuinka paljon rahaa siit voi saada? Tai mikä on se voitto siitä?

V: Se riippuu, mitä sä ostat. [...] Mut se ainakin maksaa jotain 120 tai 100, niin sit jos sä myyt sen joka ikisen 20:llä, ni sä ainakin voitat joka kierroksel jotain. [...] Sit sä saat helposti käteen rahaa.

K: Tulee profitti siitä. Siis onks se aina vakio se kaksykybää, yhestä vapestä?

V: Joo. Yleensä se on. Mut on joitain muitki, mitkä on 25. Mut sit niis on enemmän sitä, mitä se on, hatsei tai puffei. Mut kaikki nuoret ostaa sitä kahtakymppiä [...] Tai se, ne kaksykympiset yleensä on pienempiä, niit on helpompi piilottaa.

(Tyttö, yksilöhaastattelu)

Valtaosalle kohtaamistamme vapemyyjistä kyse oli nimenomaan yksityisestä yrittelijäisyydestä, ei niinkään ryhmäperustaisesta toiminnasta. Aineistoomme mahtuu kuitenkin havaintoja verkostoista, joissa saattoi olla myös hierarkkisia suhteita ja epätasaista tulonjakoa. Joillekin nuorista vapekauppa saattoi kerryttää huomattavia rahasummia.

K: Mitä te luulisitte, et paljon, pystyyks sillä tienaa paljon rahaa, jos myis?

V2: Kyllä.

V4: Joo.

V3: Kahes viikos saat neljä huntii.

V4: Mitä vittua (-) enemmän.

V1: Saa enemmän.

V3: Ei, jos kaverin kaa jos myyt.

V4: Niin, no mitä vittuu sä myyt kaverin kaa? Älä vittu myy kaverin kaa, sä et tee profittii siit. Kato laita Snappiin, Telegramiin, Signaliin, WhatsAppiin kaikkialle. Sä myyt kokonaisen boksen yhdessä päivässä. Ja sä teet siinä jo sata euroo profittii.

K: Paljon (-) yhdessä boksissa (-)?

V4: Yhdessä boksissa, sä maksat yhestä boksista sata euroo. Yhdessä boksissa on kymmenen vapee. Sä myyt ne kahellakympil. Sä teet sata euroo profittii yhestä boksista.

K: Niin ku tuplana.

V4: Nii. Sen takia myyn aina yksin. Mä en myy kaverin kanssa. Sit ku sä alat myymään enemmän, hommaa ihmisii juoksemaan sulle. Sä maksat niille joku tyyliin jotain viis euroo tyyliin per vape, minkä ne juoksee.

(Pojat, ryhmähaastattelu).

”Mä kerron sulle, mä tein vuodessa 30 000 €, mutta mä en tiä minne ne on menny, ne vaan valu taskusta pois” Umut osoittaa taskujaan. ”Yks päiväkin mulla kulu joku 140 €, enkä mä tiä mihin ne ees meni.” Kysyn, miten hän tekee voittoa. Hän kertoo miten vapekaupalla tehdään rahaa: ”Jos mä ostan yhen laatikon, se maksaa mulle 75 € ja mä myyn sen, niin mä teen 125 € voittoa”. Umutin kaveri tulee sisälle, kuuntelee hetken. Umut selittää, että vapen tukkumyyjiä löytää telegrammista. (Tutkijan kenttäpäiväkirja).

Yllä olevista aineistositaateista ilmenee, että vapekauppaa käydään pääasiassa tietyillä sosiaalisen median alustoilla. Halukkaille kauppiaille on tarjolla vilkkaita markkinapaikkoja. Sosiaalisen median alustojen kautta on mahdollista tavoittaa laajat yleisöt nopeasti ja vailla merkittävää kiinnijäämisriskiä. Myös nuorisotyöntekijät tunnistavat alustojen mahdollisuudet. Kynnys kaupankäynnin aloittamiselle on matala.

Ja et on tullu silleen, että ei sun tarvi ku kännykällä vaan laittaa viestiä, niin sit sä voitki alkaa jo kaupitlemaan tai ostaa jotain. Et se on ihan älyttömän helppoo lähtee siihen nykypäivänä mukaan. (Nuorisotyöntekijän yksilöhaastattelu).

Vapekaupan riskit

Kuten todettua, vapekauppaan liittyvä kiinnijäämisriski on verrattain pieni eivätkä suomalaiset viranomaiset ole olleet asiasta erityisen kiinnostuneita. Aineistossamme on lisäksi viitteitä siitä, että nuorten huoltajatkään eivät aina tunnista käyttöä tai kauppaamista haitalliseksi, saati laittomaksi toiminnaksi. Nuorten näkökulmasta riskit ovatkin pääosin toisaalla. Keskeinen riski liittyy väkivaltaan ja sille altistumiseen.

K: Tuleeks sellasii tilanteit, et joku on velkaa ja sit siit syntyy jotain väkivaltaa?

V2: On syntyny, on.

V1: On ollu varmaan sellasiiki kyllä.

K: Miten, millasii ne voi olla siis ne, et kuinka paljon velkaa ja mikä se väkivalta voi olla?

V1: No, se vähän vaihtelee. On ollu tyyppej, ketä on ollu velkaa tonneikin ja ei oo pitkään tapahtunu mitään, mut sit saanu päähän. Tai sit on tyyppej, kellä on ollu jotain ehkä 50 velkaa, ja saanu siitäkkin turpaan.
(Pojat, ryhmähaastattelu)

Omasta kokemuksesta, mitä minä oon nähny, yleensä ne [väkivalta ja päihteet] on irrallisia. Mutta olen myös nähnyt paljon tappeluita velkoihin liittyen, joka yleensä liittyy nimenomaan vapeihin, nuuskaan tai alkoholiin. (Poika, ryhmähaastattelu).

Vapekaupan väkivallan uhkaa lisäävä ulottuvuus liittyy tyypillisesti velkasuhteisiin. Joissakin nuorten verkostoissa vapea saatetaan myydä velaksi ja kaupankäynnin epäonnistuminen tai rahojen katoaminen johtaa ennen pitkää veloista keskustelemiseen tai niiden perimiseen. Tämänkaltaisesta väkivallasta puhuttiin kuitenkin harvoin avoimesti:

I mean, I have heard there is people, there is like the owner of the kind of shop or something, and there is sellers. So, even those who sell, they are not originally owners of the cigarettes. They sell them and they get percentage from the selling. So, for example, the owners buy them for like five euros, and then the sellers, they sell them for 20, and they get, for example, fives euros for one. And the rest, owner gets. (Poika, ryhmähaastattelu).

Edellä kirjoitimme nuorten arjen kaupallistumisesta merkituotteiden ja monenlaisen yrittelijäisyyden muodoissa (ks. luku Sooloyrittäjäisyys). Nuoret kantavat mukanaan arvokkaampia asioita kuin aiempina vuosikymmeninä. Vape on yksi arvokas esine lisää puhelinten, kuulokkeiden ja vaatteiden ohella. Vapeen liittyvistä ryöstöistä keskusteltiin niukasti nuorten kanssa tekemissämme haastatteluissa, mutta sattumalta todistimme juuri tällaista ryöstöyrittystä Tampereen keskustan ruokakaupassa.

Kuulen epämääräistä meteliä ja näen kuinka vartijat puuttuvat nuorten väliseen konfliktiin varsin kovaotteisesti. Yksi nuorista hermostuu ja vartijat raahaavat hänet väkivalloin ulos kaupasta. Hieman myöhemmin kassalla noin seitsemän tuotteen oloista poikaa tulevat kysymään henkilökunnalta, että onko täällä muuta poistumisreittiä kuin se, mihin suuntaan vartija vei nuoren. He sanovat pois viedyn nuoren yrittäneen ryöstää heidät eivätkä näin haluaisi kohdata tätä enää. Törmään joukkoon uudelleen juna-asemalla ja käyn kysymässä tilanteesta tarkemmin. Pojat sanovat olevansa alaikäisiä ja osa heistä oli vapettanut kaupan edessä kadulla. Tässä kohtaa kaksi heille tuntematonta ja ehkä vähän vanhempaa poikaa oli tullut lähelle ja yrittänyt kopeloida taskuja sekä olleet kiinnostuneita vapeista. Poikaporukan poistuttua tai paettua kauppaan oli kaksikko seurannut perässä ja tilanne oli kärjistynyt käsirysyksi. Tässä kohden vartijat puuttuivat peliin. (Tutkijan kenttäpäiväkirja).

Väitämme siis, että vapekauppa nostaa väkivallan riskiä velkasuhteiden muodoissa, mutta myös siksi, että vape on joillekin houkutteleva ja rahanarvoinen omaisuusrikosten kohde. Laittoman kaupan ympärille muodostuu herkästi omat normistonsa, eikä aikuisilta ole helppo

hakea tukea ongelmatilanteissa. Vapekauppa muistuttaakin huumausainekauppaa, vaikka lievemmistä rikoksista kyse onkin. Seuraava katkelma kuvaa iltaa ja keskusteluja jalkautuvien nuorisotyöntekijöiden kanssa.

Junalaiturilla tai sen ympäristössä ei tällä kertaa ole porukkaa, mutta ehdimme siellä ollessamme jutella vapekuvioista. Jalkautuvat työntekijät tekevät rinnastuksen huumekauppaan ja sen logiikkaan. Nikotiinituotteita on helppo saada ja makuvalikoima houkuttelee erityisesti nuoria. Kaupalla voi kuulemma tienata enemmän kuin nuorisotyöntekijän palkan ilman suurempia ponnisteluja. Samalla kaupankäynti altistaa velkasuhteille ja monille riskeille. Myyjä on kuulemma tälläkin asuinalueella paljon. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, Savivuono).

Huumekaupparinnastus voi olla sikäläkin paikallaan, että ainakin osa nuorista tunnisti riskin, jossa vapekauppa voi olla alkupiste muullekin laittomalle kaupankäynnille. Valtaosalle nuorista vapekauppa lienee lyhykestoinen vaihe eikä johda vaikkapa kannabiskauppaan, saati vahvempiin huumausaineisiin, mutta joillekin vapen myynti voi toimia ponnahduslautana kohti vakavampaa rikollisuutta. Vapekaupan kautta muodostuneet verkostot ja tottuminen itse tienattuun rahaan saattavat houkuttaa osaa nuorista.

K: Jos te aattelette omanikäsii nuorii, niin mitä ne, aattelet, että mikä on tavallisin myyntituote sitte, jos säätää jotain?

V1: Kaikki ne alkaa vapesta. Sit menee kannabikseen ja pikkuhiljaa vaan ylöspäin. Mut yleisesti vape on se.

K: Vape, okei.

V2: Vape on se alotuspiste.

(Pojat, parihaastattelu)

Tiivistyslaatikko: vapekauppa sooloyrittäjyytenä

Lähtökohta: Nuorten sähkötupakan (vapen) käyttö on lisääntynyt viime vuosien aikana. Nuorten sähkötupakkamarkkinoiden kasvua tukevat monet tämän päivän olosuhteet. Sähkötupakkaa markkinoidaan pääasiassa nuorille, kansainvälinen sääntely on johtanut katukaupan lisääntymiseen, viranomaisten mahdollisuudet puuttua katukauppaan ovat rajalliset ja sosiaalisen median alustat tarjoavat tehokkaan ja suojatun markkinapaikan.

Havainnot

- Osa nuorista myi sähkötupakkaa ja tienasi sillä satoja tai jopa tuhansia euroja kuukaudessa.
- Osa myyjistä toimi itsenäisesti ja jotkut osana kaveri- tai tuttavaverkostoa. Myyminen tapahtui usein sosiaalisen median alustoilla, tyypillisesti Snapchatissa tai Telegramissa.
- Nuorten sähkötupakkakauppaan liittyi väkivallan riskiä lisääviä velkasuhteita.
- Sähkötupakan katukaupan myötä syntyvät verkostot saattavat madaltaa kynnystä muuhunkin laittomaan kaupankäyntiin.

Käytäntö

- Nuorten parissa toimivien ammattilaisten on vaikea vaikuttaa suoraan sähkötupakkakaupan mahdollistaviin yhteiskunnallisiin rakenteisiin.
- Laittomaan kaupankäyntiin ryhtymisen kynnystä madaltaa perheiden ja nuorten vähävaraisuus. Nuorisotyössä on mahdollista edistää esimerkiksi vähävaraisten ja maahanmuuttotaustaisten nuorten kesätyömahdollisuuksia.
- Nuorten kanssa on syytä käydä keskusteluja laittoman kaupankäynnin riskeistä, sähkötupakan terveysriskeistä ja kehittää ehkäisevän päihdetyön menetelmiä uusien nikotiinituotteiden käytöstä aiheutuvien haittojen vähentämiseksi.

Alueellinen nuorisotyö ja väkivallan ennaltaehkäisy

Tässä luvussa tulkitsemme edellä esitettyjä havaintoja alueellisen nuorisotyön näkökulmasta. Tarkoitamme alueellisella nuorisotyöllä sellaisia nuorisotyön työmuotoja, jotka kohdentuvat rajatulle alueelle yksittäisen kunnan sisällä. Nuorisotilat ovat tyypillisin mutta ei suinkaan ainoa esimerkki tällaisista työmuodoista. Muita alueellisia työmuotoja olivat hankekaupungeissa jalkautuva työ, liikkuva työ, katutyö ja koulunuorisotyö. Alueellinen nuorisotyö on keskeinen osa ennaltaehkäisevän nuorisotyön menetelmävalikoimaa ja sille on tyypillistä ryhmälähtöiset otteet, vaikka myös erilaiset yksilötyön muodot kuuluvat repertuaariin.

Nostamme seuraavassa esille kolme havaitsemaamme jännitettä alueellisessa nuorisotyössä väkivallan ennaltaehkäisyn näkökulmasta. Jännitteistä ei voi, eikä niistä ole tarvettakaan päästä eroon, mutta niiden olemassaolosta on syytä olla tietoinen ja niistä on syytä muodostaa perusteltu näkemys.

Osiota lukiessa on syytä pitää mielessä, että kenttätyömme ei anna suoria vastauksia siihen, miten alueellista nuorisotyötä tulisi kehittää. Niinpä teemmekin alla vahvaa tulkintaa ja epäsuoraa päättelyä nojaten aineistoihin, jotka kertovat ensisijaisesti nuorten väkivallan taustalla olevista ilmiöistä 2020-luvulla. Nuorisotyön ammattilaiset ovat osaavimpia asiantuntijoita edistämään tulkintojemme pohjalta parhaita mahdollisia ja paikallisiin olosuhteisiin sopivimpia toimenpiteitä.

Ammatillistuminen ja avoimuus

Kunnallinen nuorisotyö ammatillistui 1900-luvun jälkipuoliskolla. Ammatillistuminen liittyi ensisijaisesti koulutuksen kehitykseen, lainsäädännön muutoksiin ja resurssien lisääntymiseen (esim. Nieminen 2014). Kun 1950-luvulla kokoikäisten nuorisotyöntekijöiden määräksi kunnissa on arvioitu 50 (emt., 39), on vastaava lukema tänä päivänä noin 3000 (Kivijärvi, Kauppinen & Kiilakoski 2024, 21). Alun perin vapaaehtoisuuteen perustuvaan työhön koulutetaan tänä päivänä ammattilaisia niin toisella asteella kuin korkeakouluissakin. Viimeisten vuosikymmenten ammatillistumiskehitys kytkeytyy ennen kaikkea lisääntyneeseen tutkimustoimintaan, työn dokumentointiin ja niin sanottuun tiedolla johtamiseen.

Ammatillistumista pidetään tyypillisesti tavoiteltavana asiana. Myönteisen arvostus- ja palkkakehityksen lisäksi oletuksena on työn laadun parantuminen ja lisääntynyt vaikuttavuus. Ammatillistumisella voi kuitenkin olla myös kääntöpuolensa. Tutkimuskirjallisuudessa keskeisiksi ongelmiksi on tunnistettu keskittyminen edunvalvontaan ja ammattikuntien välisten rajanvetojen vahvistuminen (esim. Nieminen 2023). Esimerkiksi nuorisotyön ammatillistumiskehityksen myötä nuorten tarpeiden kokonaisvaltainen huomiointi ja kasvun tukeminen saattavat jäädä taka-alalle hallinnollisten ja työn rajauksiin liittyvien prosessien korostuessa.

Alueellisen nuorisotyön näkökulmasta ammatillistumiskehityksen seuraukset todennäköisesti vaihtelevat kulloisestakin alueesta ja nuorten ryhmästä riippuen. Tällä hetkellä

nuorisotyöntekijät ovat koulutetumpia ja kuntien nuorisotyön laatustandardit ovat huolellisemmin määriteltyjä kuin koskaan aikaisemmin. Lisäksi nuorisotyön dokumentointi- ja jäsenkorttijärjestelmien kehittämisen myötä kunnissa on aiempaa parempi tieto toimintaan osallistuvista nuorista ja heidän huoltajistaan. Tämänkaltaiset kehityskulut saattavat kuitenkin kaventaa osallistumismahdollisuuksia niiltä nuorilta, jotka kenties hyötyisivät alueellisesta nuorisotyöstä kaikkein eniten. Pureudumme ammatillistumisen ja avoimuuden väliseen jännitteeseen yksityiskohtaisemmin alla kolmen eri näkökulman kautta.

Ensimmäinen näkökulma lisääntyneeseen kontrolliin liittyy arkisiin neuvotteluihin siitä, minkälainen käytös tai toiminta on hyväksyttyä alaikäisille. Jos aiempina vuosikymmeninä nuorisotiloilla on katsottu sormien läpi päihteiden käyttöä tai rajua kielenkäyttöä, on tänä päivänä tilanne toinen. Päihteiden lisäksi monilla nuorisotiloilla energiajuomat, kiroilu ja kaikenlainen nujakointi on kiellettyä. Sääntöjen rikkomisella on myös johdonmukaiset seuraukset, esimerkiksi väliaikainen porttikielto. Perusteltujen toimintamallien kääntöpuolena on se, että osa etenkin rikoksia tekevästä nuorista saattaa ajautua alueellisen nuorisotyön tavoittamattomiin ja nuorisotilojen käyttäjiksi valikoituu ennemminkin nuhteettomat nuoret. Helppoja vastauksia ei ole, mutta väkivallan ennaltaehkäisyn näkökulmasta olisi etsittävä tapoja varmistaa mahdollisimman monenlaisten nuorten osallistumismahdollisuudet. Toimintamallit käytössääntöjen suhteen vaihtelivat hankekaupunkien välillä, mikä ilmeni esimerkiksi jututtamamme pojan esittämistä näkemyksistä. Hänellä oli sattumalta kokemuksia kahden tutkimuksen kohteena olleen alueen nuorisotilalta.

Poika selittää, että on muuttanut [poistettu kaupungin nimi] ja asunut nykyisellä alueella vasta pari vuotta. ”Täällä on ihan erilaista kuin [poistettu asuinalueen nimi]”. Hämmästellen selitän, että juuri siellä teemme myös tutkimusta. Poika innostuu ja kyselee, keitä nuoria ja ohjaajia näimme [poistettu asuinalueen nimi]. ”Täällä ohjaajat ottaa vähä rennommin. Jos siellä olisi haissu budi, niin ne olis heti soittanu poliisit paikalle ja mun vanhemmille ja mä oisin kuollu”. Hän jatkaa kertomalla, että toisella nuorisotalolla ei saanut kiroilla. Täällä ei valiteta niin paljon, jos nuoret puhuu jostain nikotiinituotteista. ”Tääl on chillimpää” hän päättelee. (Tutkijan kenttäpäiväkirja).

Toinen näkökulma liittyy lisääntyneeseen moniammatilliseen yhteistyöhön erityisesti viranomaistoimijoiden kanssa (esim. Nieminen 2014, 42; Kivijärvi, Kauppinen & Kiilakoski 2022, 44–45). Rikollisuuden ja väkivallan osalta kyse on usein lastensuojelun ja poliisin kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Alueellisessa nuorisotyössä yhteydet näihin viranomaisiin näyttävät tarkoittavan enimmäkseen puuttuvia toimenpiteitä – käytännössä lastensuojeluilmoitusten tekemistä ja rikoksista epäiltyjen tunnistamista.

Olen paikalla noin kolmen aikaan. Työvuorossa ovat Jonne ja Aleks. Nuorille ovat avautuvat viideltä. Talolle ei ilmeisesti kuulu mitään uutta tai mullistavaa. Syysloma-aika oli sujunut hyvin, vaikkakin jokunen lastensuojeluilmoitus oli tehty tilan ulkopuolella oleskeluista ja päihteitä käyttäneistä nuorista. Lisäksi nyt joidenkin nuorten porttikiellot ovat loppuneet, joten heitäkin saattaisi tänään näkyä. Ovat mahdollisesti tyyppisiä, joilla

on omakohtaista kokemusta väkivallasta ja rikollisuudesta. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, Savivuono).

Erityisesti teini-ikäisistä tehdyt lastensuojeluilmoitukset ovat lisääntyneet viime vuosina tasaisesti (Forsell & Inget-Leinonen 2025). Myös alueellisella nuorisotyöllä lienee tässä roolinsa. Lastensuojelulaissa (417/2007) ”nuorisotoimi” mainitaan tahona, jolla on ilmoitusvelvollisuus. Kuntien nuorisotyöntekijöillä on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus tilanteissa, jolloin lapsen ”hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä”. Hankekaupunkien nuorisopalveluilla ei ollut yhteismitallista tilastotietoa tehtyjen lastensuojeluilmoitusten määristä. Esimerkiksi Oulun nuorisopalvelujen henkilöstön tekemien lastensuojeluilmoitusten määrät vaihtelivat välillä 33–49 vuosina 2022–2024. Vantaalla puolestaan ei ollut erillistä tilastoa lastensuojeluilmoitusten määristä, mutta nuorisotyön dokumentointijärjestelmän perusteella ilmoituksia oli tehty vuoden 2025 aikana ja lokakuun puoliväliin mennessä 56. Vertailumielessä voi mainita Helsingin Nuorisopalvelut, jonka työntekijät tekivät vuonna 2024 huomattavasti vähemmän lastensuojeluilmoituksia.

Lakitekstissä ei kuvata tarkemmin niitä tilanteita tai olosuhteita, jotka edellyttävät lastensuojeluilmoituksen tekemistä. Niinpä nuorisotyöntekijöille jää paljon tulkintavaltaa. Hankekaupunkien nuorisopalveluilla ei ollut omia linjauksia siitä, minkälaisissa tilanteissa lastensuojeluilmoituksia olisi tarkoituksenmukaista tehdä nimenomaan nuorisotyön näkökulmasta. Lakitekstiä ja hyvinvointialueiden valmistelemia ohjeita toki löytyy, mutta ainoastaan Pirkanmaan hyvinvointialueen ohjeissa tuotiin esille konkreettisia esimerkkejä tilanteista, jotka vaativat ilmoituksen tekemistä. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi liian myöhään yksin ulkona oleminen, perheväkivallalle altistuminen sekä päihteiden käyttäminen ja myyminen.

Vapaaehtoisuuteen perustuva nuorisotyö rakentuu luottamuksen sekä nuorten ja nuorisotyöntekijöiden välisen kunnioituksen varassa. Tästä näkökulmasta varsinkin nuorten omaan käyttäytymiseen perustuvien lastensuojeluilmoitusten tekemistä olisi pohdittava tarkkaan sekä tapauskohtaisesti että yleisemmin nuorisopalveluissa. Liian matala kynnykseen esimerkiksi yksittäisessä päihteidenkäyttötilanteessa saattaa olla omiaan estämään suhteiden muodostamisen päihteitä käyttävien ja niitä kauppaavien sekä väkivaltaa kohtaavien nuorten kanssa. Mikäli ilmoituksia päätetään tehdä, niin tällöin olisi mahdollisuuksien mukaan tärkeä toimia yhteisymmärryksessä nuorten kanssa. Paikoin ilmoituksia tehtiin varsin matalalla kynnyksellä, kun taas paikoin kynnykset olivat todennäköisesti korkeammalla.

Ohjaaja selittää, että on monenlaisia tapoja tehdä nuorisotyötä, mutta hän uskoo että kaikista tärkeintä on rakentaa luottamus näihin nuoriin. ”Emmä puutu kaikkeen, mitä ne tekee. Mut sit jos mä sanon, et hei täst mä en tykkää, niin sit ne kyllä kuuntelee”. (Tutkijan kenttäpäiväkirja).

Vaihtoehtona usein rangaistukseksi koetulle lastensuojeluilmoitukselle on ”yhteydenotto sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi”. Yhteydenotto on tarkoitus tehdä yhdessä lapsen

tai tämän huoltajan kanssa. Yhteydenotto hallinnollisena toimenpiteenä ei eroa juurikaan varsinaisen lastensuojeluilmoituksen tekemisestä, mutta se ei kenties kannu mukanaan samanlaista rangaistuksen stigmaa. Ilmeisesti on kuitenkin niin, että yhteydenottoa ei käytetä oikeastaan lainkaan nuorisopalveluissa tai muussakaan viranomaistoiminnassa.

Väkivallan ehkäisyn näkökulmasta poliisi on luonteva ja tärkeä yhteistyötaho. Havaintojemme ja monien nuorisotyöntekijöiden mukaan ennaltaehkäisevää otetta alueellisen nuorisotyön ja poliisin välillä on niukasti, jos lainkaan. Poliisiyhteistyötä on ylipäättään vähän ja se on pistemäistä. (ks. Heikkilä, tulossa.) Käytännössä yhteistyö on liittynyt pyyntöihin tunnistaa rikoksista epäiltyjä nuoria.

K: Kiinnostaaks siellä poliisia nuorisotyö jotenki?

V: Kerran ovat laittaneet sähköpostia ja kyselly tunnistamaan jotain nuorta.

(Nuorisotyöntekijöiden ryhmähaastattelu)

Tunnistamispyynnöt asettavat nuorisotyöntekijät vaikeaan tilanteeseen. Poliisin pyynnöstä ei voi kieltäytyä, mutta samalla ilmeisenä riskinä on kenties pitkään rakennettujen luottamuksellisten suhteiden katkeaminen epäilyn kohteena olevaan nuoreen tai laajemmin alueen nuoriin. Samaan aikaan nuorisotyöntekijät eivät osanneet kertoa organisaatiokohtaisista linjauksista koskien poliisiyhteistyötä ja törmäsimmekin vaikeuksiin kuvitella, minkälaista olisi väkivaltaa ennaltaehkäisevä yhteistyö alueellisen nuorisotyön ja poliisin välillä. Alueellisen nuorisotyön näkökulmasta kyse voisi olla ainakin aiempaa systemaattisemmasta ilmiötason tietojen jakamisesta ja yhteistyömuotojen sekä käytäntöjen kirjaamisesta kuntatasolla. Nykyinen koulupoliisirahoitus voisi avata tähän uudenlaisia mahdollisuuksia ainakin paikallisilla tasoilla.

Kolmas ja viimeinen näkökulma ammatillisuuden ja avoimuuden väliseen jännitteeseen liittyy nuorisopalvelujen jäsenkortteihin. Kunnissa on otettu yhä laajemmin käyttöön jäsenkorttijärjestelmät, jotka puolestaan kytkeytyvät tiedolla johtamiseen, markkinointiin ja viime kädessä myös turvallisuuteen. Jäsenkorttien kautta kertyy tietoa nuorisotyön tavoitavuudesta ja paikoin myös kohdentumisesta. Samalla jäsenkortit mahdollistavat nuorisopalvelujen toimintojen markkinoinnin laajalle joukolle esimerkiksi tekstiviestein. Turvallisuuskytkös liittyy ennen kaikkea huoltajayhteyksiin. Jäsenkortin hankkiminen edellyttää huoltajilta vahvaa tunnistautumista, ja samalla heidän yhteystietonsa tulevat nuorisopalvelujen tietoon. Tiedossa oleva mahdollinen yhteydenotto huoltajiin voi ennaltaehkäistä käytöstä, jonka ei haluta tulevan vanhempien tietoon.

Jäsenkortin edellyttäminen lisää turvallisuuksi ja osaltaan rauhoittaa nuorisotiloja myös niin, että osa levottomuutta aiheuttaneista nuorista jää toiminnan ulkopuolelle.

Se [jäsenkortti] rajaa paljon nuoria pois, joille tää tila tois hyvät, ja tavallaan semmonen paikka, mihin vois tulla. Kyllä se vähän kismittää ainaki itteeni, koska se työllistää myös paljon, koska niitä pitää just tarkistaa, että on kaikilla. Ja sitten semmonen vääntäminen

nuorten kanssa sit on todella raskasta. Ikävä heittää pihalle, jos ei sitä ole tehty. (Nuorisotyöntekijöiden ryhmähaastattelu)

Ohjaajien näkökulmasta jäsenkorttiedellytys rauhoittaa tiloja ja lisää kontrollia. Tämä tapahtuu Tomin puheiden perusteella kahta reittiä. Yhtäältä tiloilta karsiutuvat ne nuoret, jotka aiheuttavat levottomuutta ja turvattomuutta. Toisaalta voi olla niinkin, että vanhempien yhteystiedot ohjaavat paikalla olevia nuoria käyttäytymään eri tavoin. Tomi tunnistaa joukon nuoria, jotka jäivät aikanaan pois korttiedellytyksen tullessa voimaan. Hän totesi, että ”voisi olla hyvä, jos olisivat valvovien silmien alla”, mutta ohjaajien näkökulmasta olivat myös työllistävimpiä ja saattoivat aiheuttaa turvattomuutta muille nuorille. (Tutkijan kenttäpäiväkirja).

Kuten edellä ensimmäisen ja toisenkin näkökulman kohdalla, myöskään jäsenkorttikäytäntöihin ei ole yksiselitteisiä ratkaisuja. Korttien käyttöönotolla ja niiden edellyttämisellä on eittämättä myönteisiä seurauksia. Ongelmat tulevat näkyviksi tarkasteltaessa väkivallan ennaltaehkäisyä ja niiden nuorten tavoittamista, jotka voisivat hyötyä alueellisesta nuorisotyöstä kaikkein eniten. Jäsenkorteista tuskin kannattaa luopua, mutta niihin liittyvissä käytännöissä lienee syytä olla joustovaraa tunnistuen ainakin sellaisten nuorten tilanteet, joilta puuttuu luottamukselliset suhteet omiin huoltajiin tai joiden kohdalla siteet nuorisopalveluihin ovat vaarassa katketa. Mikäli jäsenkorttiedellytyksestä pidetään kiinni kaikkien nuorten kohdalla, kohoaa nuoria kohtaavien työntekijöiden rooli keskeiseksi. Jäsenkorttien edut on syytä osata perustella nuorille – ja tarvittaessa myös huoltajille – ymmärrettävillä ja motivoivilla tavoilla. Huoltajien kynnystä vahvaan tunnistautumiseen madaltanee entisestään selko- ja monikieliset tiedotteet jäsenkortin merkityksistä.

Tilatyö ja alueellinen ote

Nuorisotilatoiminta on tavannut jäädä tutkimus- ja kehittämistoiminnassa muiden työmuotojen jalkoihin. Tämä siitäkin huolimatta, että nuorisotilat ovat edelleen keskeisin ja vahvimmin resursoitu kunnallisen nuorisotyön toteuttamisen tapa. Tomi Kiilakosken (2011) jo 15 vuoden takaisessa tutkimuksessa nuorisotilatyön kehittymistä jäsennettiin muutoksena tilan seinien sisäpuolella tapahtuvasta työstä kohti ulospäin suuntautuvaa alueellista otetta. Jännite tilatyön ja alueellisen otteen välillä vaikuttaa edelleen ajankohtaiselta.

Työn rajaamisen näkökulmasta keskittyminen tilan seinien sisäpuolella tai piha-alueilla tapahtuvaan toimintaan on luonteva ratkaisu. Paikoin olemassa olevien resurssien ja kävijämääriltään vilkkaiden iltojen puristuksissa muuhun ei ole edes mahdollisuuksia. Väkivaltaa ehkäisevän työn näkökulmasta nuorisotilaa olisi kuitenkin tarkoituksenmukaista tarkastella yhtenä alueellisen nuorisotyön instrumenttina, ei ainoastaan vapaa-ajanviettopaikkana osalle alueen nuorista.

On hyvin tiedossa, että nuorisotilat tavoittavat vain vähemmistön alueiden nuorista erityisesti kaupunkialueilla, joilla on runsaasti muutakin vapaa-ajan tarjontaa (esim. Happonen & Kivijärvi 2025, 49). Paikoin nuorten valikoituminen nuorisotiloille voi olla sattumanvaraista, joskin tähän

on mahdollista vaikuttaa (ks. esim. alaluku Ammatillistuminen ja avoimuus). Mikäli työntekijät toimivat lähinnä nuorisotilojen seinien sisäpuolella ja tiloilla käy pääsääntöisesti toisensa tunteva vakiorukka, muodostunee väkivallan ennaltaehkäisy vaikeaksi ainakin kolmesta syystä.

Ensinnäkin tilanne saattaa olla se, että nuorisotilan kävijöiksi ei saada houkuteltua niitä nuoria, jotka ovat suurimmassa riskissä syyllistyä väkivaltaan ja muihin rikoksiin tai joutua niiden uhriksi. Tällöin työn väkivaltaa ehkäisevä vaikutus on todennäköisesti pieni. Toisekseen kyse voi olla siitä, ettei toiminnan kautta synny uusia tuttavuuksia ja kaverisuhteita. Uusiin ja mahdollisesti eri kaveriporukoista tuleviin nuoriin tutustuminen on yksi keino ehkäistä väkivaltaa (ks. luku Ryhmät ja eriytyminen). Mikäli nuorten välille syntyy myönteisiä tunnesiteitä ja parhaimmillaan yhdistäviä linkkejä eri kaveriporukoiden välille, muodostunee vertaisväkivallan riski alueella pienemmäksi. Kolmanneksi ymmärrys alueesta, sen nuorista, nuorten ryhmistä ja nuorisokulttuureista jää väistämättä vajaaksi. Jotta nuorten väkivaltaa voi ehkäistä, lienee edellytyksenä ymmärrys sen taustalla olevista ja usein paikallisista tekijöistä.

Alueelliseen työotteeseen liittyy olennaisesti työntekijöiden verkostoituminen muiden lähialueilla toimivien ammattilaisten kanssa. Tutkimuspaikkakunnilla tämänkaltaista työtä tehtiin varsin paljon. Yhteydet erityisesti kouluihin olivat tiiviit ja osallistuminen paikallisiin ammattilaisverkostoihin oli tyypillistä. Nuorten osalta alueellisen työn tulisi tänä päivänä sisältää myös läsnäoloa digitaalisilla alustoilla, ainakin yläkouluikäisten tyypillisimmin käyttämissä sosiaalisen median palveluissa, kuten WhatsApp, Snapchat, Instagram ja TikTok (Happonen & Kivijärvi 2025, 91). Lisäksi harvemmin käytetty, mutta päihdekauppaan ja väkivaltaan kytkeytyvä Telegram saattaisi olla tärkeä alusta varsinkin jalkautuvassa työssä.

Digitaalisilla alustoilla tehtävä työ ei ole nuorisotyölle ominaisin työskentelytapa (ks. Kivijärvi, Kauppinen & Kiilakoski 2024, 36–37) ja alustoja hyödynnetään pääasiassa toiminnasta tiedottamiseen ja yhteydenpitoon ”vakkarinuorten” kanssa. Yhtäältä on ymmärrettävää, että rajallista työaikaa pyritään kohdentamaan kasvokkaiseen työhön nuorten parissa. Toisaalta kevytkin havainnoiva työ keskeisillä digitaalisilla alustoilla lisäisi todennäköisesti alueellisten nuorisokulttuurien ymmärrystä, tekisi näkyväksi päihdekauppaan ja väkivaltaan liittyviä ilmiöitä sekä saattaisi auttaa kontaktien muodostamisessa niihin nuoriin, jotka eivät käy nuorisotilalla.

Lopulta on niin, että alueellista työtettä voi ajatella vielä laajemmin myös asuinaluearajoja ainakin ajoittain ylittävänä työnä. Nuorisorikollisuuden ja väkivallan yhdeksi taustatekijäksi on tutkimuskirjallisuudessa tunnistettu vahva kiinnittyminen yhteen asuinalueeseen ja sen ikätoveriyhteisöihin (ks. luku Ryhmät ja eriytyminen). Tämänkin hankkeen aikana teimme havaintoja joidenkin nuorten vahvoista alueidentiteeteistä kaikilla kolmella alueella. Alueellisessa identiteetissä ei lähtökohtaisesti ole mitään pahaa, mutta paikoin ne saattavat toimia sytykkeenä vastakkainasetteluille muilta alueilta tulevia nuoria kohtaan (ks. luku Aluekunnan puolustaminen).

Asuinaluerajojen ylittelyminen ei ole ollut helppoa alueellisessa nuorisotyössä. Erityisesti Etelätasangon nuorisotyöntekijät kuvasivat jo vuosien takaisia pyrkimyksiä lievittää vastakkainasetteluja viereisen asuinalueen nuorten kanssa. Pienistä onnistumisista huolimatta myös konflikteja oli ollut aika ajoin, eikä eri alueen nuoria ollut saatu innostumaan yhteisistä kohtaamisista. Käytännössä kyse voi olla pyrkimyksistä ohjata nuoria myös muille lähialueiden nuorisotiloille. Savivuonossa järjestettiin syys- ja talvilomien aikaan ”yönuokut”, joihin oli varattu kiintiöt sekä oman alueen että naapurialueen nuorille. Lyhytkestoisetkin myönteiset kohtaamiset lisäävät yhteisyyden tuntua ja tätä kautta ehkäisevät tulevia konflikteja tai ainakin helpottavat niiden ratkaisemista.

Pysyvyys ja vaihtuvuus

Kokemustiedon valossa vaikuttaa ilmeiseltä, että vaihtuvuus erityisesti nuoria kohtaavien nuorisotyöntekijöiden keskuudessa on runsasta. Tämä oli havaittavissa kaikissa hankekaupungeissa. Esimerkiksi syksyllä 2024 kaikki Savivuonon nuorisotilatyöntekijät olivat aloittaneet kahden edellisen vuoden sisällä.

Työntekijöiden vaihtuvuus ja konkarien puute liittyvät edellä kuvattuun jännitteeseen tilatyön ja alueellisen otteen välillä. Alueelliset verkostot ja ymmärrys alueen historiasta, palvelurakenteesta, nuorten ryhmistä sekä nuorisokulttuureista eivät synny hetkessä. Samalla on niin, että rikollisuutta ja väkivaltaa ehkäisevä työ edellyttää pitkäkestoisia suhteita. Väkivaltaan turvautuvat sekä sitä kokevat nuoret ovat muita todennäköisemmin kokeneet pettymyksiä aikuissuhteissaan, eikä heidän kanssaan ole välttämättä helppo rakentaa luottamuksellisia suhteita.

Työntekijöiden vaihtuvuus on toki väistämätöntä eikä yksinomaan huono asia. Väkivallan ja rikollisuuden ehkäisyn näkökulmasta ongelmaksi muodostunevat kuitenkin tilanteet, jossa kaikki tai valtaosa alueen työntekijöistä vaihtuu toistuvasti lyhyen aikavälin sisällä. Tällöin yhteys alueen nuoriin katoaa ainakin hetkellisesti.

V2: Tosi vaikee sillai vastata [kysymykseen vapekaupan muutoksista alueella], et meillä on tosi tuore tiimi. Mä oon tästä porukasta ollu, jos ei esihenkilöö lasketa, ni tässä pisimpään. Ja mulla on vähän reilu kolme vuotta. Ja siinä on ollu tosi vaihteleva tiimi, mikä tällä hetkellä on. [...] Meillä rupee vasta nyt oleen sillain koppia nuorista, että on niitä vanhoja pieniä, jotka on siirtyny siihen 15:n iän paikkeille. Rupee näitä ongelmia mahdollisesti näkyyn. (Nuorisotyöntekijöiden ryhmähaastattelu).

Miten sitten vaihtuvuutta voisi ehkäistä? Kysymykseen ei ole helppoja vastauksia. Nuorisotilatyön tai niin sanotun ”perusnuorisotyön” arvostus saattaa olla heikompaa kuin vaikkapa kohdennetun nuorisotyön tai koulunuorisotyön. Lisäksi nuorisotilatyö on pääosin iltatyötä, millä lienee vaikutuksensa vaihtuvuuteen varsinkin perheellistyvien ja ylipäättään vanhempien työntekijöiden jaksamisen näkökulmasta.

Kenties selkein vastaus vaihtuvuuden ehkäisemiseen liittyy ammatillistumiskehitykseen (ks. luku Ammatillistuminen ja avoimuus). Kuten todettua, yksi ammatillistumisen ajureista on ollut

koulutustason nousu. Nuorisotyöntekijät ovat olleet vuosi vuodelta koulutetumpia ja korkeakoulututkinnon suorittamisesta on tullut yhä yleisempää. Samaan aikaan varsinkin isommat kunnat ovat alkaneet edellyttää joko kaikilta nuorisopalvelujen työntekijöiltä tai ainakin toistaiseksi voimassa oleviin työsuhteisiin rekrytoitavilta työntekijöiltä korkeakoulutusta, tyypillisesti yhteisöpedagogi- tai sosionomitutkintoja. Tämä on omiaan lisäämään vaihtuvuutta, sillä korkeakoulutetuille nuoria kohtaava työ on tyypillisesti askel kohti asiantuntija- tai esihenkilötehtäviä. Samalla voi olla niin, että korkeakoulututkintoedellytys vaikeuttaa ylipäätään työntekijöiden rekrytoimista nuoria kohtaavaan työhön.

Edellä kuvatuista syistä johtuen osa vetovoimaisimmistakin kaupungeista on luopunut tiukimmista kelpoisuusvaatimuksista. Ajatuksena on rekrytoinnin helpottamisen lisäksi se, että toisen asteen tutkinnon suorittaneet sitoutuvat pitkäaikaisemmin nuorisotiloilla työskentelyyn. Tämän tutkimuksen hankekaupungit kuuluvat Suomen suurimpien ja oletettavasti myös vetovoimaisimpien joukkoon. Vuonna 2025 hankekaupunkien kelpoisuusvaatimukset olivatkin varsin lähellä toisiaan. Korkeakoulututkintoa edellytettiin tyypillisesti esihenkilöasemassa olevilta sekä koordinoivaa työtä tekevilta, kun taas esimerkiksi nuorisotilatyöhön oli mahdollista saada toistaiseksi voimassa olevia työsopimuksia myös toisen asteen koulutuksella. Niin tai näin, tämäkin linjaus on syytä tehdä harkitusti ja ennen kaikkea laadukkaan nuorisotyön edistämisen, mutta myös pysyvyyden näkökulmista.

Muut nuorisotilatyön pitovoimaa mahdollisesti lisäävät tekijät ovat koulutusvaatimuksista joustamistakin moniselitteisempiä. Keskeinen tekijä ainakin varttuneemmille työntekijöille lienee työn iltapainotteisuus. Joissakin kunnissa on yhdistetty viime vuosina roimasti lisääntyntä koulunuorisotyötä tilatyöhön. Käytännössä tämä on saattanut tarkoittaa viikon aikana esimerkiksi kahta päivää koulussa ja kolmea iltaa nuorisotilalla. On toki selvää, että kaikissa kunnissa tämänkaltainen järjestely ei onnistu olemassa olevien rakenteiden puitteissa.

Edellä kuvattu koulu- ja nuorisotilatyön yhdistäminen on yksi tapa monipuolistaa työnkuvia ja vahvistaa työntekijöiden osaamista. Tällä voi olla yhtäältä pitovoimaa tai toisaalta pois työntävää voimaa lisääviä vaikutuksia. Vantaalla esimerkiksi lähtökohtana oli se, että nuorisotiloilla työskentelevät ammattilaiset jalkautuvat yhtenä päivänä viikossa lähialueille. Kyse on sekä työnkuvan laajentamisesta että alueellisen työotteiden edistämisestä. Osalle tämänkaltainen moniottelijuus sopinee hyvin: työnkuva monipuolistuu, haasteita on tarjolla enemmän ja nuorisotyö hahmottuu laajempaan kokonaisuutena. Toisille kyse voi kuitenkin olla työnkuvien pirstoutumisesta, määrittelemättömyydestä ja hallinnan tunteen menettämisestä – ja lopulta työhyvinvoinnin heikentymisestä (Rauas, Kiilakoski & Honkatukia 2024).

Viime kädessä pysyvyydessä ja vaihtuvuudessa on kyse organisaatiokulttuureista ja työn johtamisesta. Autoritäärisen tai käskävän johtamisen sijaan tärkeää on kuunteleva tai ”palveleva” johtaminen (esim. Coetzer, Bussin & Geldenhuys 2017). Kysymys on yksinkertaistetusti siitä, että työntekijöihin luotetaan ja heille annetaan päätöksentekovaltaa

sekä myönteistä palautetta, kun samalla varmistetaan, että työntekijät tietävät, mitä heiltä odotetaan. Tämänkaltainen johtaminen ei ole nuorisotyön eetokselle vierasta.

Tiivistyslaatikko: alueellinen nuorisotyö ja väkivallan ennaltaehkäisy

Lähtökohta: Olemme tarkastelleet nuorten väkivallan taustalla olevia tekijöitä alueellisen nuorisotyön näkökulmasta. Tunnistimme alueellisessa nuorisotyössä kolme väkivallan ehkäisyyn liittyvää jännitettä. Jännitteistä ei pääse eroon, mutta niistä on syytä muodostaa punnittu kanta.

Havainnot

- Tarkoitamme ammatillistumisen ja avoimuuden välisellä jännitteellä sitä, kuinka nuorisotyön pitkään jatkunut ammatillistumiskehitys on voinut nostaa rikoksia tekevien ja niille altistuvien nuorten kynnystä osallistua nuorisotilatoimintaan. Ammatillistuminen on tarkoittanut tiukentuneita käyttäytymissääntöjä, tiivistyneitä yhteyksiä huoltajiin ja lisääntynyttä yhteistyötä viranomaistoimijoiden kanssa.
- Nuorisotilatyötä voi hahmottaa seinien sisäpuolella tehtävän työn ja alueellisen otteen välisenä jännitteenä. Alueellinen työote on oletettavasti yleistynyt vuosien saatossa ja kaikilla havainnoimillamme nuorisotiloilla työtä tehtiin sekä nuorisotiloilla aikaa viettävien nuorten kanssa että laajemmin osana alueellisia ammattilaisverkostoja. Alueellinen ote tarkoitti pääasiassa koulujen kanssa tehtävää yhteistyötä, ei niinkään työskentelyä erilaisilla digitaalisilla alustoilla tai asuinaluerajat ylittäviä toimintoja.
- Työntekijöiden vaihtuvuuden ja pysyvyyden välinen jännite on keskeinen nuorisotilatyössä mutta myös alueellisessa nuorisotyössä ylipäättään. Kohonneet koulutusvaatimukset, matala palkkataso ja iltatyö ovat omiaan lisäämään vaihtuvuutta. Erityisesti väkivallan ehkäisyn näkökulmasta runsasta vaihtuvuutta voi pitää ongelmana, sillä väkivaltaa käyttävät tai sille altistuvat nuoret ovat kokeneet keskimääräistä enemmän pettymyksiä aikuissuhteissaan ja heidän luottamuksensa ansaitseminen edellyttää pitkäjänteisyyttä.

Käytäntö

- Väkivallan ehkäisyn näkökulmasta alueellisessa nuorisotyössä on syytä tehdä perustellut linjaukset ainakin nuorisotilojen jäsenkorttiedellytyksestä, lastensuojeluilmoitusten tekemisen kynnyksestä ja poliisin kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Olennaista on pyrkiä käytäntöihin, jotka mahdollistavat myös rikoksia tekevien nuorten tavoittamisen.
- Alueellisessa nuorisotyössä hakeudutaan ensisijaisesti kasvokkain kohtauksiin nuorten kanssa. Samalla on niin, että monet rikokset ja varsinkin nuorten laitton päihdekauppa näkyvät ja osin myös tapahtuvat digitaalisilla alustoilla. Alueille jalkautumista olisikin hyvä jäsentää sekä katutyön että verkkoperustaisen työn näkökulmista. Lisäksi on tärkeää etsiä keinoja asuinaluerajat ylittävien toimintamuotojen mahdollistamiseksi.
- Nuoria kohtaavien työntekijöiden vaihtuvuutta ei voi estää mutta sitä voinee hidastaa. Kyse voi olla tutkintoedellytyksistä joustamisesta ja työnkuvien monipuolistamisesta. Korkeakoulututkinnon suorittaneet hakeutuvat todennäköisemmin suunnittelu- ja esihenkilötehtäviin. Monipuoliset työnkuvat ja ajoittaiset mahdollisuudet päivävuorojen tekemiselle saattavat ehkäistä vaihtuvuutta joidenkin työntekijöiden kohdalla.

Päätössanat

Tämän työpaperin pääotsikko on viittaus Tommi Hoikkalan (1989) lähes 40 vuoden takaiseen teokseen *Nuorisokulttuureista kulttuuriseen nuoruuteen*. Hoikkala esitti tuolloin, että Isosta-Britanniasta omaksuttu alakulttuuriteoria selitti kehnosti suomalaisnuorten ja nuorten parissa toimivien ammattilaisten kuvauksia nuorten ryhmistä ja kulttuurisista identiteeteistä. Nuorten omia kulttuureja ja niiden välisiä vastakkainasettelujakin oli nähtävissä, mutta selkeärajaisia ja sosiaaliluokan kaltaisten yhteiskunnallisten rakenteiden kautta muodostuneita ryhmiä oli vaikea tunnistaa.

Nuoren omia kulttuureja tulee varmasti aina olemaan – ja hyvä niin – mutta ne näyttävät selittävän tänä päivänä vielä aiempiakin vuosikymmeniä kehnommin nuorten ryhmien muodostumista tai konflikteja. Ryhmänäkökulman rinnalla nuorten konflikteja ja väkivaltaa selittää läpitunkeva kaupallisuus ja markkinatalouden logiikka. Osalle nuorista arvokkaat teknologia- ja vaatebrändit ovat itseilmaisun muoto ja keino rakentaa asemaa suhteessa toisiin nuoriin. Raha on ”outfiteissä”. Niinpä nuorten ryöstörakollisuus on siirtynyt kaupoista ja kioskeista kouluihin ja kaduille muuttuen samalla nuorten keskinäiseksi väkivallaksi.

Rahan määrittämässä maailmassa osa nuorista toteuttaa jo varhain yrittäjyyskasvatuksen ideoita luovasta oma-aloitteisuudesta. Markkinarakoja nuorille ”sooloyrittäjille” on löytynyt esimerkiksi palvelujen, vaatteiden ja asusteiden myymisestä. Parhaat katteet löytyvät kuitenkin päihdekaupasta niille, jotka ovat valmiita ottamaan riskejä. Esimerkiksi sähkötupakan myymisellä voi tienata nopeastikin huomattavia summia, mutta laittomassa kaupankäynnissä on riskinsä. Kaupankäyntiin liittyvät konfliktit ja velkasuhteet selvitetään nuorten kesken ilman vanhempien tai ammattilaisten tukea.

Yrittäjämäistä toimintaa tai merkituotteiden korkeaa arvostusta on vaikea tulkita valtavirtayhteiskunnan normeja vastustavina vastakulttuureina, kapinallisuutena tai merkkeinä ”rinnakkaisyhteiskunnista”. Kyse on ennemminkin vallitsevien arvostusten myötäilystä ja erityisesti vähävaraisista perheistä tulevien nuorten pyrkimyksistä toteuttaa materialismiin liittyviä ihanteita. Niinpä tulonjakopoliittikka, asuinalueiden segregaaion ehkäiseminen, kesätöiden kohdentaminen syrjinnästä kärsiville nuorille, tupakkayhtiöiden kansainvälinen sääntely ja pitkäjänteinen nuorisotyö lienevät roadman-koordinaattoreita ja rankaisukeskeisiä jengirikollisuuden torjuntaohjelmia tehokkaampia keinoja ehkäistä nuorten keskinäistä väkivaltaa.

Rohkeista ja valtavirtakäsityksiä haastavista johtopäätöksistämme huolimatta on syytä todeta, että tutkimusmatkamme on vielä kesken. Väitteidemme takana on tilastollisten aineistojen (Kivijärvi & Manner 2024) ja aiemman tutkimuskirjallisuuden analyysia (Fransberg & Kivijärvi 2024) sekä nyt käsillä oleva etnografinen kenttätö kolmella kaupunkialueella. Tekemämme johtopäätökset eivät ole lopullinen ja ainoa totuus, mutta ne tarjoavat yhden ja nähdäksemme olennaisen tulkintahorisontin nuorten väkivallan yhteisöluottuvuuksiin. Jatkamme aiheen tutkimista käräjäoikeuksien asiakirjojen näkökulmasta. Jää nähtäväksi, saavatko nyt tekemämme tulokset lisävahvistusta vai avaako asiakirja-aineisto toisenlaisia horisontteja.

Lähteet

Tutkimuskirjallisuus

Ahvenainen, P. (2024) *Sähkötupakan käyttö, sen vaikutukset ja asenteet peruskouluikäisten keskuudessa Case study Veikkolan koulu*. Humanistinen ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Bennett, A. & Kahn-Harris (2004). *After Subculture: Critical Studies in Contemporary Youth Culture*. Palgrave Macmillan.

Bernasco, W., Ruiter, S. Bruinsma, G., Pauwels, L. & Weerman, F. (2013) Situational Causes of Offending: A Fixed-Effects Analysis of Space-Time Budget Data. *Criminology* 51(4), 895–926.

Blank, M. L. & Hoek, J. (2023) Navigating social interactions and constructing vaping social identities: A qualitative exploration with New Zealand young adults who smoke. *Drug and Alcohol Review*, 42(2), 268–276.

Campbell, A., & Muncer, S. (1989). Them and us: A comparison of the cultural context of American gangs and British subcultures. *Deviant Behavior* 10(3), 271–288.
<https://doi.org/10.1080/01639625.1989.9967815>

Coetzer, M. & Bussin, M. & Geldenhuys, M. (2017) The Functions of a Servant Leader. *Administrative Sciences* 7 (1). <https://doi.org/10.3390/admsci7010005>

Corr, M.-L. (2014) Young People's Early Offending: The Context of Strained Leisure Careers. *Young* 22(2), 113–133.

Dahlstedt, M & Lozic, V (2017) Managing urban unrest: problematising juvenile delinquency in multi-ethnic Sweden. *Critical and Radical Social Work* 5(2), 207–22.

Deakin, J. & Fox, C. & Matos, R. (2022) Labelled as 'risky' in an era of control: How young people experience and respond to the stigma of criminalized identities. *European Journal of Criminology* 19(4), 653–673.

Esbensen, F.-A., & Maxson, C. L. (2012) *Youth gangs in international perspective. Results from the Eurogang Program of Research*. New York: Springer.

Farrimond, H. (2017) A typology of vaping: Identifying differing beliefs, motivations for use, identity and political interest amongst e-cigarette users. *International Journal of Drug Policy*, 48, 81–90.

Forsell, M. & Inget-Leinonen, S. (2025) *Lastensuojelu 2024: Yhä harvempi lastensuojeluilmoitus johtaa lastensuojelun asiakkuuteen*. Tilastoraportti 23/2025. Terveystieteiden ja hyvinvoinninlaitos.

Forss, M. (2023). Katujengi rikosoikeudellisesti määriteltynä järjestäytyneenä rikollisryhmänä. *Edileksarja* 2023/26.

Fransberg, M. (2021). *Helsinki Graffiti Subculture: Meanings of Control and Gender in the Aftermath of Zero Tolerance*. Academic dissertation. Tampere University, Faculty of Social Sciences. Tampere University Dissertations 398. Joensuu: PunaMusta OY - Yliopistopaino.

- Fransberg, M. & Kivijärvi, A. (2024) *Työpaperi: Mitä tiedämme nuorten väkivallan yhteisöolottuvuuksista? Kuvaileva katsaus aiempiin tutkimuksiin*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Gerstner, D., & Oberwittler, D. (2018) Who's hanging out and what's happening? A look at the interplay between unstructured socializing, crime propensity and delinquent peers using social network data. *European Journal of Criminology* 15(1), 111–129.
- Gunter, A. (2008) Growing up bad: Black youth, 'road' culture and badness in an East London neighbourhood. *Crime, media, culture* 4(3), 349–366.
- Gunter, A. (2017) *Race, gangs and youth violence: policy, preventing and policing*. Bristol: Policy Press.
- Hallin, P. Jashari, A., Listerborn, C. & Popoola, M. (2010) *Det är inte stenarna som gör ont. Röster från Herrgården, Rosengård – om konflikter och erkännande*. Malmö University Publications in Urban Studies (MAPIUS) 5.
- Haikkola, L. & Myllyniemi, S. (toim) (2020). *Hyvää työtä! Nuorisobarometri 2019*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Happonen, K. & Kivijärvi, A. (2025) Tilasto-osio. Teoksessa A. Kivijärvi & K. Happonen (toim.) *Kesä ja kännykät. Nuorten vapaa-aikatutkimus 2025*. Helsinki: valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura, opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Harrikari, T. (2008). *Riskillä merkityt: lapset ja nuoret huolen ja puuttumisen politiikassa*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 87.
- Hebdige, D. (1979) *Subculture: The Meaning of Style*. London: Methuen.
- Heiskanen, L. (2024) *Nuorten ryöstörikosten piirteet – Poliisin tietoon tullut ryöstörikollisuus vuosina 2015–2023*. Keskusrikospoliisi.
- Helne, T., & Hirvilampi, T. (2021). *Puristuksissa? Nuoret ja kestävä hyvinvoinnin ehdot*. Kela. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021060132534>
- Heiniö, K. & Norberg, L. & Poikolainen, J. & Autio, M. (2024). Brändit ja kulutus lasten kasvuympäristöissä. *Nuorisotutkimus*, 42(3), 62–67. <https://doi.org/10.57049/nuorisotutkimus.9149053>
- Hoikkala, T. (1989) *Nuorisokulttuureista kulttuuriseen nuoruuteen*. Helsinki: Gaudeamus.
- Honkasalo, V., Souto, A-M. & Suurpää, L. (2007) *Mikä tekee nuorisotyöstä monikulttuurisen? Kokemuksia, käytäntöjä ja haasteita 10 suurimmassa kunnassa*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Honkatukia, P. & Kivivuori, J. (toim.) (2006) *Nuorisoriikollisuus. Määrä, syyt ja kontrolli*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 221/ Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 66.
- Honkatukia, P. & Nyqvist, L. & Pösö, T. (2006) "Rikokset nuorten "juttuina" – Narratiivisen lähestymistavan mahdollisuuksia." Teoksessa P. Honkatukia & J. Kivivuori (toim.):

Nuorisoriollisuus. Määrä, syyt ja kontrolli. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 221/ Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 66. s. 211–234.

Hydén, L-C. (1993) The social construction of juvenile delinquency: Sailing in cold or hot water. *Young* 1(4).

Hämeenaho, P. & Koskinen-Koivisto, E. (toim.) (2014): *Moniulotteinen etnografia*. Helsinki, Ethnos ry.

Jääskeläinen, M. & Kovanen, L. (2023) *Tupakkatilasto: Tupakointi vähenee – nikotiinipussien käyttö yleistä korkeakouluopiskelijoilla*. Terveyden- ja hyvinvointilaitos. Tilastoraportti 55/2024.

Kaakinen, M. & Näsi, M. (2021) Nuorisoriollisuuden esiintyvyys ja tekomäärät Suomessa 1995–2020. *Kriminologia* 1(1), 5–19.

Kaakinen, M., Vauhkonen, T., Tanskanen, M. & Hoikkala, T. (2022) *Ankkuritoiminnan vaikuttavuus*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:40.

Kantonen, H., Lappalainen, S. & Miettinen, S. (2018) Nuorten kotipaikkaan kiinnittyminen ja työllistymisen ensiaskeleet. Teoksessa K. Komonen & J. Ronkainen (toim.) *Punaisen langan virkkausta – näkökulmia nuorisotyön koulutukseen, tutkimukseen ja kehittämistyöhön*. Mikkeli: Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, 169–180.

Kauppinen, E. & Kiilakoski T. (2024) “Osallisuuden kokemus ja se osallisuustoiminta siellä arjessa”. Nuorisotyöntekijöiden näkemyksiä osallisuuden merkityksistä työssään. Teoksessa Antti Kivijärvi & Eila Kauppinen & Tomi Kiilakoski (toim.) *Poikkeusoloista uuden kynnykselle. Kunnallinen nuorisotyö Suomessa 2023*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 145–162.

Kauppinen, E., Tani, S., Laine, S., Karla, M., Jurvanen, S. & Hoikkala, T. (2024) Nuorten sosiaalinen liikehdintä pääkaupunkiseudulla 2020-luvulla. Teoksessa Laine, S., Kauppinen, E., Malm, K. & Hoikkala, T. (toim.) *Nuoruus korona-ajan kaupungissa Tutkimus nuorten vapaa-ajasta, jalkautuvasta nuorisotyöstä ja huolikasauamista*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 250–275.

Kiilakoski, T. (2011) Talotyön ja alueellisen nuorisotyön kehittäminen. Teoksessa V. Honkasalo & T. Kiilakoski & A. Kivijärvi: *Tutkijat ja nuorisotyö liikkeellä. Tarkastelussa kaupunkimaisen nuorisotyön kehittämishankkeet*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 153–252.

Kivijärvi, A. (2015) *Etnisyyden merkityksiä nuorten vertaissuhteissa. Tutkimus maahanmuuttajataustaisten ja kantaväestön nuorten kohtaamisista nuorisotyön kentillä*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Kivijärvi, A. & Manner, J. (2024) *Työpaperi: Nuorten ryöstö- ja väkivaltarikollisuuden trendejä valtakunnallisesti ja paikallisesti*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Kivijärvi, A., Kauppinen, E. & Kiilakoski, T. (2024) Tilasto-osio. Teoksessa Kivijärvi, A., Kauppinen, E. & Kiilakoski, T. (toim.) *Poikkeusoloista uuden kynnykselle. Kunnallinen nuorisotyö Suomessa 2023*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 5–110.

- Kivivuori, J. (2006) "Nuorisorikollisuuden sosiologiset selitykset" teoksessa Honkatukia, P. & Kivivuori, J. (toim.): *Nuorisorikollisuus. Määrä, syyt ja kontrolli*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos & Nuorisotutkimusseura, 161–184.
- Kivivuori, J., Aaltonen, M., Näsi, M., Suonpää, K. & Danielsson, P. (2018). *Kriminologia. Rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Klein, M. W., Weerman, F. M., & Thornberry, T. P. (2006) Street Gang Violence in Europe. *European Journal of Criminology*, 3(4), 413–437.
- Kortteinen, M. (1982). *Lähiö – Tutkimus elämäntapojen muutoksesta*. Helsinki: Otava.
- Koskela, K. (2002) *Huligaanit – Katuelämää Sörkassa suurlakosta sisällisotaan*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Kotsinas, U. (2000). "Rinkebysvenskan – en dialekt?". Teoksessa Gunnarson, Britt-Luise, Staffan Hellberg & Christine Svartholm (toim.) *Kontakt, variation och förändring – studier i stockholmspråk*. s. 59–72. Acta universitatis stocholmiensis. Stockholm studies in Scandinavian philology. New series 22.
- Laine, S., Kauppinen, E., Malm, K. & Hoikkala, T. (toim.) (2024). *Nuoruus korona-ajan kaupungissa Tutkimus nuorten vapaa-ajasta, jalkautuvasta nuorisotyöstä ja huolikasaumista*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Larmo, T. (2024) Vapen varjossa: Nuorten sähkötupakoinnin ehkäiseminen Pornaisten Yhtenäiskoulussa. Laurea ammattikorkeakoulu, opinnäytetyö.
- Lehtonen, H. (2015) *Tyylitellen: nuorten kielelliset resurssit ja kielen sosiaalinen indeksisyys monietnisessä Helsingissä*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Lucherini, M., Rooke, C., & Amos, A. (2018). E-cigarettes, vaping and performativity in the context of tobacco denormalisation. *Sociology of Health and Illness* 40(6), 1037–1052.
- Lähteenmaa, J. (2000) *Myöhäismoderni nuorisokulttuuri – tulkintoja ryhmistä ja ryhmiinkuulumisten ulottuvuuksista*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Mattila, M. & Anglé, J. (2017) *Vieraskieliset lapset eteläisellä Pohjanmaalla*. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.
- McCausland, K., Jancey, J., Leaver, T., Wolf, K., Freeman, B., & Maycock, B. (2020). Motivations for use, identity and the vaper subculture: A qualitative study of the experiences of western Australian vapers. *BMC Public Health* 20(1), 1552.
- Measham, F. & O'Brien, K. & Turnbull, G. (2016) "Skittles & Red Bull is my favourite flavour": E-cigarettes, smoking, vaping and the changing landscape of nicotine consumption amongst British teenagers – implications for the normalisation debate. *Drugs: Education, Prevention and Policy* 23(3), 224–237.
- Muncie, J. (2015). *Youth & Crime*. 4th edition. Los Angeles: Sage Publications.
- Nieminen, J. (2014) The history of youth work as a profession in Finland. Teoksessa Filip Coussée (toim.) *The history of youth work in Europe: Relevance for today's youth work policy: Volume 4*. Strasbourg: Euroopan neuvosto.

- Nieminen, J. (2023) Koulu- ja oppilaitosnuorisotyö professionaalina pyrkimyksenä. Teoksessa Anni Hännikäinen-Uutela & Pekka Penttinen (toim.) *Koulunuorisotyö*. Mikkeli: Xamk, 16–33.
- Paju, P. (toim.) (2004). *Samaan aikaan toisaalla... Nuoret, alueellisuus ja hyvinvointi. Nuorten elinolot -vuosikirja*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Paukkeri, T. & Ravaska, T. & Riihelä, M. (2023) Deaton Review – Eriarvoisuus Suomessa. Helsinki: Valtion taloudellinen tutkimuskeskus.
- Paumo, M. (2012) Paljon puhetta pissiksistä. Tyttöys määrittelykysymyksenä. Teoksessa M. Salasuo, J. Poikolainen & P. Komonen (toim.) *Katukulttuuri. Nuorisoesiintymiä 2000-luvun Suomessa*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 83–115.
- Perho, S. (2010) *Rasistisuus nuorten yhteisöissä. Tutkimus vuosituhannen vaihteen Joensuusta*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura
- Pickering, J., Kintrea, K., & Bannister, J. (2011) Invisible Walls and Visible Youth: Territoriality among Young People in British Cities: Territoriality among Young People in British Cities. *Urban Studies* 49(5), 945–960.
- Puuronen, A. (2017) *Savuton tuki. Tupakkatyön osallistava kehittäminen kohdennetussa nuorisotyössä*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Raitasalo, K. (2024) *Nuorten päihteiden käyttö ja rahapelaaminen – ESPAD 2024 Suomalaisnuorten alkoholinkäyttö vähenee edelleen, vaperin ja nikotiinipussien käyttö on yleistä*. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus.
- Rauas, M. & Kiilakoski, T. & Honkatukia, P. (2024) Nuorisotyöntekijöiden ammatillinen hyvinvointi. Teoksessa Antti Kivijärvi & Eila Kauppinen & Tomi Kiilakoski (toim.) *Poikkeusoloista uuden kynnykselle. Kunnallinen nuorisotyö Suomessa 2023*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 198–218.
- Salasuo, M. (2006) *Atomisoitunut sukupolvi. Pääkaupunkiseudun nuorisokulttuurinen maisema ja nuorisotyön haasteita 2000-luvun alussa*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Salasuo, M. & Seuri, O. (2024) ”Miltei jokaisena yönä helähtää lasi, narahtaa korkki, ulvoo sireeni”: Jengikeskustelun ensimmäinen aalto suomalaisessa lehdistössä vuosina 1956–1965. *Nuorisotutkimus* 42 (2), 19–34.
- Salmi, V. (2006) ”Sosiaalinen pääoma ja nuorisorikollisuus” teoksessa P. Honkatukia & J. Kivivuori (toim.): *Nuorisorikollisuus. Määrä, syyt ja kontrolli*. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos & Nuorisotutkimusseura, 187–210.
- Salo, U. & Sallamaa, S. 2020, ”Talous, kulutus ja erilaiset elämäntyyli lasten puheissa”. *Nuorisotutkimus* 38(2), 3–21.
- Scharff, C. (2015) The psychic life of neoliberalism. Mapping the contours of entrepreneurial subjectivity. *Theory, Culture & Society* 33(6), 107–122.
- Scheffels, J., Tokle, R., Linnansaari, A., Rasmussen, S. K. & Pisinger, C. (2023). E-cigarette use in global digital youth culture. A qualitative study of the social practices and meaning of

- vaping among 15–20-year-olds in Denmark, Finland, and Norway. *International Journal of Drug Policy* 111, 103928.
- Simola, H. (2015) *Koulutusihmeen paradoksit — Esseitä suomalaisesta koulutuspolitiikasta*. Helsinki: Gaudeamus.
- Sutela, M. (2024). *Nuorisoriollisuus: Taktinen teema-analyysi - määritelmät, tilannekuva ja toimintamallit*. Helsinki: Poliisihallitus.
- Svensson, R. & Oberwittler, D. (2021) Changing routine activities and the decline of youth crime: A repeated cross-sectional analysis of self-reported delinquency in Sweden, 1999–2017. *Criminology* 59, 351–386.
- Thirlway, F (2023) Subculture wars: The struggle for the vape industry. *British Journal of Sociology* 74, 4–17.
- Thirlway, F (2016) Everyday tactics in local moral worlds: E-cigarette practices in a working-class area of the UK. *Social Science & Medicine* 170, 106-113.
- Trasher, F. (1927) *The Gang: A Study of 1,313 Gangs in Chicago*. Chicago: The University of Chicago Press
- Turtiainen, P. (2020) *Nuorten hyvinvointi alueellisen erilaistumisen näkökulmasta*. Helsingin yliopisto, Valtiotieteellisen tiedekunnan julkaisuja.
- Tokle, R. (2020) 'Vaping and fidget-spinners': A qualitative, longitudinal study of e-cigarettes in adolescence. *International Journal of Drug Policy* 82.
- Tokle, R. & Pedersen, W. (2019). "Cloud chasers" and "substitutes": e-cigarettes, vaping subcultures and vaper identities. *Sociology of Health & Illness* 41(5), 917–932.
- Tolonen, T. (2010) Yhteiskuntaluokan ja paikallisuuden merkitys nuorten ryhmien ja tyylien muotoutumisessa. *Nuorisotutkimus*.
- Tolonen, T. (2018) Nuorten miesten tilankäytön taktiikat ja sosiaalinen kuuluminen. Teoksessa A. Kivijärvi & T. Huuki & H. Lunabba (toim.) *Poikatutkimus*. Tampere: Vastapaino, 287–308.
- Tolonen, T., & Palmu, T. (2007). "Etnografia, haastattelu ja (valta)positiot" teoksessa S. Lappalainen, P. Hynninen, T. Kankkunen, E. Lahelma, & T. Tolonen (toim.), *Etnografia metodologiana: lähtökohtana koulutuksen tutkimus*. Vastapaino, 89–112.
- Yule, J. A. & Tinson, J. S. (2017) Youth and the sociability of "vaping". *Journal of Consumer Behaviour* 16(1), 3–14.
- Visser, K., Bolt, G., & van Kempen, R. (2015). 'Come and live here and you'll experience it': youths talk about *their* deprived neighbourhood. *Journal of Youth Studies* 18(1), 36–52.
- Weerman, F., & Decker, S. (2024) "The Eurogang Definition: Context, Development, Scrutiny, and Debate (Including a Conversation with Malcolm Klein)". Teoksessa D. Pyrooz, J. Densley & J. Leverso (toim.): *The Oxford Handbook of Gangs and Society*. Oxford Handbooks.

Wilska, T.-A., Holkkola, M., & Tuominen, J. (2023) The Role of Social Media in the Creation of Young People's Consumer Identities. *Sage Open*, 13(2).

Ågren, S. (2024). Shaping worker-citizenship: young vocational education graduates' labour market positionings within new adulthood. *Journal of Youth Studies* 27(6), 819–834.

Poliisin lähteet

Pohjanmaan poliisi 3.3.2025: [Pohjanmaan poliisilaitos ja Pohjanmaan hyvinvointialue järjestävät kaksipäiväisen seminaarin roadman-ilmistä - Poliisi](#) (viitattu 23.2.2026)

Poliisi: [Perustietoa katujengeistä ja niihin liittyvästä rikollisuudesta - Poliisi](#) (viitattu 23.2.2026)

Uutislähteet

YLE 30.08.2023: "Miksi toisia artisteja pistetään boikottiin ja toisia ei? Rikoksista tuomittu räppäri Kerza keikkuu albumilistan kolmosena" Viitattu 17.11.2025. <https://yle.fi/a/74-20047064>

YLE 3.11.2023: "Moni ajattelee lyövänsä rahoiksi sähkö tupakkaa diilaamaalla, mutta voikin joutua itse rikoksen uhriksi – nuorimmat myyjät 8-vuotiaita". Viitattu 17.11.2025. <https://yle.fi/a/74-20057841>

YLE 24.11.2023: "Vapetus riistäytyi käsistä kouluissa – Lahdessa on jopa jouduttu rajoittamaan oppilaiden vessakäyntejä". Viitattu 6.5.2025. <https://yle.fi/a/74-20061618>

YLE 6.11.2024: "Nuoret myyvät sähkö tupakoita toisilleen: poliisi paljastaa katukauppahinnan". Viitattu 17.11.2025. <https://yle.fi/a/74-20122809>

YLE 12.11.2024: "Poliisi on tunnistanut Tampereella kolme jengiytymiselle otollista ryhmittymää – näihin alueisiin ne liittyvät". Viitattu 10.11.2025. <https://yle.fi/a/74-20123660>

YLE 17.12.2024: "Pääkaupunkiseudulla on käynnissä jengiytymisilmiö, joka näkyy poliisin mukaan nyt Pohjois-Helsingissä ja Vantaalla". Viitattu 17.11.2025. <https://yle.fi/a/74-20131282>

MTV Uutiset 23.04.2025: "Poliisijohtaja: Ennalta estävä toiminta ei voi muodostua rikollisuuden juurisyiden ehkäisemiseksi". Viitattu 17.11.2025. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/poliisijohtaja-ennalta-estava-toiminta-ei-voi-muodostua-rikollisuuden-juurisyiden-ehkaisemiseksi/9142788>

Lakiviittaukset

Lastensuojelulaki (417/2007) <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2007/417> (viitattu 10.10.2025).

Tupakkalaki (549/2016) <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2016/549> (viitattu 23.2.2026).